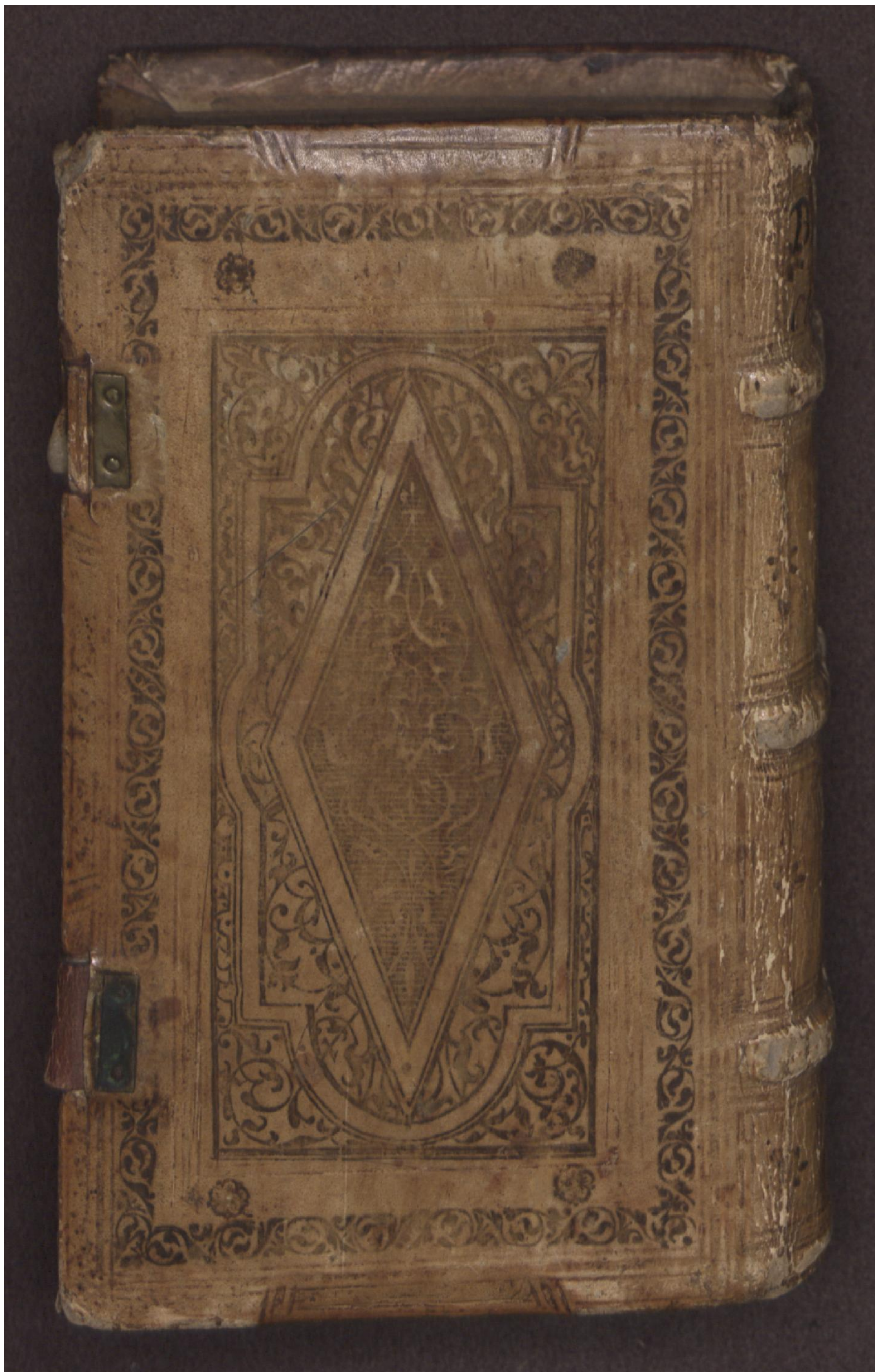

H L
1 5 7 8

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

V

E:

partes passionis d: n: i: C

I Coena

II Hortus

III Caiphas

IIII Pilatus

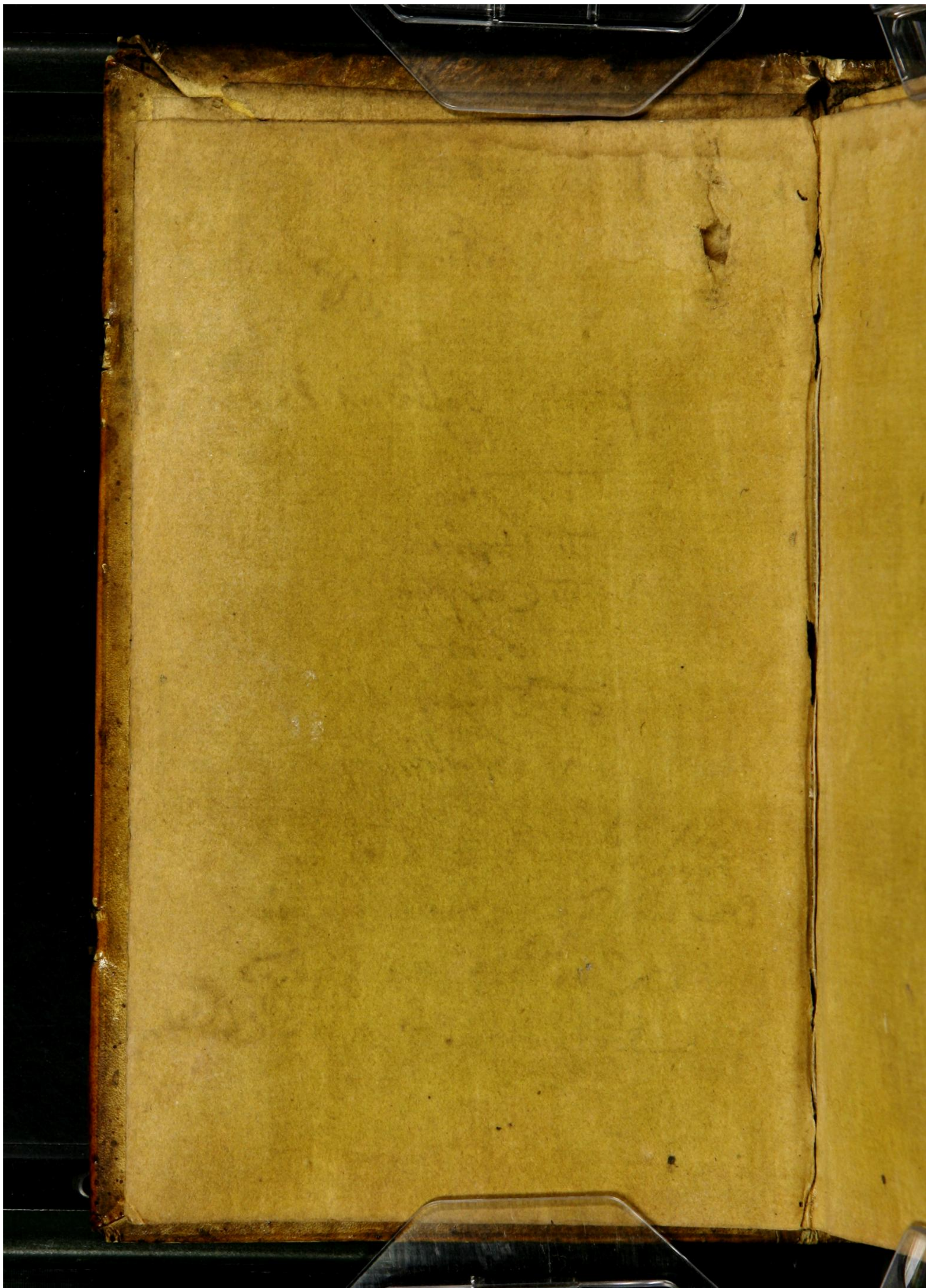
V Crux

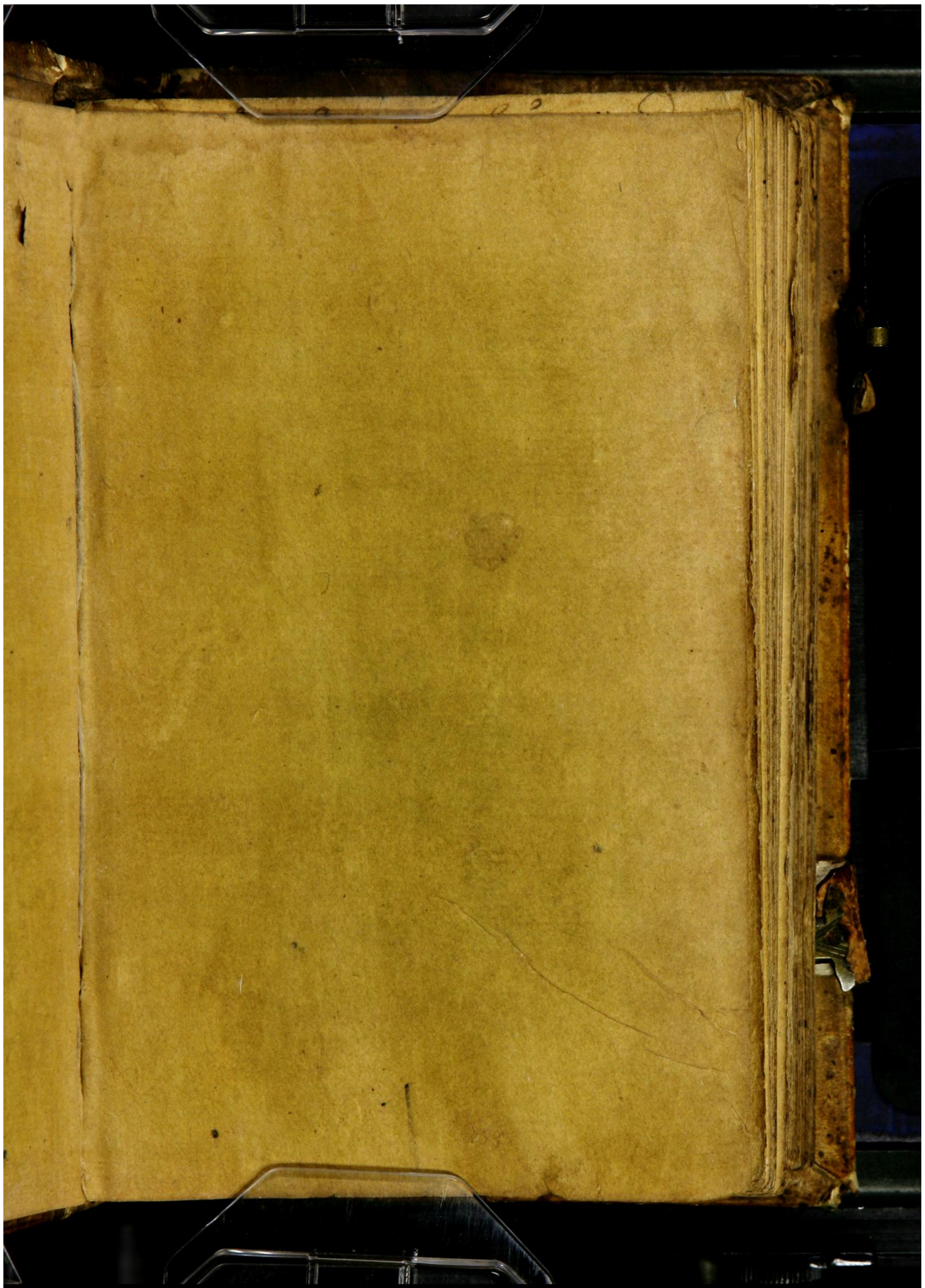
VI sepulchrum

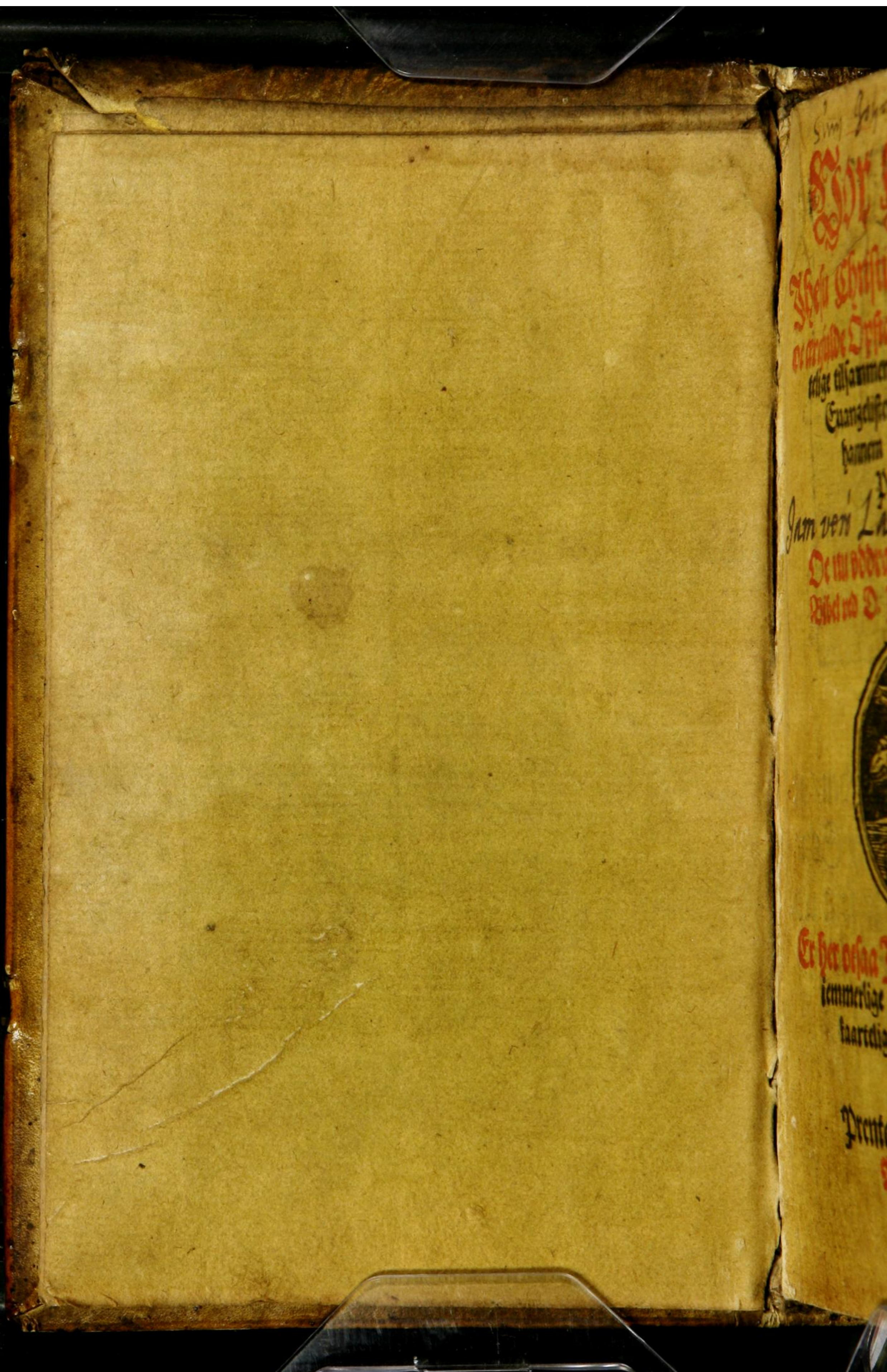
Huad gud mig vile tilföye
Der med lader Jeg mig nöye.

Lauritz Thorgaard

Hielp mig O Jesu Christe.

Sum Johannis Lauren[illegible] : Ao. 78

Vor Herris

Jhesu Christi Pinis / Døds oc ærefulde Opstandelsis historie / flitelige tilsammen screffuen aff de fire Euangelister / ved D. Johannem Bugenhagen Pomern.

Jam verò Laurentii Tregardi

Oc nu vddragen aff vor danske Bibel ved D. Petrum Palladium.

Anno 1602.

Er her ocsaa Jerusalems oc Jødernis iemmerlige oc ynckelige Forstøring / kaartelige aff Josephi Historie fordansket.

Prentet i Kiøbenhaffn / aff Matz Vingaard /
1575.

Johannis III.

Saa elſkte Gud Verden/ at hand gaff ſin enbaarne Søn/ Paa det/ at alle de ſom tro paa hannem/ icke ſkulle fortabis/ Men haffue det euige Liff.

2

Erlig oc velbyrdig Quinde
Frw Eline Gøye til Klausholm/
salige Her Mauritz Oluffssøns Ridders eff-
terleffuerske/ ynsker ieg Peder Pal-
ladius Doctor/ Naade oc Fred
i vor Herre Jhesu
Christo.

Kiere Frw Eline/ effter en euig tacksigelse for alle velgierninger. etc. giffuer ieg eder venlige tilkiende at det er vel tolff Aar siden/ at nogle fromme Guds ords tienere oc Sielesørgere/ som paa den tid vaare baade her vdi Københaffn/ ocsaa disligeste andersted her vdi Riget/ begerede aff mig tit oc offte/ at ieg vilde tage mig den vmage offuer/ oc vdsætte til Guds ære/ oc alle fromme Christne i Danmarck til trøst oc husualelse/ paa vort danske maal/ Vor Herris Jhesu Christi døds oc pinis Historie effter de fire Euangelisters bescriffuelse/ lige som den høylerde Mand Doctor Johan-

 nes

nes Bugenhagen Pomern haffde
den tid nogle Aar tilforn / vddraget
aff de fire Euangelister/baade paa la-
tine oc tytske. Der vdi lod ieg mig
veluillig finde/ oc meente at ieg skulde
strax haffue fuldkommet samme løffte
oc arbeyde/oc tog mig samme passens
Historie strax forhender at fordanske
den/men det vilde dog paa samme tid
icke lyckis met mig/ før nu i dette min
skrøbeligheds oc siugdoms Aar / for
atskillige sagers skyld.

Kiære Frw Eline/mand pleyer at
sige: huo som icke forsmaar lidet/ den
er mere gaat verd. Efftërdi at i toge
den lille Bønebog til tacke / som ieg
faar nogle Aar skenckte eder/da er her
ocsaa it herligt klenodie/ icke aleniste
at formere eders Libri met/men til at
stadfeste eders Tro oc ellers trøste eder
met i eders viduedom/ som vor eniste
lærere oc saliggørere Christus Jhesus
befaler alle sine tro Predickere at/giff-

ue

ne dem mere aff det hellige Euangelij liggendefæ/ sō haffue noget tilforn/at de kunde voxe oc formeris i Troen/ oc at den gnist som er optend i hiertet/icke skal vdslyckis/men vederquegis io mere oc mere/ til det euige liff oc salighed.

Nu haffue i lenge siden/ia for mange Aar (Gud vere loffuet) faaet en sand vidskaff om vor Herre Jhesu Christo/huor met i daglige omgaas/ oc der vdi io mere oc mere forfremmis oc forbedris/lige som den Euangeliske Quinde/ Luce xiij. giorde/der tog det stycke Surdey/ deynede det i tre skepper mel/indtil det surnede altsammen. Der faare ere de værde at giffue meer som Christus siger en andē sted: Huer som haffuer/den skal mand giffue mere/ at hand kand faa offuerflødelige nock. I haffue den Billede bog/som de kalde den lille Passional paa Tydske/ men det ene gode kaster det andet icke bort. Der faare sender ieg eder nu den-

ne til paa danske/ at io diss flere bøger i haffue aff saadāne/ diss bedre kunde i komme ihu oc begaa vor Herris Jhesu Christi hellige oc salige pine oc død/ som S. Paulus siger/ at wi skulle forkynde Herrens Død indtil hand kommer/ Oc i kunde videre vnderstaa eder den store wbegribelige velgerning/ som vor Herre Jhesus Christus haffuer beuist oss/ met sin pine oc død oc ærefulde Opstandelse/ til vor Salighed/ wforskylt i alle maade.

J finde ocsaa her vdi en dyrbar perle oc kaasteligere liggendefæ (der som i ville ellers lede der effter) end Sanct Eline Keyser Constantini moder skulde haffue fundet i Jerusalem/ om det kūnde findis sant at vere/ som er screffuet om hende/ Huilcket dog det wgudelige Paffuens folck hulde saa vist at vere/ huorlunde hun skulde haffue søgt oc fundet det kaarss som Christus hengde paa/ at de stifftede en wgudelig fest

lig fest der aff / oc fastede en Træ aff-
tens faste/som de saa kaldede etc. Men
her finde i icke Træ eller staack som er
icke vært at lede effter i den maade/
men den kaarsfeste Jesum Christum/
som hengde paa kaarsset/ døde oc vd-
gaff sit rosens Blod/ huor met hand
toede oss aff alle vore synder/oc opstod
til vor Retfærdighed

Siden befinde i ocsaa i sandhed
(huilcket dog skal vere sagd foruden
roes) at denne Passis Historie haff-
uer aldri saa flitelige oc endrectelige
effter de fire Euangelisters bescriffuel-
se/ veret tilsammen bescreffuen aff no-
gen til denne dag/ paa vort danske
maal/ som den nu (Gud vere loff oc
tack) her findis / saa at huer Sogne-
prest oc Sielesørgere her vdi Dan-
marcks Rige/saa vel paa landzbyerne
som i kiøbstederne/ haffue her en ret
klar oc wforkaartet text/ naar de om
Fasten eller anden tid om aaret skulle

 predicke

predicke oc forkynde den Christne me-
nighed vor Herris Jesu Christi døds
oc pinis Historie/ da haffue de icke be-
hoff at følge nogen anden text effter/
end som dem oc huer from Christen
nu er her met stor flit tilsammen be-
screffuen/ Oc haabis mig met Guds
hielp/ at den som vil tage saadant mit
arbeyde til tacke/ er skeet en stor tieniste
oc gaffn/ som de selffue skulle befinde/
naar de nu faa læst dette mit føye ar-
beyde oc flit igiennem. Kiære Frw
Eline/ den samme kaarsfeste Jhesum
Christum/ som ieg nu her met faa ord
haffuer talet om/ vil ieg haffue eder oc
alle tro Christne befalet til euigtid/
Amen. screffuet i Kiøben-
haffn Sancti Mar-
tini dag.

Anno Domini M. D. LVI.

Det Elleffte Capittel Johan-
nis om Lazaro.

DEr laa en siug/ som hed Lazarus aff Bethania/ i Marie oc hendis systers Marthe By. Men Maria vaar den/ som saluede Herren met salue/ oc tiurde hans Føder met sit haar/ Den sammis broder Lazarus vaar siug. Da sende hans Systre til hannem/ oc lode hannem sige: Herre/ See/ den du elsker hand ligger siug. Der Jhesus det hørde/ sagde hand: Den siugdom er icke til Døden/ men til Guds ære/ at Guds Søn

skal prisis der aff. Oc Jhesus
elskte Martham/oc hendis sys-
ter oc Lazarum. Der hand nu
hørde/at hand vaar siug/bleff
hand tho dage paa den sted/
som hand vaar/ Der effter si-
ger hand til sine Disciple: La-
der oss drage til Judeam igien.
Hans Disciple sagde til han-
nem: Mestere/Siste gang vil-
de Jøderne stenet dig/ oc du
vilt drage der hen igen? Jhe-
sus suarede: Ere der icke tolff
timer om dagen? Huo som
vandrer om dagen / hand
støder sig icke / thi hand seer
denne Verdens Lius / Men
huo

huo som vandrer om natten/ hand støder sig/ thi der er intet Lius i hannem. Saadant sagde hand / oc der effter siger hand til dem: Lazarus vor ven soffuer/ Men ieg gaar bort/ at opuecke hannem. Da sagde Hans Disciple: Herre/ soffuer hand / da bliffuer det bedre met hannem. Oc Jhesus talede om hans død/ Men de meente/ at hand talede om den legemlige søffn. Da sagde Jhesus dem det obenbare: Lazarus er død/ oc ieg er glad for eders skyld / at ieg vaar ike der/ paa det i skulle tro/ Men

lader

lader oss drage til hannem. Da sagde Thomas/ som kaldis Tuilling: Lader oss drage met/ at wi kunde dø met hannem. Da kom Jhesus oc fant hannem/ at hand haffde allerede ligget fire dage i Graffuen. Oc Bethania vaar nær Jerusalem/ ved femten agre langt. Oc der vaare mange Jøder komne til Martha oc Maria/ at trøste dem for deris Broder.

Som Martha nu hører at Jhesus kommer/ gaar hun imod hannem/ Men Maria bleff sidendis hiemme. Da

sagde

sagde Martha til Jhesum: Herre/haffde du veret her/da vaare min Broder icke død/ Men ieg veed endnu/at huad du beder aff Gud/ det giffuer Gud dig. Jhesus siger til hende: Din Broder skal opstaa. Martha siger til hannem: Jeg veed vel/ at hand skal opstaa i Opstandelsen/ paa den yderste dag. Jhesus siger til hende: Jeg er Opstandelsen oc Liffuet/Huo som troer paa Mig/ hand skal leffue/ alligeuel at hand døer/Oc huo som leffuer oc troer paa mig/hand skal aldri dø. Troer du det?

Hun

Hun siger til hannem: Her-
re/ Ja/ Jeg troer/ at du est
Christus Guds Søn/ som
kom til Verden. Oc der hun
haffde det sagd/ gick hun bort/
oc kaldede sin syster Maria
hemelige/ oc sagde: Meste-
ren er der/ oc kalder at dig.
Der hun det hørde/ stod hun
strax op/ oc kom til hannem/
Tht Jhesus vaar icke endnu
kommen i Byen/ men hand
vaar endnu paa den sted/ som
Martha møte hannem. Jø-
derne/ som vaare i Huset hos
hende/ oc trøstede hende/ der
de saae Mariam/ at hun stod

haste-

haſtelige op oc gick vd/da ful-
de de effter hende / oc ſagde:
hun gaar bort til Graffuen/
at græde der. Der Maria kom
nu did ſom Jheſus vaar/och
ſaa hannem/ da falt hun ned
faar hans føder oc ſagde til
hannem: Herre/ haffde du
veret her/da haffde min Bro-
der icke døet. Der Jheſus ſaa
hende græde/ oc Jøderne oc-
ſaa græde/ ſom komme met
hende/ da gremmedis hand i
Aanden/ oc gaff ſig ſuarlige/
oc ſagde: Huor lagde i han-
nem hen? De ſagde til han-
nem: Herre/ kom oc ſee/ Oc
Jheſu

Jhesu øyen løbe offuer. Da
sagde Jøderne: See/ huor kiær
haffde hand hannem. Men
nogle aff dem sagde: Kunde
icke den/ som oplod den Blin-
dis øyen beskicke/ at oc denne
icke haffde døet? Men Jhe-
sus gremmedis atter i sig
selff/ oc kom til Graffuen/ oc
der vaar en Hule/ oc en sten
lagd der paa. Jhesus sagde:
Tager stenen aff/ Martha
den dødis syster siger til han-
nem: Herre/ hand lucter nu
ilde/ thi hand haffuer ligget
fire dage. Jhesus siger til hen-
de: Haffuer ieg icke sagd dig/

Der

Der som du troer / da skulde du see Guds Herlighed. Da løffte de stenen aff som den Døde laa. Men Jhesus opløffte sine øyen oc sagde : Fader / ieg tacker dig / at du haffuer bønhørt mig / dog veed Jeg / at du hører mig altid / Men for Folckens skyld / som her staar omkring / siger ieg det / at de skulle tro / at du vdsende mig.

Der hand det haffde sagd robte hand Met høy røst : Lazare / kom hid vd. Oc den Døde kom vd / bunden met Jordeklæder om Føder oc Hender / Oc hans ansict vaar skiult

met en Suededug. Jhesus siger til dem: Løser hannem/oc lader hannem gaa. Mange aff Jøderne/som vaare komne til Maria/ oc saae huad Jhesus giorde/trode paa hannem. Men nogle aff dem/ ginge bort til Phariseerne/ oc sagde dem huad Jhesus haffde giort. Da forsamlede de ypperste Prester oc Phariseerne it Raad/oc sagde: Huad giøre wi? Dette Menniske giør mange Tegen. Forlade wi hannem saa/ da tro de alle paa hannem/ Saa komme da de Romere oc tage fra oss

Land

Land oc Folck. Men en iblant dem/ Caiphas/ som vaar det samme Aar den ypperste Prest/ sagde til dem: J vide intet/ betencke oc intet/ Det er oss bedre/ at it Menniske døer for Folcket/ end at alt Folcket forderffuis. Saadant talede hand icke aff sig selff/ Men efterdi hand vaar det samme Aar ypperste Prest/ da spaade hand/ Thi Jhesus skulde dø for Folcket/ oc icke for Folcket allene/ Men at hand skulde tilhobe sancke Guds børn/ som vaare atspridde. Fra den dag raadslo-

 ge de

ge de / huorlunde de funde dræbe hannem.

Da vandrede Jhesus icke mere obenbare iblant Jøderne / Men gick der fra til en Egn / hart hos Ørcken / i en Stad / som kaldis Ephrem / oc haffde der sit væsen met sine Disciple. Men det vaar nær Jødernis Paaske / Oc der ginge mange op aff den Egn til Hierusalem / faare Paaske / at rense sig. Da stode de / oc spurde effter Jhesum / oc talede met huer andre i Templen: Huad tyckis eder / at hand kommer icke til Høytiden?

den?

den? Men de ypperste Prester oc Phariseerne haffde ladet vdgaa it Bud / At der som nogen viste / huor hand vaar / da skulde hand giffue det tilkiende / at de kunde gribe hannem.

Historia paa Palme Løffuerdag / *Iohan. XII.*

SEx dage faare Paaske / kom Jhesus til Bethaniam / der som Lazarus vaar død / huilcken Jhesus opueckte fra de døde. Der giorde de hannem en Nadere / oc Martha tiente / oc Lazarus vaar

en aff dem som sade til bordz.
Da tog Maria it pund Sal-
ue / aff vforfalsket kaastelig
Nardus / oc saluede Jhesu fø-
der / oc tiurde hans føder met
sit haar / oc huset bleff fult aff
Saluens luct. Da sagde en
aff hans Disciple / Judas Si-
monis søn Ischarioths / som
hannem siden Forraadde:
Hui bleff denne salue icke solt
for try hundrede Penninge /
oc giffne Fattige? Det sagde
hand icke / at hand actede Fat-
tige / men hand vaar en Tiuff /
oc haffde Pungen / oc bar
huad der bleff giffuet. Da sag-
de Jhe-

de Jhesus : Lader hende met fred/saadant haffuer hun foruaret til min Begraffuelsis dag/thi i haffue altid Fattige hos eder/ men mig haffue i icke altid.

Da formerckte meget aff det Jødiske Folck/ at hand vaar der/ oc de komme/ icke aleniste for Jhesu skyld/ men at de vilde ocsaa see Lazarum/ huilcken hand haffde opueckt fra de Døde. Men de ypperste Prester haffde i sinde/ at slaa Lazarum ihiel/ thi at for hans skyld ginge mange Jøder bort/oc trode paa Jhesum

Historia paa Palme Søndag.

Matth. XXI. Mar. XI. Luc. XIX. Iohan. XII.

DEn anden dag / som de komme nu nær til Jerusalem / imod Bethphage / hos Oliebierget / vdsende Jhesus tuende aff sine Discipler / oc sagde til dem: Gaar bort i den By som ligger faar eder / oc strax naar i komme der ind / skulle i der finde en Aseninde bunden / oc it Føl hos hende / paa huilcket der sad end nu aldrig noget Menniske / Løser dem op oc fører dem hid til mig. Oc der som nogen taler eder noget til / da siger /

Her-

Herren haffuer dem behoff/ saa skal hand strax lade eder tage dem/ oc sende dem hid.

Disciplene ginge hen/ oc funde Føllet bundet hos dørren vde paa Veyskellet/ oc de giorde ligeruis som Jhesus haffde befalet dem. Oc nogle som der stode/ sagde til dem: Huad giøre i /at i løse Føllet? Oc de sagde til dem/ lige som Jhesus haffde befalet dem/ oc de stedde det til. Oc de førde Asseninden oc Føllet til Jhesum/ oc lagde deris Klæder der paa/ oc sætte hannem der paa.

Men det ſkede altſam-
men/ at det ſkulde fuldkom-
mis / ſom er ſagd ved Pro-
pheten / ſom ſiger: Siger
Zions Daatter / Fryct e dig
icke du Zions Daatter/See/
Din Konge kommer til dig
ſactmodig / oc rider paa en
Aſeninde / oc paa den træl-
borne Aſenindis Føl. Men
ſaadant forſtode hans Diſci-
ple icke tilforn/ men der Jhe-
ſus bleff forklaret / da tenckte
de der paa/ at ſaadant vaar
ſcreffuet om hannem/oc at de
giorde hannem ſaadant.

Men der det megle Folck
ſom

som vaar kommet til Høyti-
den/ hørde at Jhesus kom-
mer til Jerusalem / toge de
Palme grene / oc ginge vd
imod hannem/ oc kom der
meget Folck aff Jøderne met
Jhesu fra Bethania/ huilcke
om dagen tilforn der hen
vaare gangne/ icke allene for
Jhesum / men paa det de
vilde see Lazarum / huilcken
Jhesus haffde opueckt fra de
Døde. Men det Folck som
vaar met hannem/ der hand
robte Lazarum aff Graffuen
oc opueckte hannem fra de
Døde / rosede den gierning.
Der

Derfaare gick oc folcket imod hannem/ at de hørde/ hand haffde giort saadanne Tegn.

Men Phariseerne sagde til huer andre: I see/ at i intet vdrette/ see/ all Verden løber effter hannem/ Men meget aff Folcket bredde deris Klæder paa veyen. De andre hugge Grene aff Træene/ oc strøde dem paa veyen.

Oc der hand kom nær hen til/ oc drog ned aff Oliebierget/ begynte Folcket som faare gick/ oc effter fulde/ oc den gantske hans Disciplers hob/ at loffue Gud met glæde

oc

oc høy røst offuer alle vnderlige Gierninger / som de haffde seet/ oc robte oc sagde:

Hosiana Dauids Søn/ Loffuet vere den som kommer en Konge i Herrens Naffn/ Loffuet vere vor Faders Dauidz Rige/som kommer i Herrens Naffn/ Hosiana i det Høye. Fred vere i Himmelen/oc ære i det Høye.

Oc nogle Phariseer iblant Folcket sagde til hannem: Mestere/ straff dog dine Disciple. Hand suarede/oc sagde til dem: Jeg siger eder/ der som disse tie/ da skulle Stene robe.

Oc

Oc der hand kom nær hen til/ ſaa hand paa Staden/ oc græd offuer hende/ oc ſagde: Der ſom du det viſte/ da ſkulde du oc betencke/ i dēne din tid/ huad ſom tien til din Fred. Men nu er det ſkiult faar dine Dyen. Thi den tid ſkal komme offuer dig/ at dine Fiender ſkulle ſla en Vognborge omkring dig/ oc dine Børn met dig/ belegge dig/ oc trenge dig alleuegne/ oc de ſkulle legge dig øde/ oc icke lade en Sten bliffue paa den anden/ Fordi/ at du kiende icke den tid ſom du eſt hiemſøct vdi.

Men

Men der vaare nogle Greker iblant dem / som vaare komne op/at tilbede i Høytiden. De traadde til Philippum/ som vaar aff Bethsaida vdaff Galilea/ bade hannem/ oc sagde: Herre/ wi vilde gierne see Jhesum. Philippus kommer oc siger Andreas det/ oc Philippus oc Andreas sagde fremdelis Jhesu det. Da suarede Jhesus dem/ oc sagde: Tiden er kommen/ at Menniskens Søn skal forklaris.

Sandelige/sandelige/ Jeg siger eder / Vden saa er/ at Hue-

Huede kornet falder i Jor-
den/ oc døer/ da bliffuer det
allene/ Men der som det døer/
da bær det megen Fruct. Huo
som elsker sit Liff/ hand skal
miste det. Oc huo som hader
sit Liff i denne Verden/ hand
skal foruare det til det euige
Liff. Huo som vil tiene mig/
hand følge mig effter/ Oc
huor som ieg er/ der skal oc
min Tienere vere. Oc huo
som mig skal tiene/ den skal
min Fader ære.

Nu er min Siel bedrøff-
uet. Oc huad skal ieg sige? Fa-
der hielp mig aff denne time.
Dog

Dog er ieg der ſaare kommen i denne time. Fader/ forklare dit Naffn. Da kom en røſt aff Himmelen: Jeg haffuer forklaret hannem/ oc ieg vil atter forklare hannem. Da ſagde Folcket ſom der ſtod hos/ oc hørde til: Det tordnede. De andre ſagde: Der talede en Engel met hannem. Jheſus ſuarede/oc ſagde: Denne røſt ſkeede icke for min ſkyld/ men for eders ſkyld.

Nu begyndis Dom offuer Verden/ Nu ſkal denne Verdens Førſte vdſtødis. Oc ieg naar ieg bliffuer ophøyet/fra

Jorden/ da vil ieg drage dem
alle til mig. Men hand sagde
det/ at giffue tilkende/ met
huad Død hand skulde dø. Da
suarede Folcket hannem: Wi
haffue hørt i Louen/ at Chri-
stus bliffuer euindelige/ oc
huorledis siger du da/ Men-
niskens Søn skal ophøyis?
Huo er denne Menniskens
Søn? Da sagde Jhesus til
dem: Liuset/ er end nuen li-
den tid hos eder. Vandrer
den stund i haffue Liuset/
at Mørcket skal icke offuer-
falde eder. Huo som vandrer
i Mørcket/ hand veed icke
huort

huort hand gaar hen. Troer paa Liuset den stund i haffue det/ paa det i skulle vere Liusens Børn.

Oc der hand drog ind i Jerusalem/ da oprørdis den gantske Stad/ oc sagde: Huo er den? Folcket sagde: Det er Jhesus den Prophete aff Nazareth/ vdaff Galilea.

Oc Jhesus gick ind i Guds Tempel/ oc vddreff alle dem som solde oc kiøbte i Templen/ Oc omstøtte Vedzlernis bord/ oc Ouekremmernis stole/ Oc sagde til dem: Det staar screffuet/ Mit Hus skal

kaldis it Bedehus / Men i haffue giort en Røffuere kule der aff. Oc der ginge Blinde oc Halte til hannem i Templen/oc hand helbredede dem.

Men der de ypperste Prester oc Scrifftklaage saae de vnderlige Gierninger som hand giorde/ oc at Børnene robte i Templen oc sagde/ Hosianna Dauids søn/da toge de det til mistycke/ oc sagde til hannem: Hører du oc huad disse sige? Jhesus sagde til dem: Ja/ Haffue i aldri læst / Aff de Vmyndigis oc Diendis mund / haffuer du

beredt

heredt Loff? Oc den tid hand
haffde beseet altsammen i
Templet / forlod hand dem
der/ oc gick om afftenen hen
vd til Bethaniam/oc bleff der
met de tolff hemelige for Jø-
derne.

Oc alligeuel at hand gior-
de saadanne Tegn faar dem/
saa trode de dog icke paa han-
nem/ Paa det Esaie Prophe-
tis sprock skulde fuldkom-
mis/ som hand siger: Herre/
Huo troer vor predicken/ oc
huem er Herrens Arm oben-
baret? Der saare kunde de
icke tro / Thi Esaias siger

atter: Hand haffuer/forblin-
det deris øyen/ oc forhærdet
deris Hierte/ at de skulle icke
see met øynene/ oc ey forstaa
met Hiertet oc omuende sig/
oc ieg kunde hielpe dem. Saa-
dant sagde Esaias/ der hand
saa hans Herlighed/ oc tale-
de om hannẽ. Dog trode der
mange aff de Offuerste paa
hannem/ Men for Phariseer-
nis skyld bekiẽde de det icke/at
de skulde icke sættis i Band.
Thi de haffde heller ære hos
Menniskẽn/end ære hos Gud.

Historia paa Palme Mandag/ *Matth. XXI. Marci. II.*

Oc

OC den anden dag/ der de
ginge fra Bethanien/ oc
ginge til Jerusalem igien /
hungrede hannem. Oc hand
saa it Figentræ langt borte/
som haffde blad/ Da traadde
hand der til/ om hand kunde
finde noget der paa/ oc fant
intet der paa / vden aleniste
Bladene / Thi det vaar icke
end tid/ at Figen skulde vere :
Oc Jhesus suarede/ oc sagde
til det: Nu voxe aldri mere no-
gen fruct paa dig / oc ingen
æde fruct aff dig euindelige.
Oc hans Discipple hørde det/
Oc Figen træet visnede strax.

Oc de komme til Jeruſalem
igien/ oc Jeſus gick i Templē/
begynte/ oc vddriffue dem ſom
ſolde oc kiøbte i Templen/ oc
Vedzlernis bord/ oc Duekrē-
mernis ſtole ſtøtte hand om/
oc tilſtedde icke/ at nogen bar
noget igiennem Templen. Oc
hand lærde/ oc ſagde til dem:
Staar der icke ſcreffuet/ Mit
Hus ſkal kaldis it Bedehus
aff alle Folck/ Men i haffue
giort en Røffuere kule der aff.
Oc det kom̄ faar de Scrifft-
kloge oc ypperſte Preſter/ oc
de tenckte huorledis de kunde
omkomme hannem/ Men de
frycte-

fryctede for hannem/ Thi alt
Folcket forundrede sig paa
hans Lærdom. Oc om affte-
nen gick hand vd aff Staden.
Oc hand lærde om dagen i
Templen/ oc om natten gick
hand vd/ oc bleff om natten
paa Oliebierget. Oc alt Folc-
ket giorde sig aarle rede til
hannem i Templen/ at høre
hannem.

En Predicken Christi som er skeet i sanme dage/ *Iohan. XII.*

IEsus robte/ oc sagde:
Huo som troer paa mig/
hand troer icke paa mig/ men
paa den som mig vdsende.

Oc huo som mig seer/hãd seer den/som mig vdsende. Jeg er kommen i Verden it Lius/ paa det / huo som troer paa Mig / skal icke bliffue i Mørcket. Oc huo som hører mine ord/ oc troer icke/ den skal ieg icke dømme / Thi ieg er icke kommen at dømme Verden/ men at ieg skal giøre Verden salig. Huo mig foracter / oc anammer icke mine ord/hand haffuer allerede den hannem dømmer. Det ord/som ieg talede/det skal dømme hannem paa den Yderste dag. Thi ieg haffuer icke talet aff mig selff/

men

men Faderen som mig vdsen-
de/ hand gaff mig it Bud/
huad ieg skal giøre oc tale. Oc
ieg veed/ at hans Bud er det
euige Liff. Der faare/det ieg
taler/ det taler ieg saa som
Faderen sagde mig.

Historia paa tisdageu effter Palme
Søndag. *Mar. XI. Mat. XXI.*
Luce. XX.

OC om morgenen ginge de
frem/oc saae Figentræet/
at det vaar visnet indtil rø-
derne. Oc Peder tencte der
paa / oc sagde til Jhesum:
Rabbi/ See / Figentræet det
du forbandede er visnet. De
andre

andre sagde : Hui er det saa snart skeet? Huorledis visnede Figentræet saa snart? Jhesus suarede/ oc sagde til dem: Haffuer troen til Gud/Sandelige/ Jeg siger eder / Der som i haffue troen/oc icke tuile/da skulle i icke aleniste giøre saadant met Figentræet / Men der som i sige til dette Bierg / Løfft dig op oc kast dig ned i Haffuet / oc hand tuilede icke i sit hierte/ men trode / at det skulde skee som hand sagde / Da skal det skee hannem / som hand sagde. Der faare siger ieg eder / Alt

huad

huad i bede i eders Bøn/ troer
ickon/ at i skulle faa det/ oc det
skal vederfaris eder. Oc naar
i staa oc bede/ da forlader/ der
som i haffue noget imod no-
gen/ Paa det at eders Fader
i Himmelen skal oc forlade
eder eders Brøst.

Oc de komme atter til Je-
rusalem/ oc der hand lærde
Folcket i Templē/ oc predicke-
de Euangelium/ da komme
de ypperste Prester oc Scrifft-
kloge met de Eldste blant Fol-
cket til hannem/ oc sagde til
hannem: Aff huad mact giør
du det? Oc huo haffuer giff-
uet dig

uet dig den mact / at du giør
saadant? Jhesus suarede/oc
sagde til dem: Jeg vil oc spør-
re eder at it ord/Der som i sige
mig det/ da vil ieg sige eder/
aff huad mact ieg giør dette.
Hueden vaar Johannis
Daab? Vaar hand aff Him-
melen/ eller aff Menniskhen?
Da tencte de ved sig selff/ oc
sagde: Sige wi hand vaar aff
Himmelen/Da siger hand til
oss / Hui trode i hannem da
icke? Men sige wi/hand vaar
aff Menniskhen/ Da fryete wi
oss for Folcket/ Thi de hulde
alle/at Johannes vaar en ret
Prophe-

Prophete. Oc de suarede/ oc sagde til Jhesum: Wi vide det icke. Da sagde Jhesus til dem: Saa siger ieg eder oc icke heller/ Aff huad mact ieg giør saadant.

Cœna, hortus, Caiphas, Pilatus, cruxq;, sepulchrum.

Christi Døds Aarsage.

AT Christus er død/der til ere tho orsager/ Den ene hos Gud Fader/ Den anden hos Jøderne.

Hos Gud Fader er Barmhertighed oc sandhed. Sãdhed er foriæt/oc Barmhertighed er giffuẽ aldelis vdẽ al verdskyld.

Hos Jøderne er deris forskreckelige blindhed / som sig forarge paa Christo/ oc støde dem paa den Hiørnesteen/ oc paa den forargelsis steen.

Vor Herris Jesu Christi Pinis oc Dødz Historie/effter de fire Euangelisters bescriffuelse.

DEr den Søde brødz Høytid vaar nær/som kaldis Paaske. Oc Jhesus sagde til sine Disciple: J vide/at effter tho dage er det Paaske / oc Menniskens Søn bliffuer forraadt/ at hand skal kaarsfestis.

Da forsamlede de ypperste Prester oc Scrifftklaage/ oc de Eldste iblant Folcket sig i

den ypperste Prestis Sal/
som hed Caiphas/ oc hulde
raad/huorledis de kunde gri-
be Jhesum met list/ oc ihielsla
hannem/ Thi de fryctede sig
for Folcket. Oc de sagde: Ja
icke paa Høytiden/ at der skal
icke bliffue it Oprør iblant
Folcket.

Oc Der Jhesus vaar nu i
Bethanię/ vdi Simonis den
Spedalskis hus/ da traad-
de en Quinde til hannem/
som haffde it Glass met vfor-
falsket Nardis vand/ oc hun
sønderbrød glasset/ oc vdstyrte
det paa hans hoffuet/ som
hand

hand sad til bordz. Der nogle
aff hans Disciple det saae/ to-
ge de det til mistycke/ oc sagde:
Huor til tiener dette wraad?
Mand kunde haffue solt dette
vand mere end for try Hun-
drede Penninge / oc giffuet
Fattige. Oc de knurrede paa
hende. Der Jhesus det merck-
te/ sagde hand til dem: Lader
hende met fred/ Hui bekumre
i denne Quinde? Hun haff-
uer giort en god gierning mod
mig / J haffue altid Fattige
hos eder/ Oc naar i ville da
kunde i giøre dem til gode/ Mē
mig haffue i icke altid. Hun

 giorde

giorde huad hun kunde/ At hun vdstyrte dette vand paa mit Legeme / der met er hun tilfaarn kommen at salue mit Legeme/ til min begraffuelse. Sandelige/ ieg siger eder/ Huor som dette Euangelium bliffuer predicket i den gantske Verden/ der skal mand oc sige det/ til hendis hukommelse/ det hun haffuer nu giort.

Men Satanas vaar faren i Judas/som kaldedis Ischarioth/ oc vaar aff de Tolff deris tal. Oc hand gick bort oc talede met de yppersite Prester/

ster/

ſter/ oc met Høffuitzmende-
ne/ huorledis hand vilde ant-
uorde dem hannem/oc ſagde:
Huad ville i giffue mig/ Jeg
vil forraade eder hannem?
Der de hørde det / bleffue de
glade/ Oc de bøde hannem
trediue Sølffpenninge. Oc
hand tilſagde dem det. Oc
der effter ſøcte hand beleylig-
hed til at hand kunde forraa-
de hannem vden Oprør.

Men der den førſte Søde
brødz dag kom nu/ paa huil-
cken mand ſkulde offre Paaſ-
kelammet/ ginge Diſciplene
til Jheſum/ oc ſagde til han-

 nem/

nem: Huor vilt du at wi skul-
le hen gaa/ oc berede dig Paas-
kelammet at æde? Oc hand
sende Petrum oc Johannem
hen/ oc sagde: Gaar bort i
Staden/ See/ naar i komme
ind i Staden/ da skal it Men-
niske møde eder/ som bær it
Vandkrus/ Følger hannem
effter i huset/ som hand gaar
ind/ oc siger til Hosbonden:
Mesteren lader dig sige/ Min
tid er nær hos/ Jeg vil holde
Paaske hos dig/ Huor er det
Herberge der ieg maa æde
Paaskelammet vdi met mine
Disciple? Oc hand skal vise
eder

eder en stor Sal som er sten-
lagd/bereder det der. De gin-
ge bort/ oc funde lige som
hand sagde/ oc de beredde
Paaskelammet.

Oc der afften vaar nu
kommen/kom Jhesus oc sætte
sig ned til bordz/ oc de Tolff
Apostle met hannem/oc hand
sagde til dem: Mig haffuer
hiertelige forlenget/ at æde
dette Paaskelam met eder/
før end ieg lider. Thi ieg si-
ger eder/ at ieg skal her effter
icke mere æde der aff/ indtil
det bliffuer fuldkommet i
Guds rige. Oc hand tog kalc-

 ken/

ken/ tackede oc ſagde: Tager denne/oc deler hannem iblant eder/ Thi ieg ſiger eder/ Jeg ſkal icke dricke aff det ſom voxer paa Vintræ/ Før end Guds rige kommer/ indtil den dag/ at ieg ſkal dricke det nyt met eder i min Faders Rige.

Oc der de ode/ Vor Herre Jheſus Chriſtus i den nat ſom hand bleff forraadt/ tog hand Brødet/ tackede/ oc brød det/gaff ſine Diſciple oc ſagde: Tager/æder/det er mit Legeme/ſom giffuis for eder/ Det giører i min Hukommelſe.

ſe. Lige

se. Lige saa tog hand oc kalcken effter Naderen/ tackede/ gaff dem/ oc sagde: Dricker alle der aff/ Det er det ny Testamentis kalck i mit blod/ huilcket som bliffuer vdgydet for eder oc for mange/ til syndernis forladelse. Det giører/ saa offte som i det dricke i min hukommelse. Oc de drucke alle der aff.

Faare Paaske Høytiden/ det er/ paa den samme afften der Jhesus viste at hans tid vaar kommen/ at hand skulde gaa aff denne Verden til Faderen/ lige som hand haffde

elskt sine / som vaare i Verden / saa elskte hand dem til enden.

Oc effter afftens Maaltid / Der Dieffuelen haffde allerede giffuet Juda Simonis Ischarioth i hierte / at hand skulde forraade hannem / da viste Jhesus / at Faderen haffde giffuet hannem alting i sine Hender / oc at hand kom aff Gud / oc gick til Gud / Da stod hand op aff Naderen / lagde sine Klæder aff / oc tog it Skørt / oc omgiordede sig. Der effter øsde hand Vand i it Becken / begynte at to

Disci-

Diſciplenis føder / oc tiurde
dem met det ſkørt / ſom hand
vaar omgiordet met.

Da kom hand til Simon
Petrum / Oc hand ſagde til
hannem: Herre / ſkulde du to
mig mine Føder? Jheſus
ſuarede oc ſagde til hannen:
Huad ieg giør det veedſt du
icke nu / Men du ſkalt forſtaa
det her effter. Da ſagde Pe-
trus til hannem: Aldri ſkalt
du to mine Føder. Jheſus
ſuarede hannem: Toer ieg
dig icke / da haffuer du ingen
deel met mig. Simon Petrus
ſiger til hannem: Herre / icke

Føder-

Føderne aleniste/ men ocsaa Henderne oc Hoffuedet. Jhesus siger til hannem : Huo som toen er/hand haffuer icke behoff/ vden at to Føderne/ men hand er aldelis reen. Oc i ere rene/ men icke alle. Thi hand viste sin Forrædere vel/ der faare sagde hand / J ere icke alle rene.

Der hand haffde nu toet deris føder/tog hand sine Klæder/ oc sætte sig ned igien/ oc sagde atter til dem: Vide i huad ieg haffuer giort eder? J kalde mig Mestere oc Herre/ oc sige ret der vdi/ Thi ieg

er ocsaa.

er ocſaa. Der ſom ieg nu eders Herre oc Meſtere/ tode eders Føder/ Saa ſkulle i oc to eder Føderne iblant huer andre. Jeg gaff eder en Efterſiun/ at i ſkulle giøre ſom ieg giorde eder. Sandelige/ ſandelige/ Jeg ſiger eder/ Suenden er icke større end hans Herre/ oc ey Apoſtelen større/ end den ſom hannem vdſende.

Der ſom i vide ſaadant/ da ere i ſalige/ der ſom i det giøre. Jeg ſiger icke om eder alle/ Jeg veed huilcke ieg haffuer vdualt. Men at ſcriff-

ten

ten ſkal fuldkommis: Den
ſom æder mit Brød / hand
traader mig met Føder. Nu
ſiger ieg eder det før end det
ſkeer / paa det / at naar det er
ſkeet / at i ſkulle tro / at det er
ieg. Sandelige / ſandelige /
Jeg ſiger eder / Huo ſom
anammer den ſom ieg ſender
nogen / hand anammer mig /
Oc huo ſom mig anammer /
hand anammer den ſom mig
ſende. finis

Der Jheſus haffde dette
ſagd / bleff hand bedrøffuet i
Aandē / oc vidnede hand faar
dem ſom ſade til bordz oc ode /
oc

oc sagde: Sandelige/sandeli-
ge/Jeg siger eder/En aff eder
som æder met mig/ skal for-
raade mig/ Oc see/ min For-
ræderis haand er offuer bor-
det met mig. Oc Disciplene
bleffue bedrøffuede/ oc saae
paa huer andre/ Oc dem bleff
bange om huilcken hand ta-
lede. Oc de begynte at spørie
iblant sig selff/ huilcken det
skulde dog vere iblant dem/
som det skulde giøre/ Oc sagde
til hannem/ en effter den an-
den: Herre er det ieg? oc en
anden sagde: Er det ieg? Hand
suarede oc sagde til dem: En

aff de

aff de Tolff/ som dypper met
mig i Fadet/ skal forraade
mig.

Menniskens Søn gaar
hen lige som det staar screff-
uet om hannem/ men vee det
Menniske/ ved huilcket Men-
niskens Søn bliffuer for-
raadt/ det vaare hannem be-
dre/ at det Menniske vaare al-
dri født. Da suarede Judas
som hannem forraadde/ oc
sagde : Er det ieg Rabbi?
Hand sagde til hannem : Du
siger det.

Men der vaar en iblant
hans Disciple/ som sad til
brodz

bordz hos Jhesu Bryst/huilcken Jhesus elskte. Den nickede Simon Petrus til / at hand skulde vdspørie/Huem det vaar der hand talede om/ Thi den samme laa paa Jhesu Bryst/oc sagde til hannem: Herre/huo er den? Jhesus suarede: Det er den/som ieg dypper dette Stycke/oc giffuer. Oc hand dypte det Stycke/oc gaff Juda Simonis Jschárioth det. Oc effter det Stycke foer Sathan i hannem.

Da sagde Jhesus til hannem: Huad som du giør det

giør snart. Oc der viste ingen
aff dem offuer borde det/ huor
til hand sagde hannem det.
Nogle mente/ efftherdi at Ju-
das haffde Pungen/ at Jhe-
sus sagde til hannem: Kiøb
huad wi haffue behoff paa
Høytiden/ eller at hand skul-
de giffue de Fattige noget.
Der hand haffde nu taget
den mundfuld/ da gick hand
strax vd/ oc det vaar nat.

Der nu Judas vaar vd-
gaaen/ Begyntis en trætte
iblant dem/ huilcken aff dem
der skulde holdis for den
Største/ Oc hand sagde til
dem/

dem: De verdzlige Kon-
ger regere / oc de veldige kal-
der mand Naadige Herrer/
Men i icke saa/ men den stør-
ste iblant eder skal vere som
den yngste / oc den ypperste
som en Tienere. Thi huilcken
er den største? Den som sider
til bordz? Eller den som tien?
Er det icke saa/ at den som si-
der til bordz? Men ieg er i-
blant eder/ som en Tienere. Oc
i ere de som ere bleffne varaff-
tige hos mig/ i mine fristel-
ser/ Oc ieg vil beskicke eder
Riget/ som min Fader beskic-
kede mig/ at i skulle æde oc

dricke offuer mit Bord / i mit Rige / oc ſide paa Stole / oc dømme de tolff Jſraels ſlecter.

Men Jheſus ſagde atter: Nu er Menniſkens Søn forklaret / Oc Gud er forklaret i hannem / Er Gud forklaret i hannem: da ſkal Gud oc forklare hannem i ſig ſelff / oc hand ſkal ſnart forklare hannem.

Kiære børn / Jeg er endnu eñ liden ſtund hos eder / J ſkulle lede effter mig / oc ſom ieg ſagde til Jøderne / Huort ſom ieg gaar hen / der kunde J icke

komme

komme hen. Oc ieg siger eder nu/ Jeg giffuer eder it nyt Bud/ at i skulle elske huer an-dre indbyrdis/ som ieg haff-uer elskt eder/ paa det i oc skul-le elske huer andre. Der paa skal huer mand kiende at i ere mine Disciple/ der som i haff-ue indbyrdis Kiærlighed.

Simon Petrus siger til hannem: Herre/ huort gaar du hen? Jhesus suarede han-nem: Der som ieg gaar hen/ kant du denne gang icke følge mig/ Men du skalt her effter følge mig. Petrus siger til hannem: Herre/hui kand ieg

denne gang icke følge dig? Jeg vil lade mit Liff for dig. Jhesus suarede hannem: Skulde du lade dit Liff for mig?

Simon/Simon/see/Satanas begerede eder/ at hand maatte sicte eder/ lige som huede/Men ieg bad for dig/at din Tro skal icke afflade/. Oc naar du omuender dig en gang/da styrcke dine Brødre. Da sagde hand atter til hannem: Herre/ ieg er beredt at gaa met dig i Fengsel oc i Døden. Men hand sagde: Sandelige/Sandelige Peder/Jeg siger

siger dig/ Hanē skal icke gale i
dag/ før end du haffuer nectet
tre gange/ at du kiender mig.

Oc hand sagde til dem/
Saa offte ieg vdsende eder
vden Pung/ vden Taske/ oc
vden Sko/ fattedis eder oc
noget? De sagde: Intet. Da
sagde hand til dem: Men nu/
huo som haffuer en Pung/
hand tage hannem/ lige ocsaa
Tasken/ Oc huo som icke haff-
uer/ hand sælle sin klædebon/
oc kiøbe it Suerd. Thi ieg si-
ger eder/ Der skal end oc det
fuldkommis met mig/ som
staar screffuet/ Hand er reg-

net iblant Misdedere. Thi det som er screffuet om mig/ haffuer en ende. Oc de sagde: Herre/ See/ her ere thu Suerd. Da sagde hand til dem: Det er nock.

Det XIIII. Capittel Johannis.

OC hand sagde til sine Disciple: Eders hierte forfærdis icke. Tro i paa Gud/ saa tro i oc paa mig. J min Faders Hus ere mange Bolige. Der som det icke saa vaare/ da vilde ieg sige til eder/ Jeg gaar bort/ at berede eder Steden.

den.

den. Oc der som ieg ginge bort at berede eder steden/saa vil ieg dog komme igien/oc ta-ge eder til mig/paa det I skul-le vere der som ieg er/oc huort ieg gaar hen/ det vide I / oc veyen vide i ocsaa.

Thomas siger til hannem: Herre/ wi vide icke huort du gaar hen/oc huorledis kunde wi vide veyen? Jhesus siger til hannem: Jeg er Veyen/ oc Sandhed / oc Liffuet. Der kommer ingen til Faderen/ uden ved Mig. Der som i kien-de mig/da kiende i oc min Fa-der. Oc nu her effter kiende i

hannem/ oc haffue seet hannem.

Philippus siger til hannem: Herre/viis oss Faderen/ det er oss nock. Jhesus siger til hannem: Saa lenge er ieg hos eder / oc du kiender mig icke? Philippe/huo Mig seer/ hand seer Faderen/ Huorledis siger du da/ Viis oss Faderen? Troer du icke at ieg er i Faderen/ oc Faderen i mig? De ord som ieg taler til eder/ dem taler ieg icke aff mig selff. Faderen som boer i mig/hand giør de Gierninger. Troer mig at ieg er i Faderen/ oc Faderen

ren i mig. Ville i icke/ saa troer mig dog for de Gierningers skyld.

Sandelige/ sandelige/ Jeg siger eder: Huo som troer paa mig/ hand skal oc giøre de gier-ninger/ som ieg giør/ oc hand skal giøre større end disse/ Thi ieg gaar til Faderen. Oc huad i bede i mit Naffn/ det vil Jeg giøre/ Paa det Faderen skal æris i Sønnen. Huad i bede i mit Naffn/ det vil ieg giøre.

Elske i mig/ da holder mi-ne Bud. Oc ieg vil bede Fa-deren/ oc hand skal giffue eder en anden Trøstere/ at hand

skal

ſkal bliffue hos eder euindelige/ Sandheds Aand/ huilcken Verden icke kand anamme/ Thi hun ſeer hannem icke/ oc kiender hannem icke. Men J kiende hannem/ thi hand bliffuer hos eder / oc ſkal vere i eder. Jeg vil icke forlade eder Faderløſe/ Jeg kommer til eder. Det er endnu en liden ſtund / ſaa ſkal Verden icke ſee mig mere/ Men J ſkulle ſee mig/ thi ieg leffuer/ oc J ſkulle ocſaa leffue. Paa den ſamme dag ſkulle i forſtaa/ at ieg er i min Fader/ oc J vdi mig/ oc ieg i eder.

Huo

Huo som haffuer mine Bud/oc holder dem/hand er den som mig elsker. Oc huo mig elsker/hand skal elskis aff min Fader/ oc ieg skal elske hannem/ oc obenbare mig faar hannem. Judas siger til hannem/icke den Ischarioth: Herre/ Huad er det/at du vilt obenbare oss dig/ oc icke Verden? Jhesus suarede/ oc sagde til hannem: Huo mig elsker/ hand holder mine ord/ Oc min Fader skal elske hannem/ oc wi skulle komme til hannem/ oc giøre Bolig hos hannem. Men huo mig icke

elsker/ hand holder icke mine ord. Oc det Ord som i høre/ er icke mit/ Men Faderens/ som mig vdsende.

Saadant haffuer ieg talet til eder/ den stund ieg haffuer veret hos eder. Men Trøsteren den hellig Aand/ huilcken min Fader skal sende i mit Naffn/ den samme skal lære eder det altsammen/ oc minde eder paa alt det/ som ieg sagde eder.

Jeg lader eder Fred/ min Fred giffuer ieg eder. Jeg giffuer eder icke som Verden giffuer. Eders hierte forfærdis icke/

icke/ oc frycte sig icke. I hør-
de/ at ieg sagde eder/ Jeg gaar
bort/ oc kommer til eder igien.
Haffde i mig kiær/ da glædde i
eder/ at ieg sagde/ Jeg gaar til
Faderen/ Thi Faderen er
større end ieg. Oc ieg sagde
eder det nu/ før end det skeer/
paa det/ naar som det nu
skeer at i skulle tro.

Jeg skal her effter icke tale
meget mere met eder/ Thi
denne Verdens Første kom-
mer/ oc haffuer intet met
mig. Men at Verden skal kien-
de/ at ieg elsker Faderen/ oc ieg
giør saa som Faderen bød
mig.

mig. Staar op/ oc lader oss gaa bort.

Det XV. Capittel Johannis.

JEg er it ret Vintræ/ oc min Fader er en Vingaards mand. Huer Quist paa mig/ som icke bær Fruct/ skal hand bort tage/ Oc huer som bær fruct/ skal hand rense/ at hand skal bære meere Fruct. J ere nu reene/ for det Ord skyld/ som ieg talede til eder. Bliffuer i mig/ oc ieg i eder. Lige som Quisten icke kand bære Fruct aff sig selff/ uden

vden hand bliffuer paa Vintræet/ Lige saa oc icke J /vden J bliffue i mig.

Jeg er Vintræet/ J ere Quistene. Huo som bliffuer i mig/ oc ieg i hannem/ hand bær megen fruct. Thi vden mig kunde J inted giøre. Huo som icke bliffuer i mig/ Hand skal bortkastis som en Quist/ oc visne/ oc mand sancker dem/ oc kaster dem i Jlden/ at brende.

Der som J bliffue i mig/ oc mine ord bliffue i eder/ da skulle J bede huad i ville/ oc det skal vederfaris eder. Der vdi

skal min Fader æris/ at I bære
megen Fruct/ oc bliffue mine
Disciple.

Lige som min Fader elsker
mig/ saa elsker oc ieg eder.
Bliffuer i min kiærlighed. Der
som I holde mine Bud/ da
bliffue I vdi min kiærlighed/
lige som ieg holder min Fa-
ders Bud/ oc bliffuer i hans
kærlighed. Saadant taler ieg
til eder/ at min Glæde skal
bliffue i eder/ oc eders glæde
skal bliffue fuldkommen. Det
er mit Bud/ at I skulle elske
huer andre. Lige som ieg elsker
eder. Ingen haffuer større
kiærlig-

kiærlighed end denne/at hand
lader sit Liff for sine Venner.
I ere mine Venner/der som I
giøre huad ieg biuder eder.
Jeg siger icke lenger/at I ere
Suenne/Thi en Suend veed
icke/huad hans Herre giør.
Men eder haffuer ieg sagd/at
I ere Venner/Thi alt det som
ieg hørde aff min Fader/haff-
uer ieg kundgiort eder.

I haffue icke vdualt mig/
Men ieg vdualde eder/oc sætte
eder/At I skulle gaa bort oc
bære Fruct/ Paa det/om I
bede Faderen om noget i mit
Naffn/at hand skal giffue eder
det.

Det biuder ieg eder/ at i
ſkulle elſke huer andre. Der
ſom Verden hader eder/ Da
ſkulle J vide/ at hun hadede
mig før end eder. Vaare J aff
Verden/ da elſkte Verden det
hende tilhørde. Thi at effter-
di J ere icke aff Verden/men
ieg vdualde eder aff Verden/
Der faare hader Verden
eder. Tencker paa mit ord/at
ieg ſagde eder: Suenden er
icke ſtørre end hans Herre.
Forfulde de mig/ de ſkulle oc
forfølge eder. Holde de mit
ord/ da ſkulle de oc holde
eders. Men alt det ſkulle de
giøre

giøre eder for mit Naffns
skyld / Thi at de kiende icke
Den som mig vdsende.

Der som ieg vaare icke
kommen/ oc haffde sagd dem
det/da haffde de ingen Synd.
Men nu kunde de intet finde
paa/ at aarsage deris Synd
met. Huo mig hader/ hand
hader oc min Fader. Haffde
ieg icke giort de Gierninger
iblant dem/ som ingen anden
haffuer giort/da haffde de in-
gen Synd. Men nu haffue de
det seet/ Oc hade dog baade
mig oc min Fader. Dog at det
Ordsprock som er bescreffuet i

deris Low skal fuldkommis: De hade mig vden aarsage.

Naar Trøsteren kommer/ huilcken ieg skal sende eder fra Faderen/ Sandheds Aand/ som vdgaar fra Faderen/ hand skal vidne om mig. Oc I skulle ocsaa vidne/ Thi at I haffue veret hos mig aff begyndelsen.

Det XVI. Capittel Johannis.

DEtte haffuer ieg talet til eder/ at i skulle icke forargis. De skulle sætte eder i Band. Oc den tid skal komme/

me/

me/at/huo som ihielslar eder/ skal mene/hand giør Gud en Tieniste der met. Oc saadant skulle de der faare giøre eder/ at de huercken kiende min Fader oc ey mig. Men ieg haffuer talet dette til eder / paa det/at naar den tid kommer/ J skulle tencke der paa/ at ieg sagde eder det. Oc ieg sagde eder icke saadant aff begyndelsen/thi ieg vaar hos eder.

Oc nu gaar ieg hen til den/ som mig vdsende/oc ingen aff eder spør mig at: Huort gaar du hen? Men fordi at ieg talede dette til eder/ da er eders

Hierte sorgefult. Men ieg siger eder Sandhed/Det er eder gaat/at ieg gaar bort. Thi at gaar ieg icke bort/da kommer Trøsteren icke til eder. Men gaar ieg bort/da vil ieg sende hannem til eder. Oc naar hand kommer/da skal hand straffe Verden/for Synd/for Retfærdighed / oc for Dom. For Synden/at de tro icke paa mig. Oc for Retfærdighed / At ieg gaar til Faderen/ oc i see mig icke lenger. For Dommen/at denne Verdens Første er dømt.

Jeg haffuer endnu meget

at sige

at ſige eder/ Men i kunde icke
bære det nu. Men naar den
Sandheds Aand kommer/
den ſkal lede eder i all Sand-
hed. Thi hand ſkal icke tale aff
ſig ſelff/ men huad hand hø-
rer/ det ſkal hand tale/ oc huad
tilkommendis er/ ſkal hand
forkynde eder. Den ſamme
ſkal forklare mig/ thi hand
ſkal tage det aff mit/ oc for-
kynde eder. Alt huad Faderen
haffuer/ det er mit/ Der faare
ſagde ieg/ Hand ſkal tage det
aff mit/ oc forkynde eder.

Om en liden ſtund/ da
ſkulle J icke ſee mig/ oc atter

om en liden stund/ saa skulle J see mig/ thi ieg gaar til Faderen. Da sagde nogle aff hans Disciple til huer andre: Huad er det/ at hand siger til oss/ Om en liden stund/ da skulle J icke see mig/ oc atter om en liden stund/ da skulle J see mig/ Oc at ieg gaar til Faderen? Da sagde de/ Huad er det at hand siger/ om en liden stund? Wi vide icke/ huad hand taler. Da merckte Jhesus/ at de vilde spørie hannem at/ Oc hand sagde til dem: Der om spørie J iblant huer andre/ at ieg sagde/ Om en liden

stund/

stund/da skulle J icke see mig/ oc atter om en liden stund/da skulle i see mig. Sandelige/ sandelige/ Jeg siger eder: J skulle græde oc hyle/men Verdē skal glæde sig/oc i skulle vere bedrøffuede/dog skal eders bedrøffuelse omuendis til glæde.

En Quinde/naar hun føder/da haffuer hun bedrøffuelse/ Thi hendis time er kommē. Men naar hun haffuer født Barnet/ da tencker hun icke mere paa dē nød/for den glæde skyld/at Menniſket er født til Verden. Oc i haffue nu ocsaa bedrøffuelse/Men ieg vil

vil see eder igien/ oc eders hier-
te skal glæde sig/ oc der skal in-
gen tage eders glæde fra eder.
Oc paa den samme dag skulle
J icke spørie mig at noget.

Sandelige/ sandelige/ Jeg
siger eder/ Der som J bede Fa-
deren om noget i mit Naffn/
da skal hand giffue eder det.
Her til haffue i icke bedet i mit
Naffn. Beder/ saa skulle i faa/
at eders glæde skal vere fuld-
kommen. Saadant haffuer
ieg talet til eder ved Ord-
sprock. Men den tid skal kom-
me/ at ieg skal icke tale mere
met eder ved Ordsprock/ men
oben-

obenbare forkynde eder om min Fader. Paa den samme dag skulle J bede i mit Naffn. Oc ieg siger eder icke/ at ieg vil bede Faderen for eder/ Thi Faderen elsker eder selff/ der faare/ at i elske mig/ oc tro at ieg er vdgaaen aff Gud. Jeg vdgick fra Faderen/ oc kom til Verden/ Jeg forlader Verden igien/ oc gaar til Faderen.

Hans Disciple sige til hannem: See/ nu taler du obenbarlige/ oc siger intet Ordsprock. Nu vide wi/ at du veedst alle ting/ oc haffuer icke behoff/ at nogen spør dig at/

Der

Der faare tro wi/ at du vdgickst aff Gud. Jhesus suarede dem: Nu tro i. See/ den time skal komme/ oc er allerede kommen/ At i skulle atspredis huer til sit/ oc forlade mig alene. Men ieg er icke alene/ Thi Faderen er hos mig. Dette haffuer ieg talet met eder/ At i skulle haffue Fred i Mig. J verdē haffue i Trengsel/ men verer trøstige/ Jeg haffuer offueruundet verden.

Det *XVII.* Capittel Johannis.

Dette talede Jhesus / oc løffte sine øyē op til Himmelen/

melen/ oc sagde: Fader/ den time er her/ at du skalt forklare din Søn/ Paa det at din Søn oc skal forklare dig. Lige som du haffuer giffuet hannem Mact offuer alt Kiød/ Paa det hand skal giffue dem alle det euige Liff/ som du haffuer giffuet hannem. Oc det er det euige Liff/ At de kiende dig alene en sand Gud/ oc den du vdsende/ Jhesum Christum. Jeg haffuer forklaret dig paa Jorden/ oc fuldkommet den Gierning/ som du haffuer giffuet mig/ at ieg skulde giøre. Oc forklare

mig/

mig nu du Fader/ hos dig selff/met den klarhed som ieg haffde hos dig/ før Verden vaar. Jeg obenbarede dit Naffn for Menniskene/ som du haffuer giffuet mig aff Verden. De vaare dine/oc du haffuer giffuet mig dem/oc de beuarede dit ord. Nu vide de/ at alt det som du haffuer giffuet mig/er aff dig. Thi de ord som du haffuer giffuet mig/ gaff ieg dem/ oc de anammede dem/oc kiende sandelige At ieg vdgick fra dig/ oc tro at du vdsende mig.

Jeg beder for dem/ oc ieg

beder

beder icke for Verden / men
for dem som du haffuer giff-
uet mig / thi de ere dine. Oc
alt det som mit er / det er dit /
oc det som dit er / det er mit / oc
ieg er forklaret i dem. Oc ieg
er icke mere i Verden / Men de
ere i Verden / oc ieg kommer
til dig. Hellige Fader / beuar
dem i dit Naffn / som du haff-
uer giffuet mig / at de bliffue
it / lige som wi. Den stund ieg
vaar hos dem i Verden / be-
uarede ieg dem i dit Naffn.
De sō du haffuer giffuet mig /
dem beuarede ieg / oc der er in-
gen fortafft aff dem / vden det

fortaffte Barn/ at Scrifften skulde fuldkommis.

Men nu kommer ieg til dig/ oc taler saadant i Verden/ paa det de skulle haffue Min Glæde fuldkommen i sig. Jeg gaff dem dit ord/ Oc Verden hader dem/ Thi de ere icke aff Verden/ lige som ieg er oc icke aff Verden. Jeg beder icke/ at du skalt tage dem aff Verden/ men at du skalt beuare dem fra ont. De ere icke aff Verden/ lige som ieg er oc icke aff Verden. Hellige dem i din Sandhed. Dit Ord er Sandhed. Lige som du sende

mig

mig til Verden/ saa sender ieg dem oc til Verden. Jeg helliger mig selff for dem/ paa det de skulle ocsaa vere helligede i Sandhed.

Jeg beder icke alene for dem/ men ocsaa for dem som formedelst deris Ord/ skulle tro paa Mig/ Paa det de skulle alle vere it/ lige som du Fader i mig/ oc ieg i dig/ at de skulle oc vere it i oss/ Paa det Verden kand tro/ at du vdsende mig. Oc ieg gaff dem den Herlighed/ som du haffuer giffuet mig/ at de skulle vere it/ lige som wi ere it. Jeg

i dem/ oc du i mig/ at de skulle
vere fuldkomne i it/ Oc at
Verden kand kiende/ at du vd-
sende mig/ oc elsker dem/ lige
som du elsker mig.

Fader/ Jeg vil/ at de som
du haffuer giffuet mig/ skulle
oc vere hos mig/ huor som ieg
er/ At de skulle see min herlig-
hed/ som du haffuer giffuet
mig/ Thi du elskte mig før
end Verden bleff grundfest.
Retfærdige Fader/ Verden
kiender dig icke/ Men ieg kien-
der dig/ oc disse kiende at du vd-
sende mig. Oc ieg kundgior-
de dem dit Naffn/ oc vil kund-
giøre

gøre dem/ Paa det den Kiær-
lighed/ som du elsker mig met/
skal vere i dem/ oc ieg i dem.

Historia passionis Chri descripta e à 4 Evangelistis à Matthaeo 26 27 Mar. 14 Luca 22 Johanne 18 19.

Historia fremdelis.

DEr de haffde siunget Loffsangen/ gick Jhesus hen vd effter sin Seduane/ offuer den beck Cedron/ til Oliebierget. Oc hans Disciple fulde hannem effter. Oc Jhesus sagde til dem: J skulle i denne nat forarge eder alle paa mig/ Thi det staar screffuet: Jeg skal sla Hyrden/ oc Faarene skulle atspredis/ Men effter at ieg opstaar/ da

vil ieg gaa hen faar eder i Ga-
lilea. Peder suarede / oc sagde
til hannem: Der som de oc alle
forargede dem paa dig / Saa
vil ieg dog aldri forarge mig.
Jhesus sagde til hannē: San-
delige siger ieg dig / J dag / vdi
denne nat / før end Hanen gal
tho gange / skalt du necte mig
tre gange. Men hand talede
end ydermere: Ja der som ieg
oc skulde dø met dig / da vilde
ieg icke necte dig. Lige det sam-
me sagde oc alle Disciplene.

Da kom Jhesus met dem
til en Haffue / som hed Gethse-
mane / der vaar en Vrte-
gaard

gaard/der gick Jhesus ind oc hans Disciple. Men Judas som hannem forraadde/viste oc den sted/ Thi Jhesus forsamlede sig offte der met sine Disciple. Da sagde Jhesus til dem: Sætter eder her/saa lenge ieg gaar der bort oc beder.

Oc hand tog Peder oc Jacob/oc Hans til sig/de tho Zebedei sønner/oc begynte at bedrøffuis/ skelffue oc beffue/ oc sagde til dem: Min Siel er bedrøffuet indtil Døden/bliffuer her oc vaager met mig/ Beder/ paa det i skulle icke falde i fristelse.

Oc hand sled sig fra dem ved
it Stenskast/ oc falt paa knæ/
ned paa Jorden/paa sit An-
sict/ Oc bad at den stund
maatte gaa offuer / om det
vaare mueligt/ oc sagde: Ab-
ba/ min Fader/ alting er dig
mueligt. Tag denne Kalck
bort fra mig/ Dog icke huad
ieg vil/men huad du vilt. Oc
hand kom til sine Disciple oc
fant dem soffuendis/oc hand
sagde til Peder: Simon/soff-
uer du? Kunde du icke vaage
en time met mig? Vaager oc
beder at i skulle icke falde i
fristelse. Aanden er villig/
Men

Men Legemet er skrøbeligt.

Anden gang gick hand atter hen/bad/oc sagde: Min Fader/ Er det icke mueligt/at denne Kalck kand gaa fra mig/ vden ieg skal dricke hannem/da ske din vilie. Oc hand kom oc fant dem atter soffuendis/ thi deris øyen vaare fulde aff søffn/ oc de viste icke huad de suarede hannem. Oc hand lod dem bliffue/ oc gick atter hen/oc bad tredie gang/ oc talede de samme ord: Fader vilt du/da tag denne Kalck fra mig/ Men dog ske icke min/men din vilie.

Da obenbaredis en Engel
aff Himmelen faar hannem/
oc styrckede hannem/ Oc det
kom at hand stridde met Dø-
den/ oc bad inderlige. Da bleff
hans sued som Blods draa-
ber/ de fulde paa Jorden.

Oc hand stod op aff Bø-
nen/ oc kom til sine Disciple/
oc fant dem soffuendis aff be-
drøffuelse/ oc sagde til dē: Ah
ville i nu soffue oc huile? Hui
soffue i? Det er nock/ See/
stunden er kommen/ at Men-
niskens Søn skal antuordis
hen i Synderis hēder/ Staar
op/ lader oss gaa. See/ den
mig

mig forraader/ er hart hos/ Beder at i icke falde i fristelse.

Oc strax/ som hand endnu talede/ See/ da kom Judas en aff de Tolff frem/ der hand haffde nu taget Skaren til sig/ met de ypperste Presters oc Scrifftkloge/ Phariseernis oc de Eldste faar folcket deris tienere/ oc hand gick faare dem/ oc kommer der hen/ met bluss/ lamper/ suerd/ oc met stenger. Oc Forræderen haffde giffuet dem it Tegen/ oc sagde: Huilcken ieg kysser/ den er det/ Griber hannem/ oc fører hannem varlige.

Der

Der Jhesus nu viste/ alt det hannem skulde offuerkomme/ gick hand vd/ oc sagde til dem: Huem lede i effter? De suarede hannem: Jhesnm aff Nazareth. Jhesus siger til dem: Det er ieg.

Men Judas som hannem forraadde/ stod oc hos dem. Der Jhesus sagde nu til dem/ det er ieg/ vigede de til bage oc fulde til Jorden. Da spurde hand dem atter at: Huem lede i effter? De sagde: Jhesum aff Nazareth. Jhesus suarede: Jeg sagde eder at det er ieg/ Lede i effter mig/ da lader

disse

disse gaa: Paa det/ at det ord
skulde fuldkommis/ huilcket
der hand sagde: Jeg miste in-
gen aff dem som du haffuer
giffuet mig.

Oc Judas holt sig til Jhe-
sum/ at kysse hannem/ oc strax
traadde hand frem til han-
nem/ oc sagde: Hil vere dig
Rabbi/ oc kyste hannem. Jhe-
sus sagde til hannem: Min
ven/ huor faare est du kom-
men? Juda/ forraader du
Menniskens Søn met en
Kyss? Da traadde de frem/ oc
lagde hender paa Jhesum/ oc
grebe hannem.

Oc

Reminiscere. prima Concio:

Oc der de saae/som vaare omkring hannem / huad der vilde skee/sagde de til hannem: Herre / skulle wi sla til met suerd? Da haffde Simon Petrus it Suerd/oc drog det vd/ oc slo effter den ypperste Prestis suend/ oc hug det høyre Øre aff hannem / Oc den suend hed Malchus.

Da suarede Jhesus oc sagde: Lader dem dog giøre saa langt. Oc sagde til Peder: Stick dit suerd i balgen/ Thi huo som tager Suerdet/hand skal omkomme met Suerd. Eller ment du/ at ieg icke kunde bede

de bede

de bede min Fader / at hand tilſkickede mig mere end tolff Skock Engle? Skal ieg icke da dricke den Kalck / ſom min Fader gaff mig? Men huorlunde ſkulde Scrifften fuldkommis? Det ſkal alt ſaa gaa til. Oc hand rørde ved hans Øre oc lægte hannem.

Paa den tid / ſagde Jheſus til de ypperſte Preſter oc Høffuitzmendene for Templen / oc de Eldſte / ſom vaare komne til hannem: J ere vdgangne / lige ſom til en Røffuere met Suerd / oc met Stenger at fange mig / haffuer ieg dog

daglige sidet hos eder / oc haffuer lært i Templen/oc J lagde icke en haand paa mig. Men dette er eders time oc mørckēs mact/paa det Scrifften skal fuldkommis. Men det er altsammen skeet / at Propheternis scrifft skulde fuldkommis. Da forlode alle Disciplene hannem/oc flyde.

Oc der vaar en vng karl/ som fulde hannem effter / hand vaar klædt met it linklæde paa sit bare Legeme/ oc de vnge karle grebe hannē. Men hand slap Linklædet/ oc flyde nøgen fra dem.

Men

Men Skaren oc den øffuerste Høffuitzmand/ oc Jødernis Tienere toge Jhesum/ oc bunde hannem/ oc førde hannem først til Annas/ hand vaar Caiphas Suoger/ som vaar det aar ypperste Prest. Men det vaar Caiphas som raadde Jøderne/ Det vaar gaat/ at it Menniske døde for Folcket.

Oc de førde Jhesum heñ til Caipham den ypperste Prest/ det er/ til den øffuerste Bisp faar Presterne/ der som alle de ypperste Prester oc Eldste/ oc Scrifftkloge vaare

forsamlede. Men Simon Pe-
trus fulde Jhesum langt eff-
ter/oc en anden Discipel/ind-
til den ypperste Prestis Sal/
Den samme Discipel vaar be-
kient met den ypperste Prest/
oc gick ind met Jhesu i den
ypperste Prestis Sal. Men
Peder stod vden faare dørren.
Da gick den anden Discipel
som vaar bekient met den yp-
perste Prest hen vd/ oc talede
met Døruocterskeu/ oc flide
Peder ind.

Men Suennene oc Tiener-
ne stode/oc haffde giort en kul-
ild der nedre mit i Salen/oc
værm-

værmde sig/ thi det vaar kalt.
Oc Peder stod hos dem/ oc
værmde sig/ paa det hand
kunde see/ huad ende det vilde
faa. Men den ypperste Pres-
tis pige som tog vare paa
dørren/ saa Peder side ved
Liuset/ der hand værmde sig/
oc stirrede paa hannem/ oc
sagde til hannē: Oc du vaarst
met Jhesu aff Galilea? Est
du icke oc en aff dette Mennis-
kis Disciple? Da nectede
hand det for dem alle/ oc sag-
de: Quinde/ Jeg er icke/ Jeg
kiender hannem icke/ Jeg
veed oc icke huad du siger.

Men den ypperste Prest spurde Jhesum om hans Disciple / oc om hans Lærdom. Jhesus suarede hannem: Jeg haffuer talet obenbarlige faar Verden / Jeg lærde altid i Scholen oc vdi Templen / der som alle Jøderne komme tilsammen / oc ieg haffuer intet talet i Løndom. Hui spør du mig der at? Spør dem der at / som haffue hørt huad ieg talede til dem / See / de vide huad ieg haffuer sagd. Som hand det talede / gaff en aff tienerne / som der stod hos / Jhesu en Kindhest / oc sagde:

Skalt

Skalt du saa suare den yp-
perste Prest? Jhesus suarede
hannem: Haffuer ieg talet
ilde / da beuys det at det er
ont / Men haffuer ieg talet
ret / hui slar du mig? Oc An-
nas sende hannem bunden til
den ypperste Prest Caiphas.

Men Simon Petrus stod
i forgaarden oc varmde sig /
Oc liden stund effter den før-
ste nectelse / som hand gick vd
i Forgaarden / goel Hanen.
Oc en anden pige saa han-
nem / oc begynte atter at sige
til dem som der stode hos:
Denne vaar ocsaa met Jhesu

aff Nazareth. Da sagde de til hannem: Est du icke en aff hans Disciple? Oc en anden sagde: Du est en aff dem. Oc hand nectede atter/ oc soer der til/ oc sagde: Menniske ieg er icke/ oc ieg kiender icke det Menniske.

Oc noget der effter ved en stund/ stadfeste en anden met dem som omkring stode/ oc sagde: Sādelige/ du est en aff dem/ Thi du est en Galileer/ oc dit Maal røber dig. En aff den ypperste Prestis suenne hues frende Peder haffde hugget Øret aff/ siger: Saa ieg
dig

dig icke i Vrtegaarden hos
hannem? Da begynte hand
at forbande ſig oc ſuerre: Jeg
kiender det Menniſke icke/ der
i tale om.

Oc ſtrax der hand endnu
talede/ goel Hanen anden
gang. Oc Herren/ vende ſig/
oc ſaa paa Peder. Oc Peder
tenckte paa Herrens ord ſom
hand ſagde til hannem: Før
end Hanen gal tho gange/
ſkalt du forſuere mig tre gan-
ge. Oc Peder gick hen vd/
oc græd bitterlige.

Men de ypperſte Preſter/
oc de Eldſte oc det gantſke

Raad/ søcte falskt Vidnes-
byrd mod Jhesum/paa det de
kunde komme hannem til dø-
de/oc de funde intet/ Oc alli-
geuel at der ginge mange fal-
ske Vidne frem / men deris
vidnesbyrd komme icke offuer
it. Pa det siste stode der op/oc
traadde thu falske vidne
frem/ oc sagde falskt vidne
mod hannem/ oc sagde: Wi
haffue hørt at hand sagde/
Jeg kand oc vil nedbryde den
Guds Tempel/som er giort
met hender/oc inden tre dage
bygge en anden/ som icke er
giort met hender. Oc deris
vid-

vidnesbyrd komme icke endnu offuer it.

Oc den ypperste Prest stod op iblant dem/ oc spurde Jhesum at/ oc sagde: Suarer du intet til det/ som disse vidne mod dig? Men Jhesus tagde stille/ oc suarede intet.

Da spurde den ypperste Prest hannem atter at/ oc sagde til hannem: Est du Christus den Velsignedis Søn? Jeg besuer dig ved den leffuendis Gud/ at du siger oss/ om du est Christus Guds Søn. Jhesus sagde: Du siger det/ Jeg er/ Dog siger ieg

eder/ Nu her effter skal det skee at i skulle see Menniskens søn/ side hos krafftens høyre Haand/ oc komme i Himmelens skyer. Da sønderreff den ypperste Prest sine klæder/ oc sagde: Hand bespaattede Gud/ Huad haffue wi lenger Vidnesbyrd behoff? See/ nu haffue i hørt hans Guds bespaattelse/ huad tyckis eder? De fordømde hannem alle/ oc sagde: Hand er skyldig at dø.

Men de Mend/ som hulde Jhesum/ bespaattede hannē/ oc spyttede vdi hans Ansict/ oc slo-

oc sloge hannem met knytte neffue / Men nogle andre skiulte hans Ansict / oc sloge hannem i Ansictet / besynderlige tienerne oc sagde: Spaa oss Christe / huo er den / der dig slog? Oc mange andre bespaattelser de sagde imod hannem.

Men om morgenen forsamlede sig alle de ypperste Prester / Scrifftkloge oc folckenis Eldste / oc det gantske Raad / oc hulde it ræad offuer Jhesum / at de kunde slæ hannem ihiel / Oc de førde hannem hen op faar deris Raad

oc sag-

oc sagde: Est du Christus/ sig
oss det. Hand sagde til dem:
Siger ieg eder det/ da tro i det
icke/ Men atspør ieg eder/ da
suare i icke / oc lade mig dog
icke løs. Der faare/ nu her eff-
ter skal Menniskens Søn side
hos Guds krafftis høyre
Haand. Da sagde de alle: Est
du da Guds Søn. Hand
sagde til dem: J sige det / thi
ieg er. Da sagde de: Huad
haffue wi lenger vidnesbyrd
behoff? wi haffue selff hørt det
aff hans mund.

Oc den gantske hob stod
op/ oc bunde Jhesum/ oc førde
han-

hannem bunden fra Caipha til Domhuset/ oc antuordede Landzherren Pontio Pilato hannem/ oc det vaar aarle.

Der Judas som hannem forraadde saa det/ at hand vaar fordømt til døde/ Da angrede hannem det/ oc hand bar de trediue Sølff penninge til de ypperste Prester oc Eldste igien/ oc sagde: Jeg giorde ilde/ at ieg forraadde wskyldigt Blod. De sagde: Huad kommer det oss ved? See du der til. Oc hand kaste Sølff penningene i Tempelen/ Skyndede sig der fra/ gick bort

bort oc hengde sig selff / Oc braſt mit i thu / oc alt hans Induaal vdueltis.

Men de ypperſte Preſter toge Sølff penningene / oc ſagde: Det ſømer ſig icke at wi legge dem i Guds kiſte / Thi det er Blod penninge.

Saa hulde de it Raad / oc kiøbte for de Sølff penninge oc wretfærdige Løn / en Pottemageris Ager / til at iorde Pillegrime vdi. Oc det er kundgiort faar alle dem / ſom bo i Jeruſalem / ſaa / at den ſamme ager kaldis paa deris Maal Hakeldama / det er / en

Blod-

Blodager/ indtil paa denne dag. Da er fuldkommet/ det som sagt er ved Propheten Jeremias/ der som hand siger:

De haffue taget trediue Sølff penninge/ der den solde bleff betalet met/ huilcken de kiøbte aff Israels Børn/ Oc haffue giffuet dem for en Pottemageris ager/ Som Herren befalede mig.

Men Jøderne ginge icke i Domhuset/ paa det de skulde icke bliffue vrene/men maatte æde Paaske. Da gick Pilatus vd til dem/ oc sagde:

Huad

Huad klagemaal føre i imod
dette Menniſke? De ſuarede/
oc ſagde til hannem: Vaare
denne icke en Miſdedere/ da
haffde wi icke antuordet dig
hannem. Da ſagde Pilatus
til dem: Saa tage i hannem
hen/oc dømmer hannem eff-
ter eders Low. Da ſagde Jø-
derne til hannem: Wi tørre
ingen dræbe/ Paa det at Jhe-
ſu ord ſkulde fuldkommis
ſom hand ſagde/ der hand
gaff tilkiende/ huilcken Død
hand ſkulde dø.

Oc de ypperſte Preſter oc
de Eldſte begynte at klage
hart

hart paa hannem/ oc sagde:
Denne finde wi/ at hand aff-
uender Folcket / oc forbiuder
at giffue Keyseren Skat/oc si-
ger / Hand er Christus en
Konge. Da gick Pilatus ind
igien i Domhuset/ oc kaldede
Jhesum / oc sagde til han-
nem : Est du Jøde Konge?
Jhesus suarede staaendis
faar hannem: Taler du det
aff dig selff/Eller haffue andre
sagd dig det om mig? Pila-
tus suarede: Er ieg en Jøde?
Dit Folck oc de ypperste Pre-
ster / antuordede dig mig:
Huad haffuer du giort? Jhe-

sus suarede: Mit Rige er icke aff denne Verden/Vaare mit Rige aff denne Verden/ mine Tienere skulde stride der faare / at ieg skulde icke antuordis Jøderne/Men nu er mit Rige icke der aff. Da sagde Pilatus til hannem: Saa est du alligeuel en Konge? Jhesus suarede: Du siger det/Jeg er en Konge. Jeg er der til født/oc kommen i Verden/ at ieg skal vidne Sandhed: Huo som er aff Sandhed/ hand hører min røst. Pilatus siger til hannem: Huad er Sandhed.

Oc

Oc der hand dette sagde/ gick hand vd til Jøderne igien/ oc siger til dem: Jeg finder ingen skyld i dette Menniske. Oc der de ypperste Prester oc Eldste klagede paa hannem/ da suarede hand intet. Da spurde Pilatus hannem atter at/ oc sagde: Suarer du intet? See huor hart de beklage dig? hører du icke? Oc hand suarede hannem icke til it ord/ Saa at Landzherren oc forundrede sig saare.

Men de hulde ved/ oc sagde: Hand haffuer oprørt Folcket/ der met at hand haffuer

lært hid oc did i alt det Iødis-
ke land/oc begynte i Galilea/
hid indtil.

Men der Pilatus hørde Galileam/ spurde hand om hand vaar aff Galilea? Oc der hand fornam at hand vaar vnder Herodis Øffrighed/ da forsende hand hannem til Herodes/som vaar oc i Jerusalem vdi samme dage.

Der Herodes saa Jhesum/ bleff hand meget glad/ Thi hand haffde gierne lenge siden seet hannem / Thi hand haffde hørt meget om hannem/oc haabedis at skulde see

de see it Tegen aff hannem.
Oc hand spurde hannem i
mange maade / Men hand
suarede hannem intet. Oc de
ypperste Prester oc Scrifft-
kloge stode oc klagede hart
paa hannem. Men Herodes
met sine Hoffsinder foractede
oc bespaattede hannem/ heng-
de it huit klæde om hannem/
oc sende hannem til Pilatum
igien. Paa den dag bleffue
Pilatus oc Herodes Venner
met huer andre/ Thi de vaare
før huer andris fiender.

Men Pilatus kaldede de
ypperste Prester/ oc de Off-

uerſte oc Folcket tilſammen/
oc ſagde til dem: I haffue ført
dette Menniſke til mig/ ſom
den der omuender Folcket/Oc
ſee/ Jeg haffuer forhørt han-
nẽ for eder/oc finder ingen aff
de ſager hos dette Menniſke/
ſom i ſkylde hannẽ faare/ He-
rodes icke heller/ Thi ieg ſen-
de eder til hannẽ/oc ſee/mand
haffuer intet ført hannem
paa/ſom hand bør at dø faar.
Derfaar vil ieg ſtraffe han-
nem/oc lade hannem løs.

Men paa Høytiden/ſkul-
de Landzherren effter Høyti-
dens ſeduane/ giffue Folcket
en

en Fange løs/ huilcken de be-
gerede/ Oc hand haffde paa
den tid en Fange/ en besyn-
derlig faar andre/ en Misde-
dere oc en Mordere som hed
Barrabas/ huilcken som met
de Oprøriske vaar kast i feng-
sel/ som haffde giort it Mord
vdi it oprør i Staden/ Oc fol-
cket gick op/ oc bad/ at hand
vilde giøre som hand pleyde.
Oc der de vaare forsamlede/
sagde Pilatus til dem: J haff-
ue en seduane/ at ieg skal giff-
ue eder en løs om Paasken/
huilcken ville i at ieg skal giff-
ue eder løs/ Barrabam/ eller

Jhesum Jøde Konge? som kaldis Christus? Thi hand viste vel/ at de ypperste Prester haffde antuordet hannem hen aff had.

Oc der (Pilatus) hand sad paa Domstolen/ skickede hans Hustru bud til hannem/ oc lod hannem sige: Befatte dig intet met denne Retfærdige/ Jeg haffuer lidt meget i dag vdi drømme faar hans skyld.

Men de ypperste Prester oc de Eldste toge Folcket met ord/ at de skulde bede om Barrabas/ oc affliffue Jhesum.

sum. Da suarede nu Landz-
herren/oc sagde til dem: Huil-
cken ville i at Jeg skal giffue
eder løs aff disse tho. Da rob-
te den gantske hob/ oc sagde:
Bort met denne / oc giff oss
Barrabam løs. Da robte
Pilatus atter til dem/ oc vil-
de lade Jhesum løs/oc sagde:
Huad skal ieg da giøre met
Jhesu/ om huilcken der sigis
hand er Christus. Men de
robte alle oc sagde: Kaarsfeste
Kaarsfeste hannem. Da sagde
hand tredie gang til dem:
Huad ont haffuer da denne
giort? Jeg finder ingen døde-

 lig

lig sag met hannem/ derfaare vil ieg straffe hannem/ oc lade hannem løs. Men de skrege end meget mere/ oc sagde: Kaarsfeste hannem/ met stort skrig/ oc begerede at hand skulde kaarsfestis/ oc deris oc de ypperste Presters skrig fick offuerhaand.

Da tog Pilatus Jhesum oc lod hudstryge hannem. Men Landzherrens Stridzmend toge Jhesum til sig i Domhuset/ oc forsamlede til hannem den gantske Skare/ Oc de førde hannem aff/ oc hengde en Purpur kaabe om han-

hannem/oc flættede en Torne
Krone/ oc sætte hende paa
hans Hoffuet/ oc it Rør i
hans høyre haand/Oc bøye=
de knæene faar hannem/ oc
spaattede hannem/ oc begyn=
te at hilse hannem/ oc sagde:
Hil vere du kiære Jøde Kon=
ge. Oc de gaffue hannem
kindeheste/ oc de spytte paa
hannem/ oc toge Røret/ oc
sloge hans Hoffuet der met/
oc fulde paa knæ/ oc tilbade
hannem.

Da gick Pilatus vd igien/
oc sagde til dem: Seer/ Jeg
leder hannem hid vd til eder/
at

at i skulle vide at ieg finder
ingen skyld met hannẽ. Saa
gick Jhesus vd/ oc bar en Tor-
ne Krone/ oc Purpur klæde.
Oc hand siger til dem: See/
huilcket Menniske. Der de
ypperste Prester oc Tienerne
saae hannem/ robte de/ oc sag-
de: Kaarsfeste/ kaarsfeste han-
nem. Pilatus siger til dem:
Tage i hannem hen/ oc kaars-
fester hannem/ thi ieg finder
ingen skyld i hannem. Jø-
derne suarede hannem: Wi
haffue en Low/ oc effter den
Low skal hand dø/ thi hand
haffuer giort sig selff til Gudz
Søn. Der

Der Pilatus hørde det ord / fryctede hand ſig end mere / Oc hand gick ind igien i Domhuſet / oc ſiger til Jheſum: Hueden eſt du? Men Jheſus gaff hannem intet ſuar. Da ſagde Pilatus til hannem: Taler du icke met mig? Veedſt du icke / at ieg haffuer mact at Kaarſſeſte dig / oc at ieg haffuer mact at giffue dig løs? Jheſus ſuarede: Du haffde ingen mact offuer mig / der ſom hun icke vaar giffuen dig her offuen ned. Der faare / den ſom antuordede mig dig / hand haff-

uer større Synd. Der effter tencke Pilatus paa / huorledis hand kunde lade hannem løs. Men Jøderne robte / oc sagde: Lader du denne løs / da est du icke Keyserens Ven / Thi huo sig giør til Konge / hand er imod Keyseren.

Der Pilatus hørde det ord / ledde hand Jhesum vd / oc sætte sig paa Domstolen / paa den Sted / som kaldis Stenlagd / Men paa Ebraiske Gabbatha. Oc det vaar Beredelsens dag i Paaske / ved den siette time / Oc hand siger til Jøderne: Seer / det er

eders

eders Konge. Men de robte: Bort / bort met hannem / Kaarsfest hannem. Pilatus siger til dem: Skal ieg kaarsfeste eders Konge? De ypperste Prester suarede: Wi haffue ingen Konge vden Keyseren.

Der Pilatus saa / at hand beskaffede intet / Men at der bleff it meget større Bulder / hand vilde dog giøre folcket fyldist / Oc Pilatus dømde at deris begering skulde skee / Da tog hand Vand / oc toede henderne faar folcket / oc sagde: Jeg er wskyldig i denne Retfærdigis blod / Seer i til. Da

suare-

suarede det gantske Folck/ oc
sagde: Hans Blod kom̄e off-
uer oss oc offuer vore Børn.

Da gaff hand dem Bar-
rabam løs/ som vaar kast i
fengsel for Oprør oc Mord
skyld / om huilcken de bade.
Men Jhesum lod hand hud-
stryge oc bespaatte / oc fick
hannem hen effter deris vil-
ie oc beger at Kaarsfestis.

Da toge Stridzmendene
Jhesum/oc førde hannem aff
Purpuret/ oc førde hannem
i sine egne klæder / oc førde
hannem bort/ at de skulde
kaarsfeste hannem / oc hand
bar

bar ſit Kaarſſ. Oc der de gin-
ge vd/ paafunde de it Men-
niſke/der gick frem/ ſom hed
Simon aff Cirene/ſom kom
aff marcken/ huilcken der
vaar Alexandri oc Ruffi fa-
der/ hannem tuingde de til/
at hand bar hannem Kaarſ-
ſet/ oc de lagde Kaarſſet paa
hannem/at hand bar det eff-
ter Jheſum.

Oc der fulde en ſtor hob
Folck oc Quinder effter han-
nem/ſom ynckelige klagede oc
begræde hannem: Men Jhe-
ſus vende ſig om til dem/ oc
ſagde: I Døtter aff Jeruſa-

K lem/

lem/ græder icke offuer mig/ Men græder offuer eder selff/ oc offuer eders Børn. Thi see/ Den tid skal komme/ i huilcken mand skal sige: Salige ere de wfructsommelige/ oc de Liff som icke fødde/ oc de Bryst/ som icke gaffue di. Da skulle de begynde at sige til Biergene: Falder offuer oss/ oc til Høyene: Skiuler oss: Thi at giør mand det/ met it grønt Træ/ huad vil bliffue met det tørre?

Der bleffue oc tho andre Misdedere førde bort/ at de skulde affliffuis met hannem.

Oc

Oc de førde hannem til den Sted som kaldis paa Ebraiske Golgatha / det er vdlagt Hoffuetpande sted / oc de gaffue hannem Edicke eller Myrrha at dricke i Vin / blandet met Galde / Oc der hand smagede det / vilde hand icke dricke / Oc de kaarsfeste hannem paa den sted som kaldis Golgatha / oc de tho Misdedere met hannem / Den ene ved den høyre / oc den anden ved den venstre side / Oc Jhesum mit imellem. Da bleff Scrifften fuldkommen som siger : Hand er regnet

 blant

blant Misdedere. Oc det vaar paa den tredie time der de Kaarsfeste hannem / Oc Jhesus sagde: Fader / forlad dem / Thi de vide icke huad de giøre.

Da screff Pilatus en Offuerscrifft / offuen offuer hans hoffuet / huad skyld mand gaff hannem / oc Aarsage til hans død / oc sætte hende paa Kaarset / oc der vaar screffuet: Jhesus aff Nazareth Jøde konge. Denne Offuerscrifft læsde mange Jøder / Thi steden vaar nær hos Staden / som Jhesus er kaarsfest. Oc det

vaar

vaar screffuet paa Ebraiske/ Gredske oc Latinske maal. Da sagde Jødernis ypperste Prester til Pilatum: Scriff icke Jøde konge/ Men at hand sagde/ Jeg er Jøde konge. Pilatus suarede: Det som Jeg screff/ det screff Jeg.

Oc Stridzmendene/ der de haffde kaarsfest Jhesum/ toge de hans Klæder/ oc giorde fire parte/ huer Stridzmand en part/ der til ocsaa Kiortelen/ Men Kiortelen vaar knyt/ tuindet fra øffuerste/ oc slæt igennem. Da sagde de til huer andre: Lader oss

icke dele hannem/ Men kaste Laad der om hues hand skal vere. Paa det Scrifften skulde fuldkommis som siger: De skiffte mine Klæder iblant sig/ Oc kaste laad om min Kiortel. Oc de sade der/ oc toge vare paa hannem. Dette giorde Stridzmendene. Oc Folcket stod oc saa der paa.

Oc der stod hos Jhesu kaars/ hans Moder/ Oc hans Moders syster/ Maria Cleophas hustru/ oc Maria Magdalene. Der nu Jhesus saa sin Moder/ oc den Discipel staa der hos/ som hand

haffde

haffde kiær/ da siger hand til sin Moder: Quinde/ see/ det er din Søn. Der effter siger hand til Discipelen: See/ det er din Moder. Oc fra den time tog Discipelen hende til sig.

Men de som der ginge frem bespaattede hannem/ oc røste deris Hoffuet/ oc sagde: Tui dig/ huor deylige nedbryder du Templen/ oc opbygger den i tre dage/ Hielp dig nu selff/ Est du Guds Søn/ da stig hid ned aff kaarsset. Lige saa spaattede ocsaa de ypperste Prester hannem

iblant huer andre met de Scrifftkloge oc Eldste/ oc Folcket/oc sagde: Hand haff-uer hiolpet andre/oc kand icke hielpe sig selff/ Er hand Chri-stus/oc Israels konge/ den Guds vdualde/ da hielpe sig selff/ oc stige sig nu ned aff Kaarsset saa wi see der paa/ saa ville wi tro hannem/ hand forlod sig paa Gud/ hand frelse hannem nu om hand haffuer lyst til hannem/ Thi hand sagde/ Jeg er Guds Søn. Lige saa forhaa-nede ocsaa Røffuerne han-nem/ som vaare kaarsfeste

met

met hannem. Der bespaattede oc Stridzmendene hannem/ traadde til hannem/ oc bare hannem Edicke/ oc sagde: Est du Jøde konge/ da hielp dig selff.

Men en aff Misdederne/ som vaare hengde bespaattede hannem oc sagde: Est du Christus/ da hielp dig selff/ oc oss. Da suarede den anden/ straffede hannem oc sagde: Frycter du dig ocsaa icke faar Gud? du som dog est i lige Fordømmelse/ oc sandelige/ wi ere tilbørlige der vdi/ thi wi faa det vaare

gierninger forskyldede / Men
denne handlede intet wskic-
keligt. Oc hand sagde til Jhe-
sum: Herre / tenck paa mig /
naar du kommer i dit Rige.
Oc Jhesus sagde til han-
nem: Sandelige ieg siger
dig / J dag skalt du vere met
mig i Paradis.

Oc der det vaar ved den siet-
te time / bleff it Mørck offuer
det gantske Land / indtil ved
den niende time / Oc Solen
miste sit skin / Oc ved den nien-
de time / robte Jhesus høyt / oc
sagde: Eli / Eli / lama asab-
thani? Det er vdlagt: Min
Gud /

Gud/ min Gud/ huorfaare haffuer du forlat mig? Oc nogle som stode der hos/ der de det hørde/ sagde de: See/ hand kalder paa Elias. Der effter som Jhesus viste/ at alting vaar nu fuldkommen/ at Scrifften skulde fuldkommis/ siger hand: Mig tørster. Der stod it kar fult aff Edicke/ Oc strax løb en aff dem hen/ tog en Suamp/ oc fylte hannem met Edicke/ oc Jsop/ oc stack hannem paa it Rør/ oc holt hannem det der til Munden/ oc gaff hannem dricke/ oc sagde met de andre:

Holt/

IV verbum in cruce

78

V. verbum in cruce

Holt/ lader oss see/ om Elias
kommer oc tager hannem ned.
Der Jhesus haffde nu taget
Edicken/ sagde hand: Det er
fuldkommet. Oc Jhesus robte
atter høyt/ oc sagde: Fader/
Jeg befaler min Aand i dine
hender/ Oc som hand det sag-
de/ bøyde hand Hoffuedet oc
vdgaff hand sin Aand.
Oc see/ Forhenget i
Templen reffnede i thu styc-
ker fra det øffuerste til det næ-
derste/ oc Jorden beffuede/ oc
stenene brøste sønder/ oc graff-
uene lode sig op/ oc der stode
mange hilligens Legeme op
som

som soffue/oc ginge aff Graff-
uene effter hans opstandelse/
oc komme i den hellige Stad/
oc obenbaredis faar mange.
Men Høffuitzmanden/ som
stod der hos tuert offuer fra
hannem/oc de som vaare hos
hannem / oc beuarede Jhe-
sum/der de saae at hand vd-
gaff Aanden met saadant
rob/ oc saae det Jordskel/ oc
huad der skede/da forfærdedis
de saare/ oc prisede Gud/ oc
sagde: Sandelige/denne vaar
it retfærdigt Menniske/ oc
Guds Søn. Oc alt det Folck
som der vaar hos/oc saae til/
der

der de saae/det som skede/ sloge de sig for deris Bryst/ oc vende til bage igien. Oc alle hans Tilhengere stode langt borte/ oc mange Quinder som efterfulde hannem aff Galilea/ oc saae alt dette/ Blant huilcke vaar Maria Magdalena/ oc Maria den lilde Jacobs oc Joses moder/ oc Salome Zebedei Børns Moder/som oc haffde efterfult oc tient hannem der hand vaar i Galilea/oc mange andre/ som vaare gangne op til Jerusalem met hannem.

Men

Men Jøderne/ effterdi at
det vaar beredelsens dag/ at
deris Legeme skulde icke bliff-
ue paa Kaarsset Sabbathen
offuer (Thi den samme Sab-
baths dag vaar stor) da bade
de Pilatum/ at deris Been
maatte brydis/ oc tagis aff.
Da komme Stridzmendene
oc brøde Benene paa den
Første/ oc den Anden/ som
vaar kaarsfest met hannem.
Men der de komme til Jhe-
sum/ oc de saae/ at hand vaar
allerede død/ brøde de icke
hans Been/ Men en aff
Stridzmendene obnede hans
Side

Side met it Spiud/ oc strax gick der Blod oc Vand vd. Oc den som det haffuer seet/ hand vidnede det/ oc hans vidnesbyrd er sant/ Oc den samme veed at hand siger Sandhed/ paa det i oc skulle tro. Thi dette skede at Scriff-ten skulde fuldkommis: J skulle icke sønderbryde noget Been paa hannem. Oc atter siger en anden Scrifft: De skulle see i huilcken de stunge.

Men der effter om afftenen/ effterdi at det vaar beredelsis dagen/ huilcken der er faar Sabbathen/ da kom en

rig

rig mand/Joseph aff Jøder-
nis Stad Arimathia/en god
retfærdig ærlig Raadmand/
der icke haffde samtyct i deris
raad oc handel/huilcken som
oc ventede Guds rige/ som
vaar en aff Jhesu Disciple/
dog lønlige/ thi hand fryckte-
de Jøderne/ hand dristede
sig til/oc gick ind til Pilatum
oc bad hannem/ at hand
maatte tage Jesu Legeme
aff: Da forundrede Pilatus
sig/ at hand vaar allerede
død. Oc hand kaldede Høff-
uitzmanden/ oc spurde han-
nem at/om hand haffde veret

L. lenge

lenge død. Oc der hand for-
merckte det aff Høffuitzman-
den / da gaff hand Joseph
Jhesu Legeme / oc befoel at
mand skulde antuorde han-
nem det. Oc Joseph kiøbte it
Linklæde. Der kom ocsaa Ni-
codemus / som før vaar kom-
men til Jhesum om natten /
oc bar Myrre oc Aloes sam-
men blandede / ved hundrede
pund. Da toge de Jhesu Le-
geme som vaar nedtaget / oc
suøbte det i it rent Linklæde /
oc bunde det met linede klæ-
der met dyrebar Salue / som
Jøderne pleye at begraffue.
Der

Der vaar ocſaa hos paa den
ſted ſom hand bleff kaarſſeſt/
en Vrtegaard/oc i Vrtegaar-
den en ny Graff / ſom vaar
Joſephs/ huilcken hand haff-
de ladet hugge i en Sten/ i
huilcken der vaar aldri nogen
lagd/ Der lagde de Jheſum
hen/ for Jødernis Beredel-
ſis dag ſkyld/ oc Sabbathen
gick paa/efterdi at Graffuen
vaar nær/ Oc de velte en ſtor
Sten faar dørren paa Graff-
uen/oc ginge bort. Men Ma-
ria Magdalena vaar der oc
den anden Maria Joſes/ de
ſætte ſig tuert offuer fra

Graffuen met de andre Quinder som vaare komne met hannem aff Galilea/ oc saae til/ huor hen / oc huorledis hans Legeme bleff lagd. Oc de vende dem til bage / oc beredde dyrebare Vrter oc Salue/ oc Sabbathen offuer vaare de stille effter Lowen.

Den anden dag/ som følger effter Beredelsens dag/ Komme de ypperste Prester oc Phariseer endrectelige til Pilatum/ oc sagde: Herre/ Wi komme ihu/ at denne Bedragere sagde/ der hand end leffde/ Jeg vil effter tre dage opstaa.

ſtaa. Befal der ſaare/ at mand foruarer Graffuen/ indtil den tredie dag/ Paa det hans Diſciple ſkulle icke komme/ oc ſtiele hannem/ oc ſige til Folcket/ Hand er opſtaaen fra de døde/ Oc det ſiſte bedregeri ſkal bliffue verre end det førſte. Pilatus ſagde til dem: Der haffue i Vectere/ gaar hen/ oc foruarer ſom i vide. De ginge hen/oc foruarede Graffuen met Vectere/ oc beſeglede ſtenen.

Ende paa Jheſu Chriſti
Pinis hiſtorie.

Jhesu Christi

ærefulde Opstandelsis oc Himmelfartz Historie/ effter de fire Euangelisters bescriffuelse.

DEr Sabbathen vaar forgaaen/ da kiøbte oc beredde Maria Magdalena/ oc den anden Maria som kaldis Jacobi oc Salome/ oc Johanna/ oc de andre Quinder som vaare met dem/ oc som komme met Jhesu aff Galilea/ dyrebar Smørelse at de skulde komme oc salue Jhesum/ fordi de huilde offuer.

paa

paa Sabbathen effter Louen.

Om Sabbathen at afften/huilcken der begyntis den første hellige dag i Sabbatherne/om morgenen/ meget aarle / der det vaar endnu mørckt/ komme de til Graffuen der Sol opgick/ oc bare met dem dyrebar salue som de haffde beredt / Oc see/ der skede it stort Jordskel / Thi Herrens Engel kom ned aff Himmelen/ oc gick til oc velte Stenen fra Dørren/oc sætte sig der paa/ oc hans skickelse vaar lige som Liunet/ oc hans klæder huide som sne.

Men Vecterne forfærdedis aff fryct oc bleffue lige som de haffde veret døde.

Oc Quinderne sagde til huer andre: Huo skal velte oss Stenē fra Døren paa Graffuen? fordi hand vaar meget stor/ oc de saae der hen/oc bleffue var at Stenen vaar affuelt fra Graffuen. Oc de ginge ind i Graffuen/oc funde icke den Herris Jhesu Legeme/Da løber Maria Magdalena hen/ oc forkynder det. Oc der de Quinder vaare bedrøffuede der faare/ at Jhesu Legeme vaar icke der/

See/

See/ da stode tho Mend hos dem met skinnende klæder. Oc de forfærdedis oc sloge deris Ansict ned til Jorden. Da sagde de til dem : Hui lede i effter den Leffuendis hos de døde? Hand er icke her/hand er opstaaen/ Tencker der paa/ huorledis hand talede til eder der hand vaar i Galilea/ oc sagde/ Menniskens Søn skal antuordis hen i Syndernis hender/oc kaarsfestis/ oc opstaa tredie dag. Oc de tencte paa hans ord/oc ginge fra Graffuen igien/oc kundgiorde alt dette faar de

Elleffue / oc alle de andre / oc de sagde dette faar Apostlene / Oc deris ord siuntis dem at vere lige som løs tale / oc de trode dem icke.

Der nu Maria Magdalena saa løber (som sagd er) oc kommer til Simon Petrum / oc til den anden Discipel / huilcken Jhesus elskte / oc siger til dem: De haffue bort taget Herren aff Graffuen / oc wi vide icke huor de lagde hannem.

Da gick Peder oc den anden Discipel hen vd / oc komme til Graffuen. Saa løbe de

tho

tho met huer andre / oc den
anden Diſcipel løb faare/faſ-
tere end Peder / oc kom førſt
til Graffuen/ Koger der ind/
oc ſeer Linklæderne lagde/
Men hand gick icke der ind.
Da kom Simon Petrus eff-
ter hannẽ/oc gick ind i Graff-
uen/ oc ſeer Linklæderne lag-
de / oc den Suede dug ſom
vaar bunden om Jheſu Hoff-
uet/ icke lagd hos Linklæder-
ne / men ſærdelis ſammen
ſuøbt paa en beſynderlig ſted/
Da gick oc den anden Diſci-
pel ind / ſom kom førſt til
Graffuen/ och ſaa/ oc trode
det.

det. Thi de viste endda icke Scrifften/ at hand skulde op- staa fra de Døde. Da ginge Disciplene tilsamen igien. Oc Peder vndrede paa/ huorle- dis det gick til.

Maria stod vden faare Graffuen oc græd. Som hun nu græd/ Koger hun i Graff- uen/ oc seer tho Engle side i huide klæder/ den ene hos hoff- uedet/ oc den anden hos fø- derne/ der som de haffde lagd Jhesu Legeme/ Oc de sagde til hende: Quinde hui græder du? Hun siger til dem: de to- ge min Herre bort/ oc ieg

veed

veed icke huor de lagde han-
nem. Oc som hun det sagde/
vende hun sig til bage/ oc seer
Jhesum staa/ oc veed icke at
det er Jhesus. Jhesus siger
til hende: Quinde/hui græder
du? Huē leder du effter? Hun
meente det haffde veret Vrte-
gaardzmanden/ oc siger til
hannem: Herre/ haffuer du
baaret hannem bort? da sig
mig huor du lagde hannem?
saa vil ieg hente Hannem.
Jhesus siger til hende: Ma-
ria. Da vende hun sig om/ oc
siger til hannem: Rabuni/
det kaldis Mestere. Jhesus
siger

ſiger til hende: Rør icke ved
mig/ thi ieg er icke endnu op=
faren til min Fader/ Men
gack bort til mine Brødre/
oc ſig dem/ Jeg far op til min
Fader oc til eders Fader/ Til
min Gud oc til eders Gud.
Oc dette er den Maria Mag=
dalena/ aff huilcken Jheſus
haffde vddreffuet ſiu Dieffle/
huilcken at hand haffde oben=
bared ſig faare førſt/ effter
hand vaar opſtaaen aarle
den førſte dag paa Sabbater=
ne. Oc hun gick bort oc kund=
giorde Diſciplene det/ ſom
haffde veret met hannem/
ſom

som sørgede oc græde/ at hun haffde seet Herren / oc saadant sagde hand til hende. Oc der de hørde/ at hand leffde/oc vaar hende obenbaret/ da trode de det icke. Men Quinderne ginge ind i Graffuen/oc saae en Dreng side ved den høyre haand/hand haffde it langt huit klæde paa/oc de forfærdedis / oc det vaar Herrens Engel. Oc sagde til dem: Forfærdis icke / thi ieg veed/ at i lede effter Jhesum aff Nazareth/ den kaarsfeste/ Hand er icke her / Hand er opstaaen som hand sagde/

Kom-

Kommer hid oc ſeer den ſted/ ſom Herren laa/ Oc gaar haſtelige bort oc ſiger hans Diſciple det oc Peder/at hand er opſtaaen fra de døde. Oc ſee/hand ſkal gaa faar eder til Galileam/ Der ſkulle i ſee hannem ſom hand haffuer ſagd eder/Seer/Jeg ſagde eder det.

Oc de ginge haſtelige vd aff Graffuē met fryct/oc ſtor glæde/oc Løbe/at de kunde kundgiøre hans Diſciple det/ Thi der vaar kommen beff-uelſe oc forfærdelſe paa dem/ oc de ſagde ingen intet/thi de frycte.

fryctede ſig. Oc der de ginge
at kundgiøre hans Diſciple
det/ See/ da møtte Jheſus
dem/ oc ſagde: Hil vere eder.
Oc de traadde til hannem/ oc
toge paa hans Føder/ oc ful-
de ned faar hannem. Da ſag-
de Jheſus til dem: Frycter
eder icke/ gaar hen oc kund-
giører mine Brødre det/ At de
gaa til Galileam der ſkulle
de ſee mig.

Oc der de ginge hen/ See/
da komme nogle aff Vecter-
ni i Staden/ oc forkyndede
de ypperſte Preſter alt det
ſom vaar ſkeet. Oc de komme

til sammen met de Eldste/ oc hulde it Raad/ oc gaffue Stridzmendene Penninge nock/ oc sagde: Siger/ hans Disciple komme om natten/ oc staale hannem/ den stund wi soffue. Oc der som Landzherren faar det at vide/da ville wi stille hannem til freds/ oc skaffde det saa/at i skulle vere vden fare. Oc de toge Penninge/ oc giorde lige som de vaare vnderuisde. Dette bleff en almindelig tale hos Jøderne/ indtil paa denne dag.

Oc see/Tho aff dem ginge samme dag til en By/ som vaar

vaar krysinds tiue agre langt fra Jerusalem/ oc kaldis Emaus/ oc de talede met huer andre om alt dette som vaar skeet. Oc det begaff sig/ der de saa talede oc bespurde sig met huer andre/ kom Jhesus til dem/ oc vandrede met dem/ Men deris øyen huldis til/ at de kiende hannem icke/ thi hand obenbarede sig faar dem i en anden skickelse. Oc hand sagde til dem: Huad er det faar tale/ som i handle imellem eder paa veyen/ oc ere bedrøffuede?

Da suarede en aff dem som

hed Cleophas / oc sagde til hannē: Est du alene iblant de Fremmede i Jerusalem / som icke veed / huad som i disse dage er skeet der vdi? Oc hand sagde til dem: Huad er det? De sagde til hannem: Det / om Jhesu aff Nazareth / huilcken som vaar en Prophete / mectig i Gierninger oc Ord faar Gud oc alle Folck / huorledis vore ypperste Prester oc Offuerste antuordede hannem hen til Dødzens fordømmelse / oc kaarssfeste hannem / Oc wi haabedis at hand skulde forløst Israel: Oc

offuer

offuer alt dette/ er i dag den tredie dag/ at dette skede. Der haffue oc nogle forfærdet oss aff vore Quinder/ de vaare aarle hos Graffuen/ oc funde icke hans Legeme/ Komme oc sige/ at de saae en Engle siun/ huilcke der sige/ hand leffuer/ Oc nogle aff oss ginge bort til Graffuen/ oc funde det saa som Quinderne sagde/ Men hannem funde de icke.

Oc hand sagde til dem: O i Daarer oc senhiertede/ til at tro alt det/ som Prophe-terne haffue sagt/ Skulde Christus icke lide saadant/ oc

indgaa til sin Herlighed? Oc hand begynte fra Mose oc alle Propheter/oc sagde dem alle Scriffter vd/ som vaare sagde om hannem.

Oc de komme nær til Byen/ der de ginge til. Oc hand lod som hand vilde gaa lenger/ Oc de nødde hannem til/ oc sagde: Bliff hos oss/ thi det stunder til afften/ oc dagen er forløben/Oc hand gick ind at bliffue hos dem. Oc det skede som hand sad met dem til Bordz/ Tog hand Brødet/ tackede/brød det/oc gaff dem det. Da bleffue deris øyen obnede/

nede/

nede/ oc de kiende hannem. Oc
hand bleff wſiunlig faar dem.
Oc de ſagde til huer andre:
Brende icke vort hierte i oſſ/
der hand talede met oſſ paa
veyen/ oc der hand oplod oſſ
Scrifften? Oc de ſtode op i
den ſamme ſtund/ oc vende til
Jeruſalem igien/ oc funde de
Elleffue forſamlede / oc dem
ſom vaare hos dem / huilcke
der ſagde/ Herren er viſſelige
opſtaaen / oc obenbaret Si-
moni. Oc de opregnede faar
dem/ huad ſom vaar ſkeet paa
veyen/ oc huorledis hand bleff
kient aff dem/ i det / at hand

 brød

brød Brødet/ oc dem trode de icke heller.

Men den samme Sabbath at afften/ der Disciplene vaare forsamlede oc dørrene vaare tillucte aff fryct for Jøderne. Oc der de talede der om/ da kom Jhesus selff som de saade til bordz oc traadde mit ind/ oc siger til dem: Fred vere met eder/ oc straffede deris Vantro/ oc deris Hiertis haardhed/ at de haffde icke troet dem som haffde seet hannem opstaaen. Da forfærdis de/ oc fryctede sig/ oc meente at de saae en Aand.

Oc

Oc hand sagde til dem: Hui ere i saa forfærdede? Oc hui komme saadanne tancker i eders hierte? Seer mine Hender oc mine Føder / Det er ieg selff / Finder paa mig oc seer / tht en Aand haffuer icke Kiød oc Been / som i see at ieg haffuer. Oc som hand det sagde / vijsde hand dem Hender oc Føder / oc sin Side. Da bleffue Disciplene glade / at de saae Herren.

Men der de endnu icke trode for glæde / oc forundrede sig / da sagde hand til dem: Haffue i her noget at æde? Oc

de lagde it stycke aff en stegt Fisk faar hannem oc Hunnig kage/ oc hand tog det/ oc oed faar dem.

Oc hand sagde til dem: Det er den Tale/ som ieg sagde til eder/ der ieg endnu vaar hos eder/ Thi det skal altsammen fuldkommis/ som er screffuet om mig i Mose Low/ i Propheter oc vdi Psalmer. Da opplod hand deris forstand/ at de forstode Scrifften oc sagde til dem: Saa er det screffuet/ oc saa skulde Christus lide/ oc opstaa fra de Døde tredie dag/ Oc lade predicke i sit Naffn/

Peni-

Penitentze oc Syndernis for-
ladelse/ iblant alle Folck / oc
begynde i Jerusalem. Oc i ere
Vidne til at dette. Da sagde
Jhesus atter til dem: Fred ve-
re met eder. Lige som Faderen
vdsende mig / saa sender ieg
eder. Oc der hand det sagde/
blesde hand paa dem/oc siger
til dem: Anammer den hellig
Aand/Huilcke i forlade Syn-
derne/dem ere de forladne/oc
huilcke i beholde dem / dem
ere de behuldne.

Ende paa Paaske dags
Historie.

Men

Men Thomas en aff de Tolff/ som kaldis Tuiling/ vaar icke hos dem/ der Jhesus kom. Da sagde de andre Disciple til hannem: Wi saae Herren. Da sagde hand til dem: Vden saa er/ at ieg seer Nafflegaffuene/ i hans Hender/ oc stinger min Finger i Nafflegaffuene/ oc stinger min Haand i hans Side/da vil ieg icke tro.

Oc ote dage der effter/vaare atter hans Disciple der inde/oc Thomas met dem/Kõmer Jhesus der dørrene vaare tillucte/ oc staar mit iblant dem/

dem/ oc ſiger: Fred vere met eder. Der effter ſiger hand til Thoma: Reck din Finger hid oc ſee mine Hender/ oc reck din Haand hid/ oc ſtick hende i min Side/ oc ver icke van-tro/men tro. Thomas ſuarede/oc ſagde til hannem: Min Herre oc min Gud. Jheſus ſiger til hannem: Efftterdi du haffuer ſeet mig Thoma/ da trode du: Salige ere de ſom icke ſee/oc dog tro.

Der effter i Galilea obenbarede Jheſus ſig atter hos det Haff/ hos Tyberias. Oc hand obenbarede ſig ſaa. Si-

mon

mon Petrus oc Thomas/
som kaldis Tuilling/ oc Na-
thanael aff Cana Galilea/ oc
Zebedei sønner/ oc tho andre
aff hans Disciple vaare tilsã-
men. Simon Petrus siger
til dem: Jeg vil gaa bort at
Fiske. De sagde til hannem:
Da ville wi gaa met dig. De
ginge hen vd oc traadde strax
i skibet/ oc den samme nat fin-
11 ge de intet. Der det vaar nu
morgen/ stod Jhesus paa
bredden/ Men Disciplene
viste icke/ at det vaar Jhesus.
Jhesus siger til dem: Børn/
haffue i intet at æde? De sua-
rede

rede hannem: Ney. Da sagde hand til dem: Kaster garnet til dem høyre side aff Skibet/ da skulle i finde. Da kaste de/ oc kunde icke drage mere faar Fiskenis mangfoldighed. Da siger den Discipel som Jhe- sus elskte/ til Peder: Det er Herren. Der Simon Petrus hørde/at det vaar Herren/da giordede hand Skiorten om sig/ thi hand vaar nøgen/ oc kaste sig i Haffuet. Men de andre Disciple komme paa Skibet/thi de vaare icke langt fra Landet/men ved thu hun- drede alne/ oc de indroge

Garnet

Garnet met Fiskene.] Som
de traadde nu vd paa Landet/
saae de Kul ligge der/ oc Fisk
der paa/ oc Brød. Jhesus si-
ger til dem/ Tager hid aff
Fiskene/ der i nu finge. Si-
mon Petrus stigde ind/ oc
drog Garnet paa Landet/
fult aff store Fiske/ hundrede
oc tre oc halfftrediesinds tiue.
Oc alligeuel at de vaare saa
mange/sønder reffs dog Gar-
net icke. Jhesus siger til dem:
Kommer/ oc giører maaltid.
Men ingen aff Disciplene
torde spørie hannem at/ Huo
est du? Thi de viste at det
vaar

vaar Herren. Da kommer Jhesus/ oc tager Brødet/ oc giffuer dem det/ Disligest oc saa Fisken. Det er nu den tredie gang/ at Jhesus er obenbaret faar sine Disciple/ effter hand er Opstaaen fra de Døde.

Der de haffde nu giort Maaltid/ siger Jhesus til Simon Peder: Simon Johanna/ Haffuer du mig kiærere/ end disse haffue mig? Hand siger til hannem: Ja Herre/ du veedst/ at ieg elsker dig. Hand siger til hannem: Fød mine Lam. Hand siger atter

anden gang til hannem: Si-
mon Johanna / elsker du
mig? Hand siger til hannem:
Ja Herre/du veedst at ieg el-
sker dig. Hand siger til han-
nem: Fød mine Faar. Hand
siger tredie gang til hannem/
Simon Johanna / elsker du
mig? Peder bleff bedrøffuet/
at hand sagde tredie gang til
hannem/ Elsker du mig: Oc
hand sagde til hannem: Her-
re/ du veedst alle ting/ Du
veedst/at ieg elsker dig. Jhesus
siger til hannem: Fød mine
Faar.] Sandelige sandelige/
Jeg siger dig/ Der du vaarst
vng/

vng/ giordede du dig selff/ oc
vandrede huort du vilde/
Men naar du bliffuer gam-
mel/ skalt du vdrecke dine
Hender/ Oc en anden skal
giorde dig/ oc føre dig did/
som du icke vilt. Men det sag-
de hand at betegne/met huad
Død hand skulde prise Gud.

Oc der hand det sagde/ si-
ger hand til hannem: Følg
mig effter. Da vende Peder
sig om oc saa den Discipel
følge/som Jhesus elskte/ huil-
cken som oc laa paa hans
Bryst i Naderen/ oc haffde
sagd/Herre/Huo er den/som

skal forraade dig? Der Peder
saa denne/ siger hand til Jhe-
sum: Herre/ huad skal da den-
ne? Jhesus siger til hannem:
Der som ieg vil at hand skal
bliffue/ indtil ieg kommer/
huad kommer det dig ved?
Følg du mig effter. Da gick
en Tale vd iblant Brødrene:
Denne Discipel døer icke. Oc
Jhesus sagde icke til hannem/
Hand døer icke/ Men/ om ieg
vil at hand skal bliffue/ ind-
til ieg kommer/ Huad kom-
mer det dig ved? Denne er
den Discipel/ som vidner
om disse ting/ oc screff dette/

Oc

Oc wi vide/ at hans vidnesbyrd er sant. Octava apparitio Matt:28 Marc 16

Men de elleffue Disciple ginge til Galileam / paa it Bierg/som Jhesus haffde bestillet dem hen / Oc der bleff hand seet aff mere end fem hundrede Brødre paa en gang/ aff huilcke der endnu mange leffue/ men nogle hensoffuede. Oc der de saae hannem/da fulde de ned faar hannem/ Men nogle tuilede. Oc Jhesus traadde til dem/ talede met dem/ oc sagde: Mig er giffuen al Mact i Himmelen oc Jorden. Gaar fordi

hen i all Verden/ oc predicker Euangelium faar alle Creature/oc lærer alle Folck/oc døber dem/ i Naffn Faders/ oc Søns/ oc den hellig Aands/ Oc lærer dem at holde/alt det ieg haffuer befalet eder. Huo som troer/ oc bliffuer døbt/ hand skal bliffue salig/ Men huo som icke troer/ hand skal bliffue fordømt. Oc de Tegen/ som skulle følge dem/ der tro ere disse/ J mit Naffn skulle de vddriffue Dieffle. Tale met ny Tunger. Fordriffue Hugorme. Oc der som de dricke nogen forgifft/

da

da skal det icke skade dem
Paa de Siuge skulle de legge
deris Hender / saa skal det
bliffue bedre met dem. Oc see /
Jeg er hos eder alle dage / ind-
til Verdens ende. Der efter
bleff hand seet aff Jacobo.

Saa / før indtil den dag /
der hand bleff optagen / Effter
at hand haffde giffuet Apost-
lene (huilcke hand vdualde)
befalning / formedelst den
helligAand / Huilcke hand
haffde obenbaret sig leffuen-
dis faare effter sin Pine / met
mangfoldige beuisninger / oc
lod sig see iblant dem i fy-

retiue dage/oc talede met dem om Guds Rige/Oc oplod deris forstand / at de forstode Scrifften. Oc der hand haffde forsamlet dem / befoel hand dem/ at de skulde icke vige fra Jerusalem/men bie effter Faderens Løffte/ Oc see/Jeg vil sende min Faders foriættelse offuer eder/ huilcke i haffue hørt(sagde hād) aff mig. Men i skulle bliffue i Jerusalem Stad indtil i bliffue iførde met Krafft aff det Høye. Thi Johañes døbte met Vand/Men i skulle døbis met den hellig Aand / icke lenge effter disse dage.

Men

Men de som vaare kom-
ne tilsammen / spurde han-
nem at / oc sagde : Herre /
Vilt du paa denne tid oprætte
Jsraels Rige igien ? Hand
sagde til dem : Eder bør icke
at vide tid eller stund / huilcke
Faderen beuarede til sin mact /
Men i skulle anamme den
hellige Aandz krafft / som skal
komme paa eder / oc i skulle
vere mine Vidne i Jerusa-
lem / oc i gantske Judea oc
Samaria / oc indtil Jordens
ende.

Oc hand førde dem hen vd
til Bethania / oc opløffte Hen-

derne/oc velsignede dem/ Oc
det skede/der hand velsignede
dem/effter hand haffde nu ta-
let nock met dem/ effter hand
vaar opstaaen / skildis hand
fra dem / oc bleff opløfft / at
de saae der paa/ oc foer op
i Himmelen / oc en Sky tog
hannem op faar deris øyen/
oc sette sig hos Guds høyre
haand. Oc der de saae effter
hannem / at hand foer op i
Himmelen/ see/ da stode tho
mend hos dem i huide klæ-
der/ huilcke der oc sagde: I
Mend aff Galilea/hui staa i/
oc see til Himmelen? Denne
Jhesus/

Jhesus / som er optagen fra eder til Himmelen / skal komme / lige som i haffue seet hannem fare til Himmelen.

Men de tilbade hannem / oc vende tilbage igien til Jerusalem met stor glæde / fra det Bierge / som kaldis Olie bierge / huilcken der er nær hos Jerusalem / oc ligger en Sabbaths vey der fra. Oc der de komme ind / stigede de op paa Lofftet / oc bleffue der / Petrus oc Jacobus / Johannes oc Andreas / Philippus oc Thomas / Bartholomeus oc Mattheus / Jacobus Alphei søn / oc

Si-

Simon Zelotes / oc Judas
Jacobi. Disse alle vaare stedze
endrectelige tilsammen met
Bøn oc formanelse met
Quinderne / oc Maria Jhesu
moder / oc hans Brødre / oc
vaare altid i Templen / prise-
de oc loffuede Gud / Amen.

Oc i de dage traadde Pe-
trus op iblant Disciplene / oc
sagde (Men Skaren ved
Naffn / vaar tilsammen ved
hundrede oc tiue) J Mend
oc Brødre / Scrifften skulde
fuldkommis / huilcken den
hellig Aand før sagde ved
Dauidz Mund / om Juda /
som

som vaar deris Ledsagere/ der grebe Jhesum/ thi hand vaar tald met oss / oc haffde anammet dette Embede met oss. Denne forhuerffuede Ageren for den vretfærdige Løn / oc hengde sig oc brast mit i thu/oc alt hans Induol vdueltis. Oc det er kundgiort faar alle/som bo i Jerusalem/ saa/ at den samme Ager kaldis paa deris Maal/ Hakeldama/ det er/ en Blodager. Thi det staar screffuet i Psalmebogen / Deris Bolig skal bliffue øde / oc der skal ingen vere som der vdi skal bo. Oc

En

En anden skal tage hans Biscops døme.

Saa skal nu en aff disse Mend/ som haffue veret hos oss/ den gantske tid offuer/ der vor Herre Jhesus gick vd oc ind hos oss/ fra Johannis Daab/ indtil den dag/ der hand bleff tagen fra oss/ vere it Vidne til hans opstandelse met oss. Oc de skickede tho/ Joseph som kaldedis Barsabas/ met det tilnaffn Justus/ oc Matthiam/ bade oc sagde: Herre/ som kiender alle Hierter/ giff tilkiende/ huilcken du haffuer vdualt aff disse tho/

At

At en kand anamme denne tieniste oc Apostels Embede / som Judas vigede fra / at hand gick bort til sin sted. Oc de kaste Laad mellem dem / oc Laaden falt paa Matthiam / Oc hand bleff skicket til de Elleffue Apostle.

Oc der Pintzdag vaar fuldkommen / vaare de alle endrectelige tilsammen. Oc der skede hastelige it Bulder aff Himmelen / som it veldigt Vær / oc opfylte det gantske Hus / som de sade. Oc mand saa Tunger atskillige paa dem / som de haffde veret glo-

endis

endis/ Oc hand sætte sig paa
huer besynderlige aff dem/oc
de bleffue alle fulde aff den
hellige Aand / Oc begynte at
predicke met andre Tunger/
effter som den hellig Aand
gaff dem vd / at sige. Oc de
ginge vd/oc predickede alle ste-
de/oc Herren arbeydede met
dem / oc stadfeste Or-
det/ved metfølgen-
de Tegen.

Christus leffuer en Konge
euindelige/ Amen.

Doctor

Doctor Johannes Bugenhagen Pommer til læseren.

WJ haffue met flijt tilsammen screffuet vdaff de fire Euangelister / vor Herris Jhesu Christi pinis oc forklarings Historie / oc somt noget nær altoflitelige / dog icke vden Aarsage / Fordi somme mene saa / at historien er skeet twræt / om de see nogle ord vere borte / Deris skrøbelighed tiene wi gierne her met / dog bede wi de andre / at de saadant holde oss til gode / Thi her er ingen fare / om der er

noget i ordene til offuerløbs/ Fordi det er meget lættere/ at bortkaste de offuerflødige ord (som kunde siunis at vere offuerflødige) end at legge til/ det som vaar borte aff Historien.

Wi haffue en god samuittighed der paa/ at wi haffue intet tilhobe forligt vdaff atskillige Historier (som det siunis vnder tiden) oc giffuet det sin ordning/ huor til at historiens samheng icke obenbarlige oss tiltuinget haffuer/ Det wi langt anderledis haffue seet aff somme her til/

oc

och saa ilde/ at deris forligelse/ eller concordantie/ som de saa kaldede/ obenbarlige er wens met Euangelisternis historie. Der som nogen vil komme det bedre tilsammen/ lade wi gierne skee/ Wi haffue alle stede giffuet Aarsagen tilkiende/ om denne Histories forligelse/ paa det/ at du icke skalt mistencke/ at wi aff daarlighed haffue taget oss noget faare.

Det Liij. Capittel aff den Prophete Esaia / Om Jhesu Christi død oc pine / oc om hans ærefulde opstandelse.

SEe / min Tienere skal giøre vijslige / oc hand skal ophøyes oc meget høyt opløfftis / At mange skulle forargis offuer dig / efftersdi hans Skickelse er wsiunligere / end andre Folck / oc hans Anseelse / end Menniskens Børn. Men saa skal hand bestencke mange Hedninge / at Kongerne skulle ocsaa tillycke deris

ris mund mod hannem / Thi dem som intet vaar kundgiort om hannem / de samme skulle det see met Lyst / Oc de som intet haffue hørt der aff / de skulle det mercke.

Men huo troer vor Predicken? oc huilcken bliffuer Herrens Arm obenbaret? Thi hand opskiuder lige som en Quist faar hannem / oc lige som en Rod aff tør Jord / Hand haffuer ingen skickelse eller deylighed / Wi saae hannem / Men der vaar ingen Skickelse som oss behagede. Hand vaar den aller foracte-

ligſte / oc wuærdeliegſte / fuld
aff pine oc ſiugdom / Hand
vaar ſaa foractet / at mand
ſkiulte anſictit for hannem /
Der faare actede wi hannem
intet.

Sandelige hand bar vor
Siugdom / oc tog vor Pine
paa ſig / Men wi actede Han-
nem for den / ſom vaar plaff-
uet / oc ſlagē aff Gud oc Pint.
Men hand er ſaar giort for
vore Miſgerningers ſkyld / oc
knuſet for vore Synders
ſkyld / Straffen ligger paa
Hannem / Paa det at wi ſkul-
le haffue Fred / Oc wi ere
helbre-

helbrede giorde ved hans Saar. Wi fore alle vild/ lige som Faar/ huer saa paa sin vey/ Men Herren kaste alle vore Synder paa Hannem.

Der hand bleff straffet oc pint/ da lod hand sin Mund icke op/ lige som it Lam der le-dis til at Slacte/ oc lige som it Faar/ som tier stille faar den som det klipper/ oc lader icke sin Mund op.

Men hand er optagen fra Angist oc Dommen/ Huo vil vdsige hans Leffnets langhed? Thi hand er bort reffuen aff de Leffuendis Land/ der hand

vaar plaffuet for mit Folckis
Miſgierning. Oc hand er
Jordet ſom de Ugudelige/oc
død ſom en Rig / endog at
hand giorde ingen wret / oc
der vaar icke beſuigelſe i hans
Mund? Men Herren vilde
ſaa knuſe hannam met Siug-
dom.

Naar hand haffuer giff-
uit ſit Liff til Skyldoffer/ da
ſkal hand faa Sæd/ oc leffue
lenge/ oc Herrens Forſæt ſkal
gaa frem ved hans Haand.
Fordi at hans Siæl haffuer
arbeydet/ ſkal hand ſee ſin
Lyſt/oc haffue Nock. Oc i det
mand

mand kiender hannem/ skal hand min Tienere den Retfærdige/giøre mange retfærdige/for hand bær deris synder. Der faare vil ieg giffue hannem store Hobe til Byte/ oc hand skal faa de stercke til Roff/ Fordi at hand gaff sit Liff i døden/ Oc vaar regnet lige som Misdedere/ Oc hand bar mangis Synder/ Oc bad for Misdedere.

Om Jesu Christi tilkommelse paa den Yderste dag/ aff det XXV. Capit. Matthei.

Naar Menniskens Søn kommer/ i sin Herlighed/ oc alle hellige Engle met hannem/ Da skal hand side paa sin herligheds Stol/ oc alle Folck skulle forsamlis faar hannem/ Oc hand skal skille dem fra huer andre/ lige som en Hyrde skil Faar fra Geder/ oc hand skal skicke Faarene hos sin Høyre Haand/ oc Gederne hos den venstre Haand.

Haand. Saa skal da Kongen sige til dem hos sin høyre Haand: Kommer hid i min Faders velsignede/ arffuer det Rige som eder er beredt aff Verdens begyndelse. Thi ieg hungrede/ oc i gaffue mig mad. Jeg tørstede/ oc i gaffue mig dricke. Jeg vaar Fremmet/ oc i lonte mig hus. Jeg vaar Nøgen/ oc i klædde mig. Jeg vaar Siug/ oc i besøcte mig. Jeg vaar i Fengsel/ oc i komme til mig.

Da skulle de Retfærdige suare hannem/ oc sige: Herre/ Naar saae wi dig hungrig/

oc

oc gaffue dig mad? Eller tør-
stig / oc gaffue dig dricke?
Naar haffue wi seet dig
Fremmet / oc lont dig hus?
Eller nøgen / oc haffue klædt
dig? Naar haffue wi seet dig
siug eller fangen / oc ere kom-
ne til dig? Oc Kongen skal
suare / oc sige til dem: Sande-
lige siger ieg eder / Huad som
i haffue giort en aff disse mi-
ne minste Brødre / det haffue
i giort mig.

Da skal hand oc sige til
dem hos den venstre haand:
Gaar bort fra mig / i For-
bandede / i den euige Ild / som
er be-

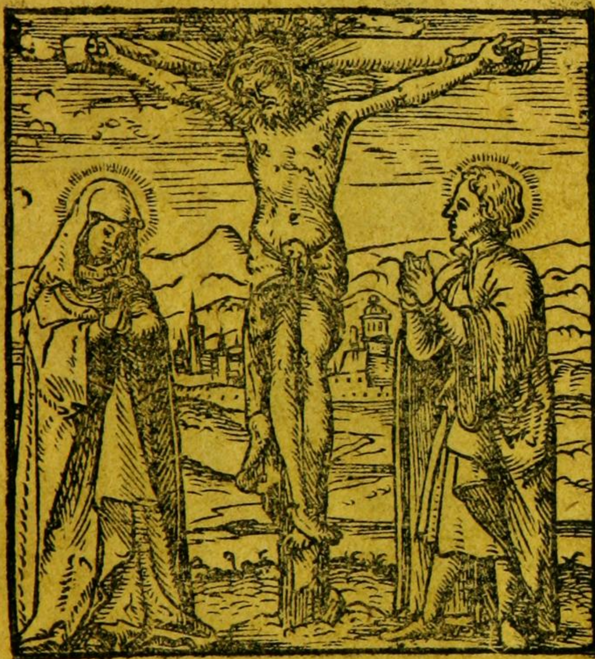
er beredt Dieffuelen oc hans Engle. Jeg vaar hungrig/oc i gaffue mig icke mad. Jeg vaar tørstig/ oc i gaffue mig icke dricke. Jeg vaar Fremmet/ oc i lonte mig icke herbere. Jeg vaar Nøgen/oc i klædde mig icke. Jeg vaar Siug/oc Fangen/ oc i besøcte mig icke.

Da skulle de ocsaa suare hannē/oc sige : Herre/Naar haffue wi seet dig hungrig eller tørstig/ eller fremmet/ eller nøgen / eller siug / eller fangen/ Oc haffue icke tient dig ? Da skal hand suare dem/

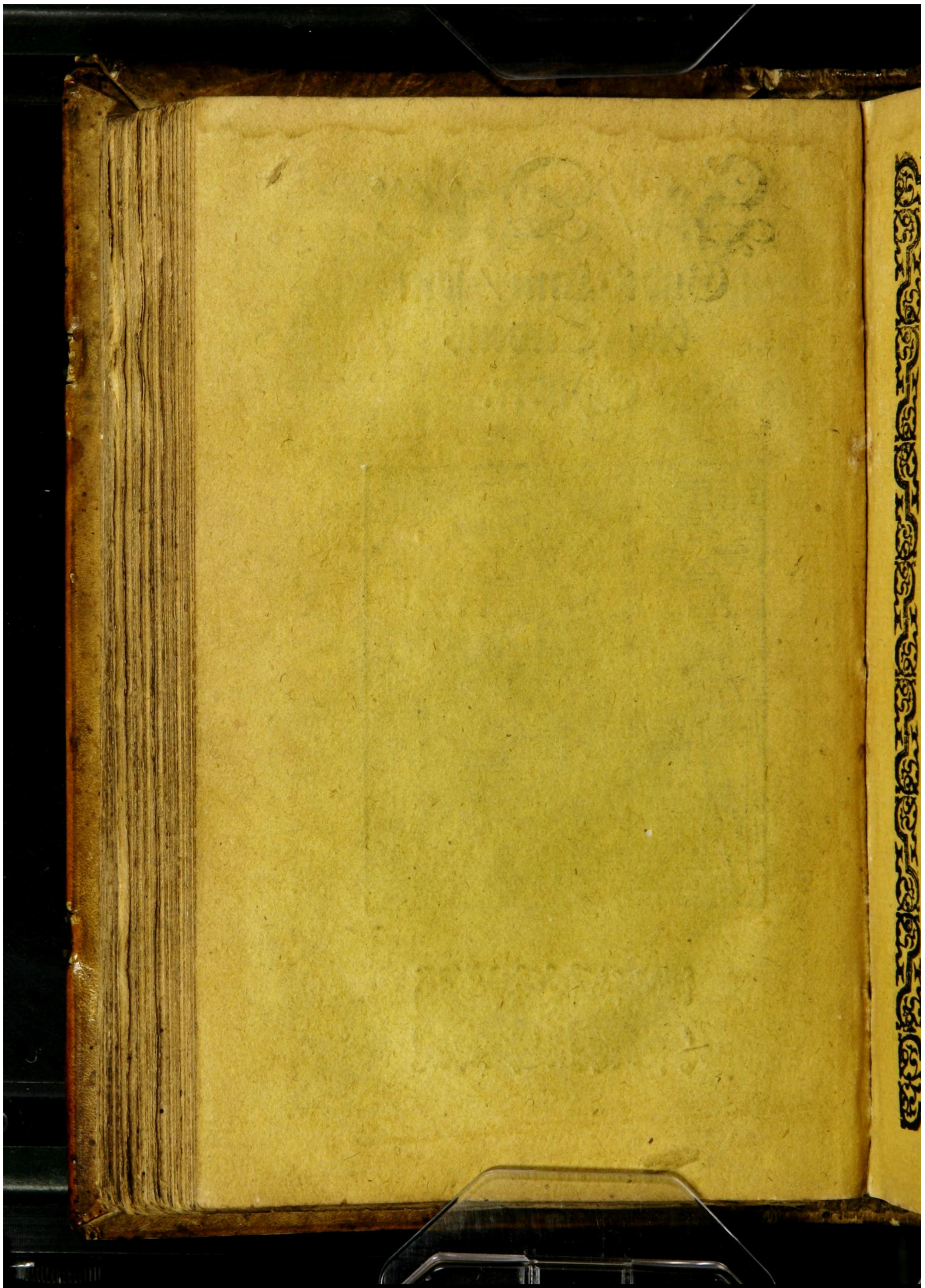
dem/ oc sige: Sandelige siger
ieg eder/ Huad som i icke
haffue giort en aff disse min-
ste/ det haffue i oc icke giort
mig. Oc de skulde gaa i den
euige Pine/ Men de Ret-
færdige i det eui-
ge Liff.

See/ Det er Guds Lam/ som bær Verdens Synder.

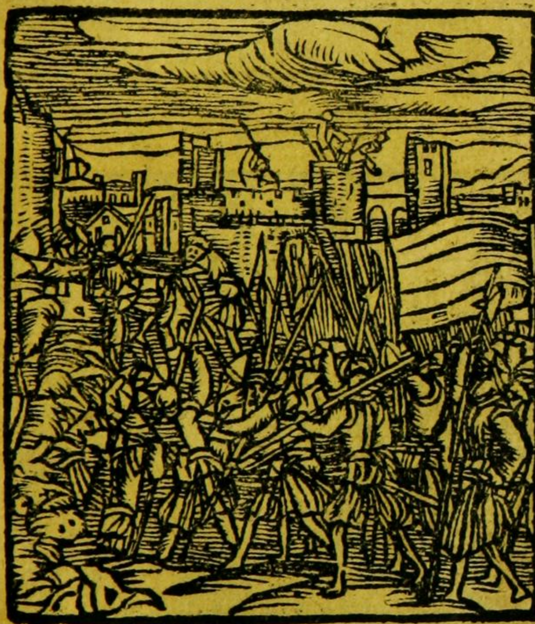

Jerusalems

oc Jødernis Jemmerli-
ge oc Ynckelige forstøringe
kortelige aff Josephi Histo-
rie fordansket.

Anno. 1575.

p

113

Peder Tidemand til Læseren.

DV skalt saa læse oc forstaa (Christelige Læsere) denne Ynckelige oc Jemmerlige Forstøring oc Ødeleggelse/ som offuergick denne veldige/ mechtige oc hellige Stad Jerusalem / oc det Jødiske folck. Først at denne forferlige plage och straff som Jerusalem oc det Jødiske folck offuer gick / skal vere dig oc mig oc den gantske Verden it besynderligt Exempel oc Spegel/ der vdi wi skulle see oc lære

Guds store vrede oc heffn/ offuer alle vgudelige Menniske som hans ord foracte/ bespaatte oc forfølge/ Som Christus oc selff siger/ at alt dette onde skulde offuergaa dem/ for de bekende icke deris besøgelsis tid/ det er den tid/ som Christi Euangelium bleff dem predicket/ oc forkyndiget at de icke anammede det.

Det hierte maatte ocsaa i sandhed vere aff staal eller steen/ som icke forferdedis for saadant it grueligt Exempel. Wi skulle ocsaa besynderlig legge paa hierte/ oc betencke

at

at der som Gud icke haffuer spart disse Jøder/ som hand kallede sit eget folck / som hand haffde loffuit oc tilsagd saa store ting/ som vaare komne aff mechtige oc hellige Patriarcher/ som hand haffde giffuit saa store oc vise Propheter/ Ja/ det folck som paa mandommens vegne ocsaa hørde Christo selff til/ Men straffet dem saa haardelig for hans Ords foractelse skyld/ at mand icke kand læse nogen større straffe oc plage om nogit folck i den gantske Verden/ Da vil hand meget

mere straffe oss Hedninge/
huilcke hans Euangelium er
met delt aff besynderlig naa-
de oc gunst/ der som wi icke
anammer det/ rette oc bedre
oss/ oc skicke vort leffnet der
effter. Thi den Herre som saa
hader Synd oc Ondskab/ at
hand oc lader straffe sin egen
Søn der faare/ Huilckelunde
skulde hand lide den samme
Synd wstraffet aff nogen an-
den sin tienere? Der nest haff-
ue wi denne store trøst oc hu-
sualelse/ i det wi see det Jødis-
ke Regimente saa vere/ Øde-
lagt oc niet rod oprøct/ at wi
vide

vide oſſ Hedninge nu viſſeli-
ge at vere Guds folck / ſaa
mange ſom ſette tro oc loffue
til den ſamme kaarsfeſte Jhe-
ſu Chriſti død oc pine. Til
huilcket at gøre oc vndfly
ſaadan ſtraff oc heffn / ſom
her nu effter følger om Jø-
derne / Gud giffue oſſ
alle ſin Naade /
Amen.

Jerusalems oc Jødernis Jemmerlige oc Ynckelige forstøring oc Ødeleggelse.

DEr nu tiden tilstundede/ Dat Gud vilde lade den Euige vrede oc heffn/ komme offuer Jerusalem/ oc offuer det gantske Jødiske Land oc Folck/ som Propheterne oc Christus selff haffde truet dem met/ Da skede disse efterfølgende forferdelige Tegen/ nogen tid tilforn/ Huilcke ieg vil aleniste der faare scriffue oc fortelle/ at mand

skal

skal see oc mercke / at saadane
Tegen gaa icke aff vden ska-
de / Som alle Historier beui-
se / thi der følger altid wlycke
effter / som mand oc seer at
det Jødiske Regimente / er
bleffuen ynckelige forstørit eff-
ter disse Tegen.

Der faare skulle wi lære her
aff / oc icke foracte Tegen / faar
de betyde oc mercke Guds
vrede oc heffn / Oc paaminde
oss / at wi skulle bedre vort leff-
net / oc at wi skulle inderlige
indfly til Gud / Oc i saa maa-
de affstille eller formilde oc
formindske Gudz vrede oc

 heffn

heffn som de aff Niniue oc Ezechias giorde.

Mand saae fuldner it gantske Aar omkring/ en Comete/ lige som it Gloinde brendende Suerd offuer Jerusalems Tempel / Huilcke icke andet betyde end Jødernis Jemmerlig Ødeleggelse.

Item/ J de vsyrede brøds dage / som wi kalde Paaske hellig dage/ den ottende dag i Aprilis Maanet / Huer nat naar klocken vaar ved Ni/ Da vaar der saa klart it skin i Jerusalems Tempel/ oc omkring Alteret/ lige som det

haffde

haffde verit liuss dag/ oc det varede vel en halff time.

Item/ Paa den samme Høytids dag/ fødde en Koe som vaar førd did at offris it Lam mit i Templet. Item/ Den østre port i Templet som vaar en suar Kaaber port/ Saa at tiuffue Mend haffde nock at arbeyde/ oc løffte paa hannem/ naar hand skulde løckis om afftenen/ Oc vaar samme port beuaret met Jernlose oc slaaer/ Den samme port gick op aff sig selff om Natten der klocken vaar ved sex/ saa at de kunde met stoer

nød

nød løcke hannem til igien.

Item/ Nogen tid der effter/ paa den xxj. dag i Mai maanet/ før end Solen biergedis om afftenen/ maatte mand see Vogen rende i Luchten alle vegne/ Der vaar oc saadant bulder oc skraal aff Rytter oc Landzknecte/ lige som de vilde strax offuer falde de Iødiske Steder.

Item/ Faar Pintze høytiden som Presterne vaare ind i Templet/ oc beredde huad som hørde til Høytiden/ Da fornomme de først it bulder/ oc strax der effter en røst/ som

robte

robte oc ſkreeg haſteligen/ Lader oſſ reyſe bort.

Item / Der kom en Almues mand/ſom hed Jheſus Anania ſøn til Jeruſalem/ der alting vaar endnu roligt oc fredſommeligt / paa Tabernakels Høytid. Den ſamme begynte ſtrax at robe oc ſkrige/ En røſt aff Øſten/ En røſt aff Veſten/ En røſt aff de fire Veder / En røſt offuer Jeruſalem oc offuer Templet / En røſt offuer Brudgomme oc Bruder / En røſt offuer det gantſke folck. Saa robte oc ſkreg hand Dag oc

Nat/

Nat/ oc løb omkring i Sta-
den som it galet Menniske.
Oc endog at nogle aff de
ypperste som der vaare toge
disse ord til mistycke (for de
syntis at spaa Staden vløc-
ke) straffede oc hudstrøge de
hannem/ paa det at de skulde
der met komme hannem til
at tie oc lade aff / Da bleff
hand alligeuel varafftig at
robe/ lige som hand giorde til-
forne. Oc paa det siste/ førde
de hannem til Landzherren/
som vaar indsat der aff de
Romere/ den samme loed
suarlig pine oc hudflette
han-

hannem/ oc mente i saa maa-
de/ at komme hannem til at
bestaa/ der som hand haffde
vist noget aff tilkommende
Feyde oc Oprør. Men hand
bad huercken om Naade/ oc
ey Græd en taar/ oc altet de
sloge hannem/ da robte hand
stedze høyt oc sagde/ Ve/ ve/
ve dig/ O du arme Jerusalem.
Oc Albinus Landzdommere
spurde hannem at/ huad
hand vaar faar en/ oc hueden
hand vaar kommen/ oc huor
faare hand saa stedze robte oc
skreg/ men hand suarede han-
nem intet/ vden alt det sam-
me.

me. Da loed Albinus hannem gaa/ oc dømte hannem at vere en galend mand. Saa gick hand hen i siu samfelde Aar/ oc fem Maanede/ som en der haffde hafft noget besynderligt i sinde at begrunde oc betencke/ oc omgicks saa gaat som intet met folck/ sloge nogen hannem/ da knurrede hand icke/ eller bandede igen/ gaff nogen hannem noget/ da tackede hand icke/ oc stedze haffde hand disse ord i munden/ Ve/ ve/ ve/ O du arme Jerusalem. Hand bleff oc aldri ked aff/ at robe dette samme.

Men

Men der Staden bleff nu belagd aff de Romere/ da gick hand stedze omkring paa Muren/ oc robte/ Ve offuer Staden/ Ve offuer Templet/ Ve offuer det gantske folck/ Oc paa det siste lagde hand disse twuanlige ord der til/ oc sagde/ Ve ocsaa mig/ oc i det samme bleff hand skuden aff Fienderne/ saa at hand døde met denne røst Disse oc andre store forferdelige Tegen/ skede før end Jerusalem bleff forstøret. Aff huilcke wi skulle lære (som før er sagd) at icke foracte Tegen.

Nu ville wi paa det kortiste/ noget tale om den Jødske handel/ før end wi komme til Jerusalems Bestaaldning.

DEr Jøderne haffde nu som Mordere oc Forrædere/ affliffuet den rette oc wskyldige Christum/ Da forargedis de io mere oc mere/ dag fra dag offuer det gantske Jødeland/ De ypperste Prester begynte at bruge Tirannj imod de andre Prester. Blant de andre veldige oc mectige i Staden/ vaar icke andet end had oc affuend/ saa at der vaar ingen god Skick eller

eller Regimente ved mact/
Fordi at der føddis aff dẽ had
oc tuedract/ som de Veldige
oc Ypperste i Staden haffde
indbyrdis/ atskillige Partier
som yppede alt ont oc wlycke.
Den ene offuerfalt oc veldede
sig ind paa den anden/ baade
inden oc vden for Stadẽ/ saa
at der vaar icke vden idel Roff
oc Mord/ at det siũtis vel paa
begge Regimente/ baade det
Aandelige oc Verdslige/ at
det skulde snart vndergaa.

Der til gaff det Offueruold
oc Tiranny/ som Jøderne le-
de aff de Romerske Lensmend/

dem en stoer Aarsage til at affalde/ oc opsette sig mod de Romerske. Fordi Albinus (som Egesippus scriffuer) haffde befalning der aff de Romere/ oc vaar saare skalckafftig oc girig i sin befalning/ Hand skrabede at sig met Ret oc wret/ loed kaste i fengsel dem som icke haffde at giffue/ endog at de vaare wskyldige/ Men dem som haffde at giffue gaff hand løss/ endog at de vaare skyldige. Aff saadan Girighed kom Hoffmodighed / saa at hand bleff en Tiran offuer de Arme/ oc de

Rigis

Rigis træl. Næst hannem skickede Keyser Nero/ Cestum Florum ind i det Jødiske Land/en gruselig Tiran/fuld aff Girighed/Hoffmod/Fey-de/Oprør/Bulder oc Trætte/ ocsaa offuermade Tirannisk at hand loed ocsaa hudstryge for Domstolen Riddermendz mend/oc Kaarsfeste dem/ Oc met saadan sin store Girig-hed/ giorde hand Albinum hellig oc god igen for Folcket/ som det pleyer at gaa/at Her-re skiffte forbedrer sig selden.

Saadant oc ander Tiran-ni som vaar Jøderne wlide-

lig (for de pleyde at vere it frit folck) gaff dē Aarsage/at de opsætte sig imod denne sam me Cestum Florum/oc foria- gede hannem / oc i det hand sloes met dem / da sloge de hannem fra aff hans Folck/ fem tusinde mend. Saa sætte de sig op imod de Romere/ oc giorde Riis til deris egen sterk. Tiden vaar da kom- men/at Gud vilde lade straffe dem/der faare skulde deris on- de begyndis aff noget. Der til gaff Gud dem ocsaa det sind oc hiertelag / at de foractede alle dem som raadde dē til at

giffue

giffue sig vnder de Romere/
oc vere dem vnderdannige/
huilcket der haffde paa den
tid veret dem nytteligst. Men
der Keyser Nero spurde disse
tiender aff Jødeland/ da sen-
de hand Flauium Vespasia-
num/met en hans Søn Tito
ind i Syriam.

Der vaar ocsaa paa den
samme tid/ it almindeligt
rycte offuer alt østerleden/at
der skulde komme paa den
samme tid en Mand aff Jø-
deland/ Som skulde bliffue
mectig/ oc faa Herredømme
offuer den gantske Verden.

Oc endog at det bleff fuld-
kommet i Christi Aandelige
Rige (som vaar en ret fødder
Jøde / aff Jomfru Maria)
der hand loed vdrobe oc Pre-
dicke sit hellige Euangelium
offuer den gantske Verden/
Saa haffue dog nogle vd-
lagd oc forstaad det om Ves-
pasiano. Men Jøderne vd-
lagde dette foruidelse om sig/
oc i det dem løckedis nogre
slactinger met de Romere /
(som nogen tid tilforn vnder
den Romerske Høffuitzmand
Gessio/ der de sloge hannem
fem tusind fodgongere/ oc try
hun-

hundret Reyſener aff) da bleff-
ue de driſtige oc formande-
de ſig (ſom en ſkadelig fordri-
ſtelſe pleyer almindelig effter
at følge en ringe lecke oc frem-
gong) oc giorde tre Høffuitz-
mend vd/ ſom vaar Nigrum
Peraitam/ Silam aff Babi-
lonia/ oc Johannem Eſſeum/
oc de veldige indførde ſig ind
paa den Stad Aſcalon/ ſom
vaar en ſaare gamel Stad/
huilcken Jøderne altid haff-
de ſtoer had oc affuind til.
Men Anthonius/ ſom vaar
Høffuitzmand i Aſcalon/ en-
dog at hand vaar dem icke

lige sterck met Romere/ saa brugte hand dog saadan listighed/ At hand slog i det første anfald tho aff deris Høffuitzmend/ Johannen oc Silam/met thu tusinde Jøder. Men de rystede sig strax imod Ascalon igien (thi sorg gør dristig) oc miste saa anden gang aff deris fodfolck Ni tusinde mend/ saa gaffue de andre flucten met den tredie deris Høffuitzmand Niger Peraita.

Der effter reysde Vespasianus aff Keyserens befalning til Galileam/ som vaar

it Land fult met folck/ ocsaa fructsommeligt. Det samme Land vdplyndrede hand / oc ødelagde det i grunden met Roff oc Brand / Der bleffue paa en tid/mange tusinde Jøder slagne / Fem tusinde verafftige Mend foruden Quinder/ Børn oc Almues folck. Der bleff ingen bespart/huercken vng eller gammel / Icke heller siuglige Quinder oc ey Børn i Voggen. Hand skickede Keyser Nero sex tusinde aff de vnge Jødske Krigsmend til Isthmo.

Item/ hand solde trediue

tusinde

tusind unge Jødiske Krigs-
mend til euig trældom/ foru-
den dem hand skenckte Agrip-
pe. Item/ fem tusind Jøder
kaste sig selff aff fortuiffuilse/
ned aff høye Steenklipper.

Paa den samme tid/ som
de saa Rumorde i Galilea/
da vaar der en Lærder oc en
Viser mand/ som hed Jose-
phus/ Jødernis Hoffuitz-
mand i krigen. Denne sam-
me vaar i en Stad liggendis
i Galilea/ som hed Jotapa-
na/ oc der Vespasianus kom
met sit Folck ind i Galilea/
oc vant den samme Stad/ da
flyde

flyde Josephus til en hule/oc
kom der ned oc skiulte sig for
de Romere / Fordi hand be-
fryctede sig saare/ om de haff-
de fonget hannem/ fordi hand
vaar en Høffuitzmand. Men
paa det siste der de Romere
søcte fast effter hannem / da
giorde en Quinde anuissning
paa hannem/ Saa bleff Ni-
canor vdsent/ hand greb han-
nem/oc førde hannem til Ves-
pasianum / Oc som hand
kom nu for hannem/da spaa-
de hand hannem/ at hand oc
hans Søn (huilcket der oc
skede) skulde bliffue Keysere/

Der faare bleff hand oc ærlige oc redelige hulden. Oc denne Josephus haffuer besynderlige bescreffuet denne Jødske Krigshandel.

Diss imellem som dette skede i Galilea/ da flyde der en aff Galileen hed Johannes til Jerusalem/hand vaar selff en løsactig oc forgifftig skalck/ fuld aff ont/ oc it Oprørske Menniske til al wlycke. Denne samme Johannes førde met sig ind i Jerusalem/ en stor hob offuergiffne skalcke/som haffde lyst til Krig oc Orloff/som saadāt løst folck

pleye

pleye at haffue/ der selff intet haffue til at sætte / oc tracte dog effter at bliffue brad rige aff gaat folck deris gods. Met disse skalcke/ oc andre saadanne som vaare inddragne aff Landet i Jerusalem / besterckede denne samme Johannes sig/ Saa at alting skickede sig til en stor vlycke/ met Mord oc Roff i denne arme Stad Jerusalem. Der vaar intet Regimente / men huer giorde som hannem lyste.

Paa den samme tid bleffue ocsaa de Ypperste oc Edelste borgere der i Staden vaare/

re/ grebne oc fengslede aff nogle Oprøriske Menniske/ som sette sig op mod dem/ for Frihed oc Rigdoms skyld/ som det pleyer at gaa/ Oc en Blodhund som hed Johannes fick befalning/ hand gick selff elffte vebnet hen/ oc Mørde dem i Fengselet/ Oc paa det/ at samme skalcke skulde icke synis at gøre vredelig/ da fictede de oc tillagde dem/ at de skulde ville forraade Romiere Staden i hender. Der vaar ocsaa all Gudfryctighed saa saare vndergaan i Staden/ at de toge emod Louen/ en

en

en groff Bonde Søn fra Ploffuen som hed Phanes / (huilcken dog icke viste huad Bisp vaar fort it Naffn) oc giorde den til Bisp / Men de andre Prester stode langt fra oc græde / der de saae Guds Lou saa bespaattis oc foractis. Der bleff paa den tid oc offte Blod vdstyrt i Templet / Oc andre wseduanlige stycker brugedis / som gaffue tilkiende / at det Jødske Regimente skulde snart faa ende oc bliffue til intet.

Nu haffde disse Oprøriske (som ondskaff altid pleyer at

giffue en deylig oc herlig far-
ue) giffuet sig selff it skinnende
Naffn/ oc kaldede sig Zeloter/
det er/ Nidkiære/ Lige som de
haffde hafft besynderlig at-
traa til at forfremme Guds
ære/ oc imodstaa det som
vaar imod hans Lou. Men
lige som Asenet icke kunde
skiule de lange øern i Løffue
huden/ saa haffde disse skalcke
ocsaa giffuet tilkiende/ at de
huercken actede Guds Lou/
eller Ræt/ eller nogen ærlig-
hed oc Dydelighed/ saa gior-
de nu disse Partieske skalcke
mange Oprør i Staden/ saa
at de

at de arme Borgere haffde
nock met dem at skaffe.

Der vaar en merckelig
Gudfryctig Mand / oc vaar
Bisp i Jerusalem / som hed
Ananus / Hand haffde offte
opreyst oc opueckt Almuen
imod disse Zeloter / for deris
whørsommelige oc wgudeli-
ge leffnet de førde. Til denne
samme Ananum holt Jo-
hannes sig (en listig oc tycks
skalck som før er sagd) oc holt
sig til hannem / som hand
haffde meent hannem met
tro / oc vnt hannnem alt gaat
aff hiertet / Oc vnder saadant

it vduaartis skin forraadde hand hannem/oc obenbarede alle Anani hemelige anslag for Zeloterne. Saa haffde de frommis Radhus saa mange Vinduffue/ at før end de finge beslutet noget/ da viste Zeloterne det strax.

Men huad kand vere slemmere paa Jorden/ end saadant it Menniske/ der loffuer oc suer huldskaff oc troskaff/ oc met sin Eed giør sig der selff meenedig/for de mene icke aff Hiertet den Eed som de suere met munden. Men saadanne falske forrædelige hierter haffue

ue stedze veret i de twgudelige at forraade de fromme met/ oc nu som da / oc da som nu forraadis Christus met Jude kyss. Thi Christus oc hans hellige Euangelium haffue icke skadeligere fiender / end dem som met it fromt skin / holde sig at vere Euangeliske/ oc der vnder søge de Aarsage til at forrædelige forraade Christum/ oc vnderdempe hans ord. Saa giør her denne forrædere Johannes / hand holder sig at vere paa Anani side/ hand loffuer hannem oc saa troskaff oc huldskaff/ Oc

 der

der vnder forraader hand hannem/ oc obenbarer hans fiender Zeloterne alle hans anslag/ lige som hand haffde foriæt Zeloterne oc icke hannem.

Hand gick oc hen til Zeloterne oc Løgnafftige forførde hannem/ Saa at hand skulde haffue sent bud til Vespasianum/ oc tilbødet hannem at hand skulde komme oc indtage Staden. Der paa beraadde Zeloterne sig saa/ at de haffde fremmet hielp behoff/ Oc sende strax bud til de Idumeer (som vaare it vstadigt folck/ vrolige/ redebon

til

til bulder oc trætte / glade til Herreskiffte/oc mere tilbøylige til Roff end til redelig Bie-ring) at de skulde komme oc giøre dem vndsætning / Saa komme Tiue tusinde Idu-meer/met fire Høffuitzmend/ imod Ananum/ oc bleffue he-melige indladne aff Zeloter-ne i Staden. Da begyntis der it skendigt Mord i Jeru-salem/for de Idumeer myrde halff niende tusinde/ oc Plyn-drede deris hus/ De dræbte ocsaa de tho fromme Bisper/ Ananum oc Jhesum/ oc lo-de dem ligge vbegraffne/

Huilcket der vaar imod Jø-
dernis Lou oc Seduane/ Thi
de pleyde ocsaa at tage dem
ned / naar Solen biergedis
som hengde oc vaare Kaars-
feste / Saa vaar Anani oc
andre fromme Bispers død/
en begyndelse til Stadzens
fordærffuelse. Josephus me-
ner at Gud tog saa de from-
me bort / at de icke skulde see
den Ynckelighed / som Sta-
den oc Templet skulde off-
uergaa.

Der Ananus oc Jhesus
vaare nu dræbte (som sagd er)
Da vaar der induaartis Op-
rør

rør i Staden so mere oc mere/
huor den menige mand kun-
de betrædis eller begaas/ da
vaar der intet andet end Dø-
den for øyen/ oc der vaar saa-
dan en Fryct oc Redzel kom-
men offuer Folcket / oc offuer
den menige mand/ for de
Idumeer oc Zeloterne/ at der
torde ingen obenbare den an-
den sin nød. Item/ Der tor-
de oc ingen begraffue sin døde
Ven eller Frende / Men det
vaar saa langt kommet / at
huer haffde nock at begræde
sig selff/ Oc paa det at Jam-
mer oc Nød skulde end bliffue

 større

større offuer denne arme Stad/ Da dræbte de Jdumeer mere end Tolff tusinde Jøder aff Adelen. Der til er det oc grueligt at sige oc fortelle/ huor skendelige de omgingis met Quindfolck oc Jomfruer/ Ja/ de lode sig tycke at det vaar vel bestillet/ naar som de haffde dræbt huer ærlig oc from Mand/ oc dissligest skent huer ærlig Quinde oc Jomfru som vaar i Staden.

Saa vaar nu denne arme Stad Jerusalem/ plaffuet met trende haande wlycke/ som

som vaar Tiranni / Krig oc Oprør / iblant huilcke Krig vaar det ringiste / Thi en ret obenbare Feyde er lideligere end Tirannj eller induaartis Oprør.

Som alle Steder vaare nu fulde aff Oprør offuer det gantske Jødeland / saa yppedis der oc Oprør i en veldig oc riger Stad som hed Gadera / for en hob løse Borgere som lidet haffde til at sætte / De samme veldede sig ind paa de Rige / oc røffuede dem fra huad de kunde offuerkomme / saa at de ypperste oc Rigeste i

Staden sende hemelige bud til Vespasianum / at hand skulde komme oc indtage Staden / paa det at de kunde beholde deris penninge oc godz / oc icke lide saadant offueruold oc Tiranni aff disse løse skalcke. Saa kom Vespasianus oc indtog Staden Gadaram / den fierde dag i Tormaanet / Oc som disse Oprøriske vaare nu flyde aff Staden / da sende hand vd sin Høffuitzmand Placidum effter dem / hand slog Tretten tusinde Gadarenser i fluchten / oc fangede Thu tusind.

Men

Men det andet fluchtige Almues folck vaar vtalligt som løb vd aff Staden oc drucknede sig selff i Jordan/ oc dreffue siden ned met strømmen i det røde Haff. Saa finge de Romere ind alt Landet paa hin side Jordan indtil Macharunta.

Men der Vespasianus kom igien til Cesaria/da fick hand tiender/at Keyser Nero vaar død/ oc hand haffde da fuldnær idntaget alt det Jødske Land/oc besæt Stæderne met det Romerske Krigsfolck/paa det at hand skulde saa meget

bedre

bedre oc snarere tuinge oc off-
ueruinde Jerusalem/ Oc for-
di Vespasianus vaar vijs oc
forstandig/ oc en god Krigs-
mand/ Da bleff hand hyldet
der til Keysere aff sit Krigs-
folck/oc met mact nødt der til
at tage ved Regimentet. Der
effter reysde hand til Egipten/
oc befalede den stund sin
Søn Tito Krigshan-
delen imod Jø-
derne.

Huor-

Huorledis Jerusalem bleff bestaaldet oc Forstøret.

DA drog Titus bort imod Jerusalem oc Lægrede sig hos en Landzby som kaldedis Gabath Saul/ Fire mile fra Jerusalem/ Oc der vdualde hand Sex hundret Reysener/ oc drog bort til Jerusalem at besee Staden/ oc forhøre huilkelunde folcket vaar til sinde/ oc om de vilde begere Fred/ oc giffue sig vnder Keyseren aff Rom eller ey/ For hand haffde hørt (som sanden vaar)

vaar) at de oprøriske oc Røff-
uere/ vndertrycte Folcket som
gierne vilde hafft Fred/ Men
som hand kom hart op vnder
Staden/ och saa ingen vden
for Portene/ Da fulde Fien-
derne hasteligen vd aff Sta-
den oc trengde hannem fra sit
folck/ saa at hand vaar i saa-
dan Nød oc fare (som Jose-
phus scriffuer) at der som
Gud icke haffde besynderlige
beskermet hannem/ da haffde
hand icke vndkommet fra
Fienderne/ Men Jødernis
lycke vaar vde/ oc de skulde nu
haffue lycke oc fremgang/ som
dem

dem skulde vndertrycke oc ødelegge/ Saa kom Titus til sin læyer igien/ oc rystede sig strax oc drog bort faar Staden Jerusalem / oc læyrede sig en Fierding veys fra Staden/paa en stæd kaldedis Scopos/Oc hand fordelte sit Krigsfolck/ at belægge Staden mere end paa en sted/paa det at hand skulde saa meget snarere tuinge Staden/naar der kunde ingen vndfly.

Saa bleff Jerusalem bestaaldet i det Andet Vespasiani Aar/aff hans Søn Tito/om Paasken i den Maanet

April/ Derfaare vaar der och saa meget folck slaget tilsammen i Staden/ som Josephus Scriffuer/ at der vaare i Jerusalem/ Thi maal hundrit Tusinde Menniske. Fordi at Landsfolcket aff det gantske Jødeland haffde giffuet sig der hen/ oc forhaabedis at skulde bliffue fri i saadan en faster Stad/ der til vaar der ocsaa mange hen reyste faar Paaske Høytiden skyld/ effter gammel lofflig seduane.

Nu vaar der en drabelig oc forderffuelig induaartis

Feyde i Staden/ saa at alt Stadzens Skick oc Regimente/ vaar kuldkast oc vndergaaet. For der vaare try Regimente som haffde indtaget Staden oc Templet/oc hulde induaartis Feyde met huer andre. Eleazarus Simeonis Søn/ haffde draget mange aff Adelen/ oc aff de Mectigste til sig/ oc indtaget Templet met Zeloterne/ Der giorde hand verie aff imod de andre som vaare i Staden. Men Johannes met sit Parti haffde indtaget den nederste deel aff Staden/ den sam-

me Johannes vaar (som før er sagd) en begyndelse til alt ont. Men Simon haffde inde den offuerdeel aff Staden/ met de Tiue tusinde Idumeer/ som Zeloterne haffde sent bud effter oc lat ind/ de haffde vel gierne veret skildt ved dem igien/ men de kunde icke bliffue quit ved dem/ Som det pleyer almindelige at gaa met saadanne fremmede Giester/ som saa indtagis i Land oc Stæder/ at de icke gierne ville vd igien.

Disse Try Parthi/ skøde/ kaste oc hulde skærmysse met

met huer andre/Saa at der
vaar ingensted feyligt/ huerc-
ken udi Staden eller i Tem-
plet/ Fordi der bleffue ocsaa
mange slagne/ i det de giorde
deris offer i Templet/ baade
Prester/ Borgere/ oc andre
fremmede/ som did vaare
komne/ Saa at der stod tyckt
leffret Blod i Templen/ som
tilforn haffde veret for sin
helligheds skyld/ berømet off-
uer den gantske Verden/ Der
til met vaare disse Partier oc-
saa galne/at de sætte Ild paa
mange Hus i Staden/ oc
brende op Korn oc Fetalie/

som de ellers maatte haffue hafft til bespisning/ at huldet Staden met mangē god dag.

Saa vaar nu de armis hemelige begering/ at de Romere kunde komme oc frelse dem aff denne nød oc Tirannj/ endog at ingen torde beklage sig obenbare/ Som det pleyer at gaa/naar saadanne skalcke i en bestaaldet Stad faar offuerhaand / offuer Almues folcket oc Borgere/ Da ere de meget verre end Fienderne nogen tid kunde vere/Saa vaar der alle stæds Fryct oc fare/ Grumhed oc

Graad/

Graad/ Quinderne skrege/ de Gamle suckede/ de som gaffue Aanden op stønnede/ Hos de Unge oc stercke vaar Mistrøstelse oc fortuilelse/ Saa at mand maatte sige dem at vere lyckſalige som døde vaare/ oc dem ynckelige oc wlyckſalige at vere som igien leffuede.

Men Titus/ der hand formerckte at Staden vaar belagd oc forfylt met saa wtalligt folck/ Da skyndede hand sig at beskantze oc sla en Vognborge om Staden (som Christus haffde tilforn

 sagd

ſagd dem) den ſtund de vaare
ſaa forſamlede/ Paa det at de
ſkulde ſaa meget diſſ ſnarere
tuingis oc fordærffuis aff
Hunger oc Peſtilentze/ ſom det
oc ſkede. Der Jøderne ſaae
det/ da brugte de alt deris
mact til at forhindre det.
Men det vaar forgeffuis/
Gud vilde haffue dem øde-
lagde/ derfaare lyckedis dem
ingen anſlag.

Nu vaar Jeruſalem en
ſtor faſter Stad/ oc Fire Mi-
le veys vider trint omkring/
Hand haffde ocſaa Tredub-
belt høye Mure/ met ſuare
Taarn/

Taarn/ vden der som hand vaar befestet met Graffuer oc Vaalde/ saa at der kunde ingen komme til / der haffde hand icke vden Endubbelt Mur. Da beredde Titus sit Storm tøy / oc stormede til Staden der som den Tredubbelt Mur vaar/ Men Jøderne vaare dristige oc kiøne/ oc gaffue sig vndertiden aff Staden oc hulde Skermysse met de Romere/ Oc som de fulde en gang hemelige vd/ oc actede at forraske de Romere / da bleffue de slagne tilbage igien/ oc Keyseren dræbte selff x. aff

dem/ oc hand fangede en aff dem leffuendis/ den lod hand Kaarsfeste hos Staden/ de andre til Forfærdelse oc redzel. Men Titus vant oc indtog de tho Mure/ oc trengde Jøderne inden den Tredie. Jøderne bleffue oc offte paaminte oc tilraadde (som aff Josepho oc andre) at de skulde giffue sig vnder de Romere/ Men de vilde icke/ for deris lycke vaar icke saa god.

Om Dyr tid oc Hunger i Jerusalem.

Der

DEr vaar paa den tid i Jerusalem en suar Dyr tid/ oc jammerlig Hunger/ Saa at der døde (som Josephus scriffuer) en tvtallig hob folck aff Hunger / De allerbeste Venner sloges oc trættis offte / for en mundfuld aff Brøds skyld.

Item / Børnene reffue maden aff munden paa Fader oc Moder / oc Forældrene aff Børnenis mund igien. Item / Der forbarmede sig huercken Forældrene eller Børn / Syster eller Broder offuer huer andre.

Item/

Item/ Der vaare mange rige Folck/ som gaffue alt det de haffde for en skeppe Korn/ Oc huem som haffde noget Korn/ da kunde de icke saa baget det i Brød/ men oede hemelige Kornet saa wmalet/ paa det de skulde icke miste baade Korn oc Liff. Item/ Spyt oc spy slickede den ene op effter den anden met Tungen.

Item/ Der vaare mange som oede gamelt Komøg aff stor hunger. Item/ Der vaare oc mange som gnaffuede Læder aff Sale oc Skiolde/ oc toge skoene aff Føderne oc oede

oede dem. Item/Der bleffue mange fundne døde met Hø i munden. Item/Der vaare mange som søcte i Priueter (aff huad Hungers nød kand mand vel tencke) effter deris Liffs biering. Der bleffue oc mange slagne/ i den samme Hungers nød/ fordi Krigs-folcket løbe omkring i Par-tier/ oc sloge hus op/ oc huor som de funde noget/ da sloge de Folcket ihiel/ for de haffde det dult for dem/Funde de oc intet/ da pinte de det arme folck at de skulde vise dem det/ som de icke haffde. Summa/

Der

Der bleffue saa mange døde vdi den nød/ at Manneus Lazari Søn flyde paa den tid aff bestaaldningē (fra en Port som hand haffde i befalning) til Titum/ oc sagde/ at der bleffue vdførde at den port/ som hand haffde i befalning/ Hundret tusinde/ oc Femtusinde/ oc Firesindis tiue døde Lig/ Men der effter flyde nogle Jøder aff Adelen til Titum/ oc sagde/ at der bleffue Sex maal Hundret tusinde døde førde vd at Portene. Men det andet arme folck/ som døde oc icke formaatte at

føris

føris vd / oc bleffue sammen dragne i store Hus/oc Husene tilteppede offuer dem/ vaare vtallige.

Jøderne haffde endnu inde Antoniam/ it saare fast Slaat/som Herodes lod bygge/ saa at det kunde icke vindis/ vden stor vmage oc fare/ Men alligeuel at Titus tuilede intet der paa/ at de skulde io snart tuingis met hunger/ saa holt hand dog Knecterne til at bestorme dette samme Slaat/ for hand kedis ved at hungre dem vd/ Men om sier vant hand

Slaat-

Slaattet met stor wmage oc fare/oc strax de Romere finge Slaattet/da gaff Trometeren it tegn met Trometen / at Jøderne som der vaare paa/ bleffue alle ihielslagne / En part bleffue kaste ned aff høye Mure/oc en part fulde sig selff ihiel. Der vndkomme oc en part om Natten hasteligen i Staden.

Der næst gaffue Jøderne flucten ind i Templet/ oc giorde mandelige Verie der aff. Men Titus tilsagde oc loffuede dem / at hand vilde lade Templet bliffue wskadt

oc

oc icke fordærffuet/ der som de vilde giffuet sig / oc icke veret selff Aarsage til Templens fordærffuelse. Men tiden vaar kommen at det Jødske Regimente skulde haffue en Ende/ Derfaare skickede Gud det saa/ at de foractede alle gode Raad/ oc de brugte sig mandelige aff Templet imod de Romere / oc vilde ingelunde lade sig sige.

Da formerckte de Romere at Templet stod icke anderledis til at offueruinde / end met hunger eller Jld/ Oc det vilde vare forlenge at hun-

gre dem vd/ da satte de ild der paa/ Men dog høylige imod Keyserens vilie. Och saa brende Templet paa den tid oc bleff til Aske/ den Herlige/ drabelige oc Kaastelige bygning/ Som paa den tid vaar høylige oc viit berømet oc Naffnkundig. Men Jøderne som end da haffde den beste deel inde aff Templen/ gaffue fluchten i Staden/ dog bleffue meste delen aff dem brende/ Presterne bade oc ydmygelige om deris liff/ Men der vaar ingē Naade paa færde/ huercken hos Gud eller Menniske/

Titus

Titus suarede dem / at nu/ men Templet vaar brent oc ødelagt/ da haffde mand icke Prester behoff.

Saa bleff dette Tempel Forstøret den Tiende dag i den Maanet Augusto. Lige paa den samme dag som det første Tempel der Salomon bygde/ det bleff brent aff de Babilonier/ Oc der vaare fra det første Tempel Salomon lod bygge/ oc til det andet Vespasiani Aar / som dette Tempel opbrende paa / Tusind/ Firesindstiue/ oc Fire Aar. Men fra den tid/ som

Jøderne finge befalning oc bleffue fuldmyndige at bygge dette andet Tempel/ som nu bleff brent/ huilcket der skede i det andet Artaxersis Longimāni eller Darij Aar/ vaare Fem hundret/ Sex oc tiue Aar. Fordi/ endog at Cirus haffde giffuet Jøderne loff/ at reyse til Jerusalem / oc indtage deris Land/ oc begynde deris Regimente oc Guds tieniste igien/ Saa forhindrede Naboerne dem dog effter Ciri død / indtil dette andet Darij Aar/ Derfor lod hand giøre forbud paa/ at forhindre

Jøder-

Jødernis bygning lenger/ om huilcken forhindrelse/ der ocsaa giffuis tilkiende Johannis i det andet Capittel.

Der nu Tempelen brende/ da bleff der saa saare grueligt it fald/ at det neppelige kand vere troligt hos nogen mand. Men Jøderne endog at de vaare i stor Nød/ oc mange Tusinde døde aff hunger/saa bleffue de dog varafftige i deris Haardnackenhed.

It Vnckeligt Spectakel.

DEr vaar oc en Rig ædel Quinde / hed Maria

Eleazari Daatter/som haffde
hiemme paa hin side Jordan/
oc vaar flyd til Jerusalem
met huad hun haffde/at hun
skulde der vere fredelig. Men
der de haffde røffuet hende
saa/at hun intet haffde igien/
da tog hun oc slactede sin egen
Søn/ oc stegte halff delen oc
oed/ Men strax Krigsknech-
tene luctede Røgen/da kom
huset fult/ saa sætte hun den
anden halff deel for dem/ oc
viiste dem Haanden oc Foden
aff sin egen Søn/ Da gruede
dem for saadan en gierning/
oc de kundgiordet offuer all
Sta-

Staden/ Det ryctedis oc om
sier vd i Læyren/ da sagde Ti-
tus at Solen skulde icke skin-
ne offuer saadan en Stad/
som Moderen haffde giort
saadant it Maaltid / Der aff
bleffue de forfærdede i Sta-
den / oc vilde giffuet sig oc
Dagtinget. Men Titus der
de komme til ords met han-
nem / da vilde hand icke be-
naade dem/ for de haffde da
tøfft forlenge / oc vaare nu
trengde til aff hunger oc nød
at tinge / Der effter hulde de
end Staden jammerlige no-
gen tid. Men dissemellem fly-

de der aff stor hunger oc nød/ en twtalig hob Folck aff Staden til de Romere/ oc bleffue solde for ringe værd.

NB: Da formerckte de Romerske Krigsknechte/ at en Jøde læste Guld aff sit eget skarn/ huilcket hand haffde siuncket i sig tilforn/ at det icke skulde tagis fra hannem/ Det bleff strax ryctet iblant Krigsfolcket offuer den gantske Læyer/ at Jøderne som vaare. flyde aff Staden haffde siuncket Guld i sig/Der aff toge de Romerske Krigsknechte Aarsage/oc skaare op

en

en Nat mere end Thu tuſinde
Jøder / oc mente at de ſkulde
fundet Guld i dem. Men der
haffde meget flere bleffuet op-
ſkorne / haffde Titus icke la-
det vdraabe / at mand icke
ſkulde myrde dem Fangne.

Saa finge de Romere
Staden / oc ſparde huercken
Vng eller Gammel / dog
gaffs der befalning at mand
ſkulde ſpare de ælendige/ ſom
icke kunde giøre verie eller
modſtand. Saa bleff det
gantſke Jeruſalem vdplun-
dret oc opbrent/ at der bleffue
icke vden nogle faa Hus

Tv ſtaaen.

staaendis / der det Romerske
Krigsfolck kunde besidde. Der
bleffue oc nogle øde Taarn
staaendis/til it tegen at der i
fordomtid haffde veret en
Stad. Jerusalē bleff vdplyn-
dret oc fordærffuet/ den ot-
tende dag Septembris/ den
Femte Maanet effter at de
bleffue bestaaldede aff Tito.

Aff den store oc wtalige
hob Fanger som Titus fick/
sende hand Sytten tusinde til
Alexandriam/ at de skulde ar-
beyde der som Fangne folck.
Thu tusinde førde hand met
sig til Triumph/at lade Diur

riffue

riffue ihel huor hand kom:
Der bleffue oc da (som Ege-
sippus scriffuer) Tredive Jø-
der solde for en Penning. De
Fanger som bleffue ved liff-
uet / vaare Halffemtesinds
tiue tusinde oc Siu tusinde/
Men de som bleffue slagne oc
myrde sig selff oc døde aff
Hunger oc Pestilentze i Be-
staaldningen / vaare Ni
Hundret tusinde oc Try tu-
sinde/ For de vaare (som sagt
er) i Staden der Bestaal-
ningen gick paa / Tusinde
maal Tusind / det er / Thi
Hundret maal Tusind.

Der

Der Jerusalem vaar nu saa ødelagt/ at der icke vaar Steen paa anden/ da besætte Titus Staden met noget Krigsfolck/ for de omliggende Lands skyld/ at de icke skulde begynde noget imod de Romere / Saa reyste hand der fra.

Men der denne mectige/ hellige oc berømde Stad bleff ødelagd/ screff mand fra Verdsens begyndelse / Fire tusind oc Atten Aar/ Thi der vaare fra Verdens begyndelse til Christi fødzel / Try tusind / Ni hundret/ Fire oc Fyrre

Fyrrettue Aar. Saa skede denne forstøring / Fire oc Halffierdsinds tiue Aar effter Christi fødzel. Item mand screff den samme tid fra Romere Stads begyndelse / Ote hundret Siu oc tiue Aar. Thi Vtropius scriffuer / at Rom stod Siu Hundret / Halfftrediesinds tiue oc Try Aar faare Christi fødzel.

Saa haffuer den Naffnkundigste oc Herligste Stad i al Østerleden hafft denne ynckelige Ende / faar Christi oc hans Ords foractelse skyld /

off

oſ alle ſom Gud nu ſaa riglige
i diſſe ſidſte Dage/haffuer ſent
ſit Ord/ til en aluerlig paa-
mindelſe/ At wi ſkulle kiende
vor beſøgelſis tid/ oc bliffue
viſe aff en anden mands ſkade.
Mand ſiger at det er tid at ſee
ſig om/ naar vor Naaboes
veg brender/ det ſamme giel-
der rettelige her. Wi høre oc
læſe huad dem er vedderfaret/
oc wi vandre dog fuld faſt i
deris Fodſpaar/ ſaa at det er
vel beſørgeligt/at wi icke ſkulle
vende aff/ oc vandre at den
rette Vey/før oſ ocſaa falder
en wlycke offuer. Gud haffde
tilforn

tilforn oc suarlige straffet dette folck oc Jerusalem/ vnder Nabugodonosor/ som haffde bestaaldet Jerusalem Halffandet Aar / oc hungret dem vd/ saa at de oede deris egne Børn / Hand greb deris Konning / oc dræbte hans Børn for hans øyne / Der næst vdstack hand Kongens Ezechie øyen/ Forstyrede Jerusalem/ oc brende det Tempel som vaar bygt aff Salomone effter Guds befalning/ Oc det beste folck førde hand bort.

Her aff skulle wi io betencke/

at

at der som Gud icke haffuer spart dette Konge Rige/ som hand selff haffde begynt oc stadfest/ Da vil hand meget mindre spare andre Land oc Herredømme/ men straffe dem haardelige/ for hans Ords foractelsis skyld/ Thi Gud siger at hand lod denne forfærlige Plaffue gaa offuer Juda/ for deris Synders skyld/ Oc besynderlige for Guds Ords foractelse/ for falsk Guds tieniste/ oc for Tiranni som brugtis imod fromme Predickere oc Propheter. Dette sætter ieg der

faar/

for/ at wi skulle see huor Gud altid haffuer straffet sit folck for Synden/ Oc at wi skulle lære der aff at skicke oss efter Guds Ord/ oc lade det gaa oss aluerlige til hierte/ Paa det at saadan Plaffue oc Wlycke icke skal offuerfalde oss/ som dem er vederfaret.

Gud giffue oss alle
sine Naade
AMEN.

Nogle visse

Tegn som skulle skee for Dommen/Taget aff Postillen/den anden Søndag i Aduent.

Der skulle skee Tegn i Solen etc.

DIsse efterfølgende Tegen bescriffue oss de Hellige Euangelister Mattheus/ Marcus/oc Lucas/ aff Christi giensuar til Disciplenis spørsmaal her om/ Mange visse Tegen som fra den tid skee skulde/oc indtil den Yderste Dag.

Først/

Først. At der skulle komme mange som skulle giffue sig vd faar at vere den sande Christus/ oc loffue Jøderne deris gamle frihed igien.

Andet. Ocsaa skulle mange lade sig forføre oc tro dem.

iij. Krig oc Orlog skal mand faa meget at høre/ It folck skal vere imod det andet/ oc it Rige imod det andet.

iiij. Pestilentz met brad død/ oc wuaanlige Siuger.

v. Hunger oc Dyr tid.

vj. Store Jordskel her oc der.

vij. Mectig forfærelſe/ oc ſtore Tegen aff Himmelen ſom ſkulle ſiunis.

viij. Apoſtle oc Apoſtoliſke Mend/ ſkulle lide forfølgelſe oc fortrickis for det Hellige Euangelium ſkyld.

ix. Ja det Chriſtelige naffn ſkal bliffue ſaa værſtyggeligt/ at der ſkal end vdſlyckis den naturlige tilbøyelighed ſom Broder haffuer til anden/ Forældre til Børnene/ oc Børnene til Forældre/ ſaa at den ene aff dem ſkal forraade den anden til døde.

Da

x. Da skulle oc mange falde fra troen.

xj. Fordi der skulle opstaa mange falske Propheter emod Euangelium oc bedrage mange.

xij. Ondskaff skal voxe io mere oc mere / oc meenlige vdi alle faa offuerhaand/

xiij. Kierlighed / Mildhed oc Miskundhed skal køle oc fryse bort vdi folck.

xiiij. Den hellige Kircke skal endog bliffue ved vdi de vdualde / som bliffue lige

vel bestandige indtil enden.

xv. Rigens Euangelium skal bliffue Predicket offuer alt Jorderig faar alle Hedninge.

xvj. Udi Templen hos Cherubin/ skulde siunis den forsdelige værstygelighed / der Daniel haffde talet om / det vaar det Affguds Billede der Caius Caligula lod der siden hen sætte.

xvij. Jerusalem skulde gruelige forstøris oc alt Jødedomet ælendelige Ødeleggis / saa at mand huercken Quinder

der eller Børn skulle spare.

xviij. Jøderne som bliffue ved liffuet / skulle bliffue fangne oc vdførde iblant alle Hedninge.

xix. Der skulle de bliffue i ælendighed / indtil tallet aff Hedningene bliffuer opfylt / oc vnder diss skulle somme aff dem vende sig oc tro paa Christum / før end de faa hannem ydermere at see.

xx. Fremdelis skulle der ocsaa siden komme falske Christi met deris falske Propheter / besynderlige det syndsens

Barn/ det S. Pouel oc saa spaaer om. ij. Tess. ij.

xxj. Men Herren skal paa sin tid gøre dem alle til skamme/ oc lade denne Antichrist som opheffuer sig saa offuer Gud/ oc alt det Gud neffnes kand/ bliffue obenbare kend/ och saa dræbe hannem met sin munds Aand/ oc paa det siste giøre en endelig ende paa hannem/ met sin herlige tilkommelse.

xxij. Den vildfarelse faar da saa drabelig en fremgang nogen tid lang fordi hun icke alene

alene met ord ſtyrckis/ Men met Jertegen oc Krafftige gerninger/ huilcke dog ere aff Dieffuelen.

xxiij. Thi da ſkal oc vildfarelſen vere ſaa ſuar den ſtund hun ſtaar paa/ at ocſaa de vdualde ſkulle ſtaa en fare/ Ja/ de ſkulle gierne ville ſee end Menniſkens Søns dag/ met ſit lyde oc liuſende Euangelio/ oc det ey ſkal vederfaris dem.

xxiiij. Da ſkal mand i de ſiſte dage icke tencke paa andet/ end æde oc dricke oc kræſ-

 me/

me Legemet / oc vere da allermeest omhyggelig for sin næring.

xxv. Mand skal oc da bygge oc plante allermeest / Naar mand strax skal allerminst haffue der vdaff.

Johannis IIII.

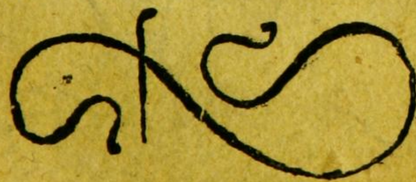
Lige som Mose ophøyede en Hugorm i Orcken / Saa skal Menniskens Søn ophøyes / Paa det / at Alle som tro paa hannem / icke skulle fortabis / Men haffue det euige Liff.

Denne bog er

Prentet i Kiøbenhaffn/ aff
Matz Vingaard/ Borgere oc
Bogeprentere der/ samme-
steds/ paa hans egen bekaast-
ning/ Oc bleff fuldent den
22. dag Sep-
tembris/
Aar

M. D. LXXV.

Oc findis hun samme-
steds til kiøbs.

159

ach Herren iag klagar och skriar 160
til dig, wil tu doch ithe höra
mig: iag hafwer stor hiertans
sorg och bedröfwelse. wil tu ithe
tröösta mig, ach iag fattig syndig
menniskia, hwad skal iag omsider
göra eller fijia, är iag doch
utan al hielp och tröst ifrån
tigh uth och utan: O Herren Jesu
Christe, när tu ithe äst hos
mig, så måste iag i grund för-
derfwas, ach Herren thet wore
mig fast nyttigt bättre iag wore
ithe til än at iag skulle wara
tig förutan, ellest at ju bättre
är ithe lefwa, än tig förutan
lefwa; som allena thet rätta
lifwet är. O Herren Jesu tänck
på tina stora barmhertighet
hwilka tu wåra förfäder be-
wist hafwer, och lät tina wänd-

falla. gif nåden och ike wredenom
rům, och förbarma tig öfwer mig,
wändt tin ögon ike ifrån mig,
tů som titt helga ansichte för min
saligheet och återlösning skul
ike hafwer wändt ifrån them som tigh
bespottade och begabbade, ach Herre
jag måste bekänna, jag kan ike neka,
jag hafwer storliga och hårdt syndat,
och ettwer mit egit samwetz bekännelse
then ewiga fördömelsen förtient,
och hoss mig är plat ingen hielp
eller nåd, uthan allenast tröst så är
jag wiss at tin barmhertigheet större
är än alla synder, therföre o Herre
Jesů Christe, tag thet ike så noga
med mig och gack ike til rätta med
tin tienare, utplåna alla mina
misgärningar och synder, effter
tin stora barmhertigheet amen,

JHS

Hworledis Mand skall bede
och Leffue Med i bedröffuelse

Herre dit Naffn være benedidet
til Ewig tid at du vilt lade
denne Sorg och Modgang komme
Mig paa Jeg kand icke undgaa
den Men Jeg Maa all flij
til dig om hielp at du vilt
Vende Mig dette til gode
Herre Nu Er Jeg sorgfuld och
Mit hierte Er [illegible] til [illegible]
denne sorg Plager Mit hierte.
[illegible] Meget o Kiere fader huad
skall Jeg sige Jeg Er slet fangslet och
grebet aff sorrig [illegible] Mig fra
denne onde stund i [illegible]
Jeg Er Kommen at du den offuer
skulde Ewig och [illegible] Vare Jeg

bleff forvandlede och bespiist igien
Med din hellig formun Lad det Komme
dig behageligt at du vedder Mig
durme aff denne Verd och hvad kand
Jeg gjöre Uden forvunden Uden din hielp
Ellers hvad skal Jeg gaa Uden dig
Herre giff Mig dog denne gang
barmhiertighed och hielp Mig Min
gud saa Kan Jeg Ikke fryckte Mig
Hvor haard Jeg Kunde besvimet
Uden hvad skal Jeg ~~hielpe~~ dig
Selle siffer formen din Villie fra
Jeg haffuer altijd forskyldet
det at Jeg saa lemfeldig daglig
och stadig Jeg Men alt Lyden
saadant gud giffuer Mig Jesum
barmhiertighed endelig denne form
Sanner affvinne och det Kirchen Under

Ach Mig Min Elskende(?) Du
haand en allernaadig Dau(?) formedes
dem og saa Vel at lage himmel
Frelseren fra Mig og formilde
hiertet [illegible] Vaa Det at Jeg
Jeg [illegible] skal [illegible]
saa hastigen Du og saa tilforn
oft handlet Med Mig Min gud
Min barmhiertighed Jo og Jo
fremdeles Det [illegible] til Med Mig
Jo [illegible] en Det Dig at giöre
Det til en god Ende Med din
barmhiertighedst [illegible] haand Amen

Med hob til gud alene
gud hielpe Mig

Catharina hans
Datter

Huorledes Christus taler
Indvortis Med en
troende siel

Jeg vil høre hvad Gud herren
taler udi Mig salig er den siel
som hører herren tale i sig og
tager trøstens ord af hans Mund
Salige ere de øren som fornem-
me den guddommelige hviskende Lud
og aktere intet denne verdens hvis-
ken. Ja visselige ere de
øren salige som Icke gifue
act paa den røst der klinger
udvortis Men paa den sandhed
som lærer og hører indvortis,
salige ere de øjne som ere
lukkede for det udvortis og

gichemer dog flittig det paa det
fornødigste ; salig Ere de som
trenger sig i gienner til det
fornødigste och bevarer sig
dageligen fra Verden och Vrede
til at begribe de himmelske
och himmelske kongs salige Ere
de som flitter sig at de kunde
hine gud och skille sig fra all
verdslig forhindring , ja all
paa [illegible] fuld och trøst din
begyndning ved at du kandst hiem
fild gud hermon fald lebun
i dig det [illegible] din ære dog
Er din Salighed Jeg Ere din frand
Jeg Ere dit Lif holt dig til
Alting och din hielt [illegible] fand
forbind alt dette forsamling och

sög det Cunge ock säg Mig hvad
är dog all detten himmelske Vän-
bekännelsen; och hvad kand himmel-
ens härlighet dig, dem som sielfvem
förhindrar dig; derföre slå dig
fra allting och sök dig Alt
ro och behaglighed til din sielfven
at du kundt ärfva den sande
salighed Amen

En Bön om Christi Lärdoms
och himmelsk förkommelse

Herre Alle Gud som af all Alt
jorden här är Jeg at Jeg lär lär Alt
dig, Jeg var din saliggiörende
himmelsfarende är förachtet Alt dig
til saligheten och reningen med
Jeg under [illegible] aldrig lär Jesum
Mig och at söke hvad dig
hærre at Jeg är [illegible] [illegible]

Jehova Dine [illegible] Dü est Almæ
god Dü est retfærdig Dü est hellig
Dü [illegible] Dü Seer Alting Dü
fuldkommer Alting Dü leder allmech[illegible]
Synderen kunne icke komme paa din
barmhiertighed og ophiold Mit Siind
Mit [illegible] [illegible] Dü till og Jeg
at Dine [illegible] [illegible] Herre
[illegible] Ej hvorledes Sand Jeg
bliffuer bestandig i det Samme og ikke
[illegible] [illegible] Dü till Jeg
Mig Mit Din barmhiertighe[illegible]
og [illegible] Sand Jeg [illegible]
fra Mig [illegible] Jeg beder at
bevise Mig [illegible] Jeg din kraft fra
Mig paa det at Min Siæl skal
Jeg bliffuer som [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Mig at vandere daglig og Idelig

Anna Hanßdatter Er
mit Nafn min Lykke
stor i gudß hand haand gud
af Lyken mig till [illegible]
der und Lader ig mig [illegible]
Ødem Minnesker und Dett
For lenger saa Ødem der
Dett Eg For under
Jesu er min sallighed ig
frygter ingen [illegible]

A H D B

Far dit ansict Ehr du oft Alene
[illegible] af hænder Mig med [illegible]
og hender Mig Ioch allermest fører [illegible]
Mig fordest til [illegible] Mine og saa
före End [illegible] bliff skrebt

At Mand skal selffuen all sin
arbeid gøre hannem

Min Søn lad Mig hendte
Mit dig lige som jeg vil dig
Thi hvad dig tienner best du
kunde som Et Menniske och Meget
kunde du, hvad Menniskelig
sind raader dig i Sundheden
hvorfor det er sant du siger du
sielffuer kunne arbeide for Mig
Thi jeg selff kand sielffuer The
dem er sendt til at falde som
Jach. selffuen all sin arbeid gøre
dig hannem Imellem din [illegible] sin
sag och kiiff til Mig da bring Mig
Ettersom dit gamle lijch. Thi det kand
Jeg thenne andet end got som du

Vilt jöran Mig Vilt du da
Jeg skall komma I Mörcke da
Löhnan Jeg dig Vilt du och
hehöra Mig I [illegible] da [illegible]
Jeg dig och sed Vilt du [illegible]
til at [illegible] Mig da var Dat
Mig [illegible] Vilt du och [illegible]
Mig Madjang [illegible] da ledan
Jeg Mig.

Bönesuck för then heliga
Nattwarden.

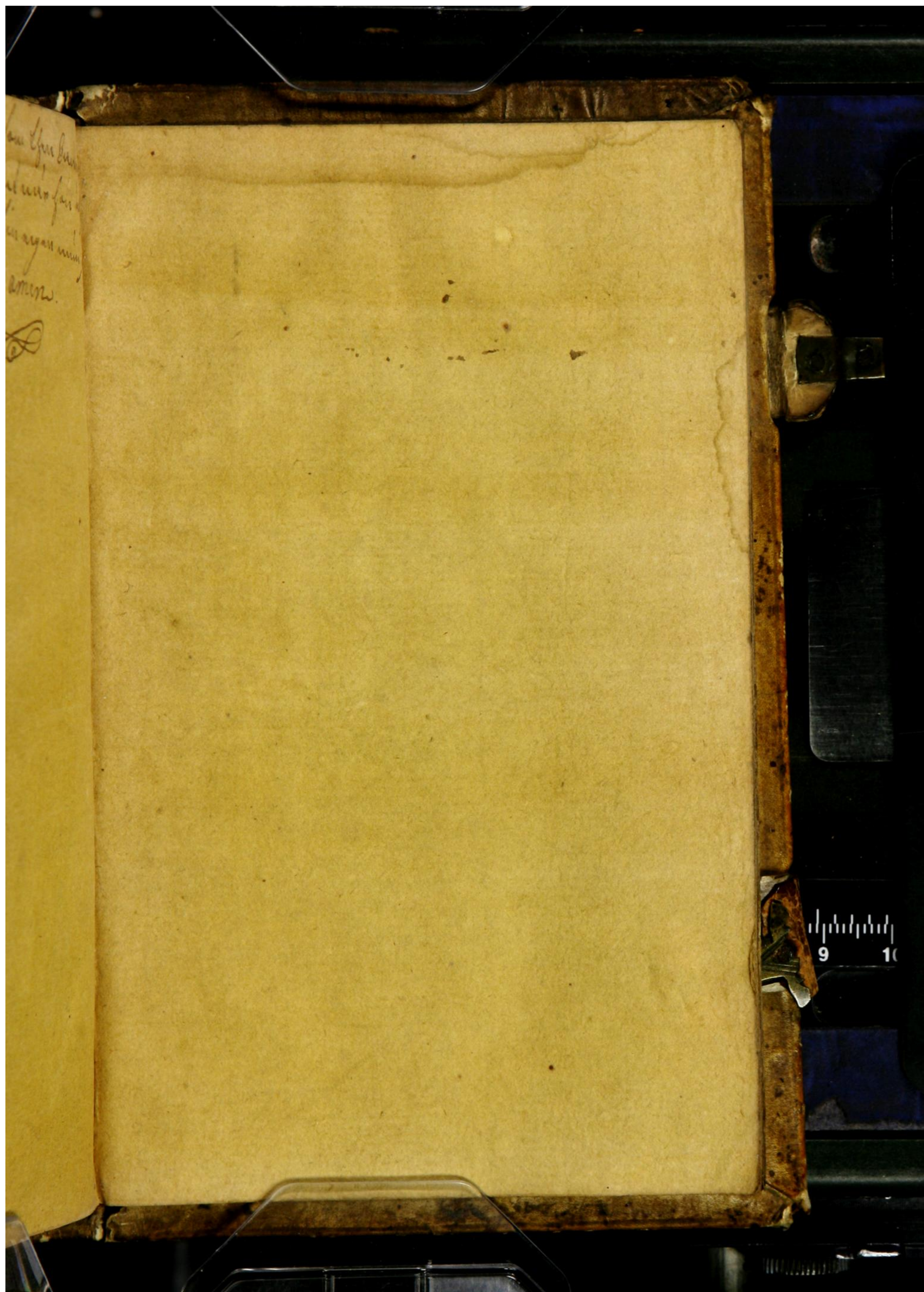
O! Jesu Christe tu min siäls brud-
gum, tu som öfwerflödigt hwarög-
med tin dyrbara blod, at the skulle
blifwa min synd-siuka siäls häl-
sobrunn, mot alla hennes synders
orenlighet; öpna och igenom
tin Ande uplys mig ögonen, och
fördrif thet medfödda förmörkelses
mörkret från them, at jag rätt kän-
na, huru brinnande tin kärlek
har warit til mig och alla synda-
re på jordan, hwarom tu hafwer
lemnat oss et oryggeligit testamen-
te i tin heliga Nattward, ther-
tu uthdelande testamenterar och
tillägnar oss all tin rättfärdig-
het och theras åtföljande wälsignel-
ningar, när wi thet anammar fullt rätt
botfärdiga, och troget hwarken tin
ne och tackamma för din inwärtes
dom och rättfärdighet ... nu ...

Helig

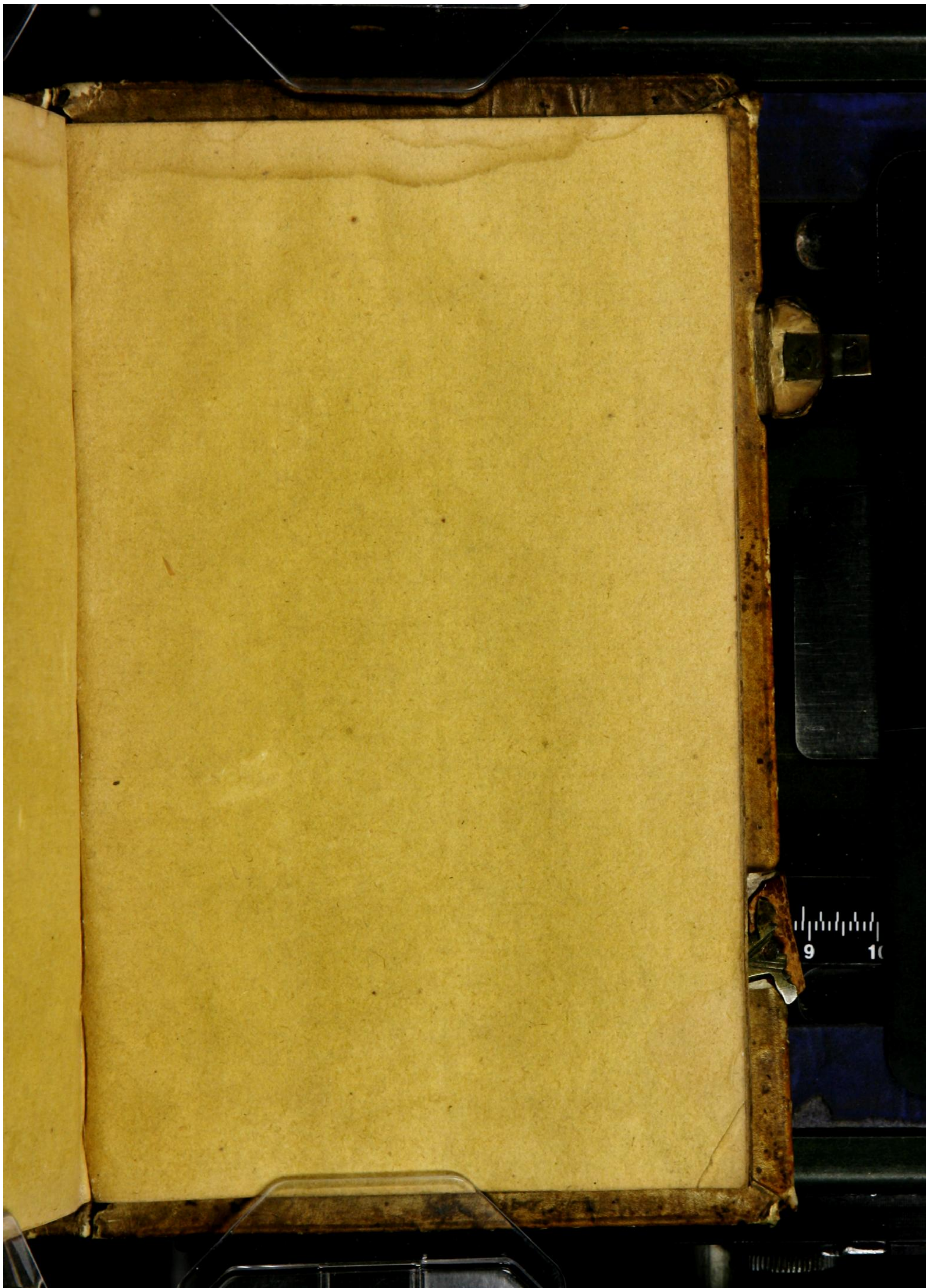
nådelig wilia, at thenna min innen-
ligare Förlossare, hwad din inwärtes
och uppenbarelses anda så wärdig
en rätt Kunskap om thenna tin-
ens Kiärleks höga hemlighet
mitt förstånd, at jag trygg mitt
förnuft widlös fångit under tin
lydnad, och ödmiukeligen annammar thet,
thet, hwilken allena skriften i thin the-
lig behagar och med thin gamla och nya
Testamentets ord, och sidsta wilja u-
ttryckt och öfwerenskommande och
så aftan mina egna förståndighet till
därmed och ewiga meningar dri-
fwa och förderfwa mig till detta är
därföre hwarföre bordat, at min u-
fwerdens alwarda mitten skall thro
min funna sin, och [illegible]
i thig, så gör mig af thin nåd wär-
dig, thet ord till min owärdighet
och [illegible] oskuldighet, skull min själ
[illegible] med tin nådeliga rätt-
färdighets Kiortell, at tin heliga

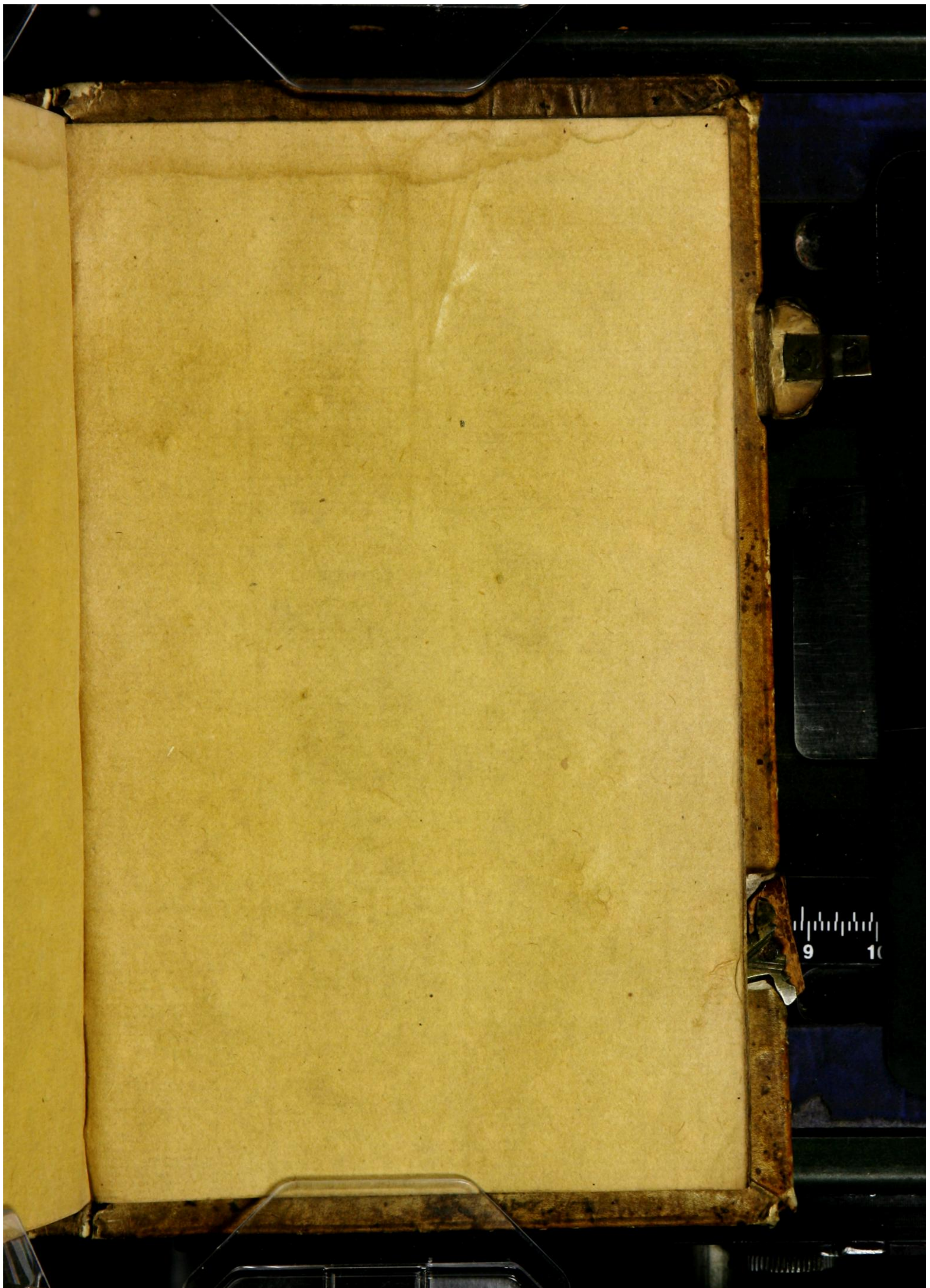
Lekamen, som nu skall af himmelen kom-
de ögonen med Kraft och til heliga Blod
som nu dyrt [illegible] hos din himmel-
ska Fader [illegible] ofärdig [illegible] och brot
[illegible] ändå til döms allom [illegible]
[illegible] Lunden och Lärom, ung [illegible]
synderna til en helig [illegible] ske
af din död, til [illegible] samma [illegible]
Lo och kraftiga förspråkan [illegible]
[illegible] minna synders [illegible] til
at [illegible] af [illegible] förening
med dig, til helgelsens [illegible]
förlossning [illegible] i [illegible]
till ni [illegible] uppstånda och
at [illegible] plant, [illegible] och med
dig till [illegible] till the
heligas [illegible] i [illegible] at [illegible]
hos dig himmelen [illegible] ~~thalla~~
~~mitt~~ dagar [illegible] in för
dig och [illegible] wilt them til med din
[illegible] tillgiftiga förbön at [illegible]
[illegible] och [illegible] hem til. [illegible]
[illegible] Jesu amen på jorden
amen [illegible] och sedt hem til hos din
Fader i himmelen [illegible] at [illegible]
dugt

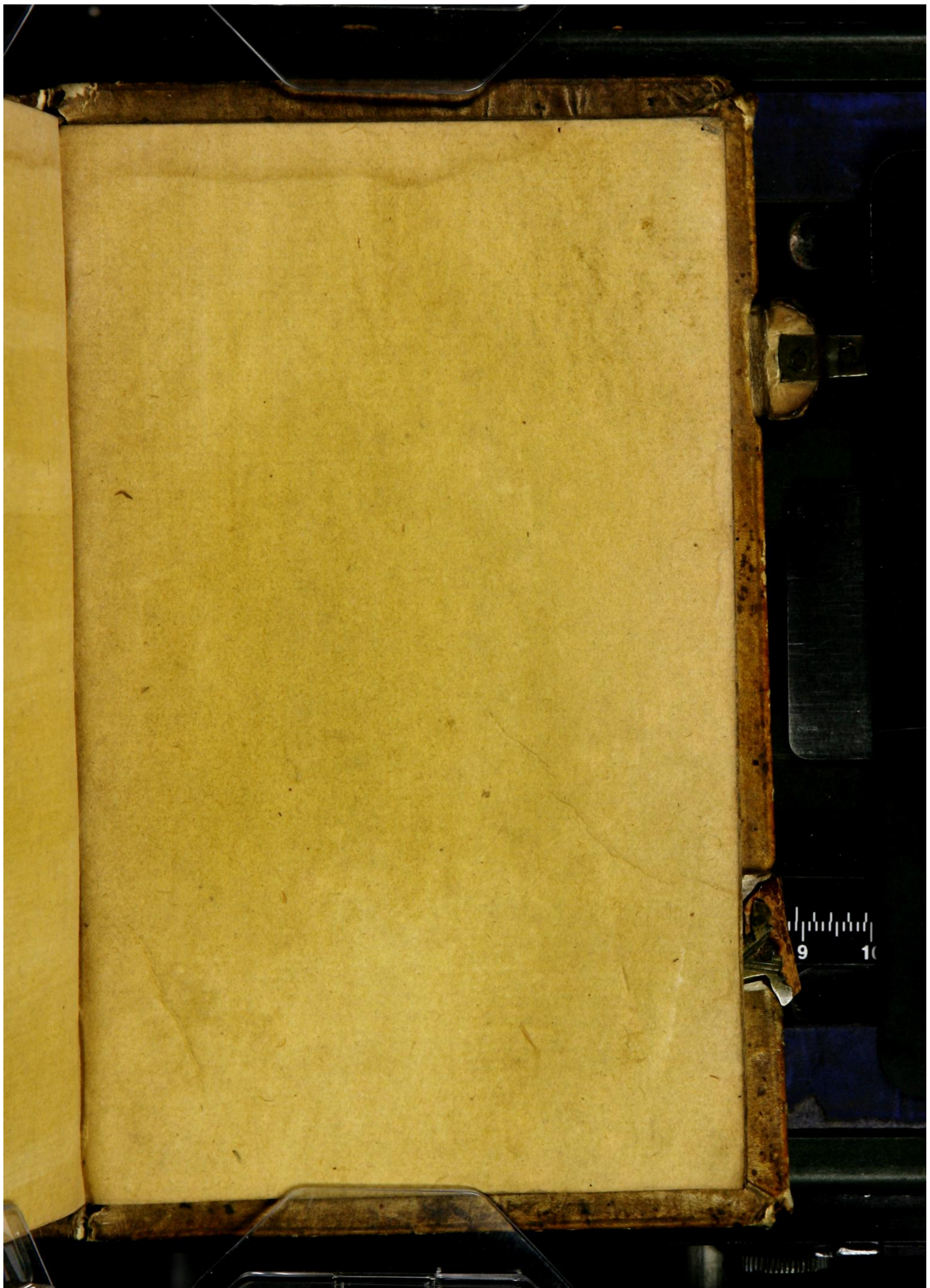
mündigt befehl, sein Ehr Ewigen
zu erkennen immer und sein erhal-
~~ten~~ seines auf den ergeben mein se-
lig wie du willt. amen.

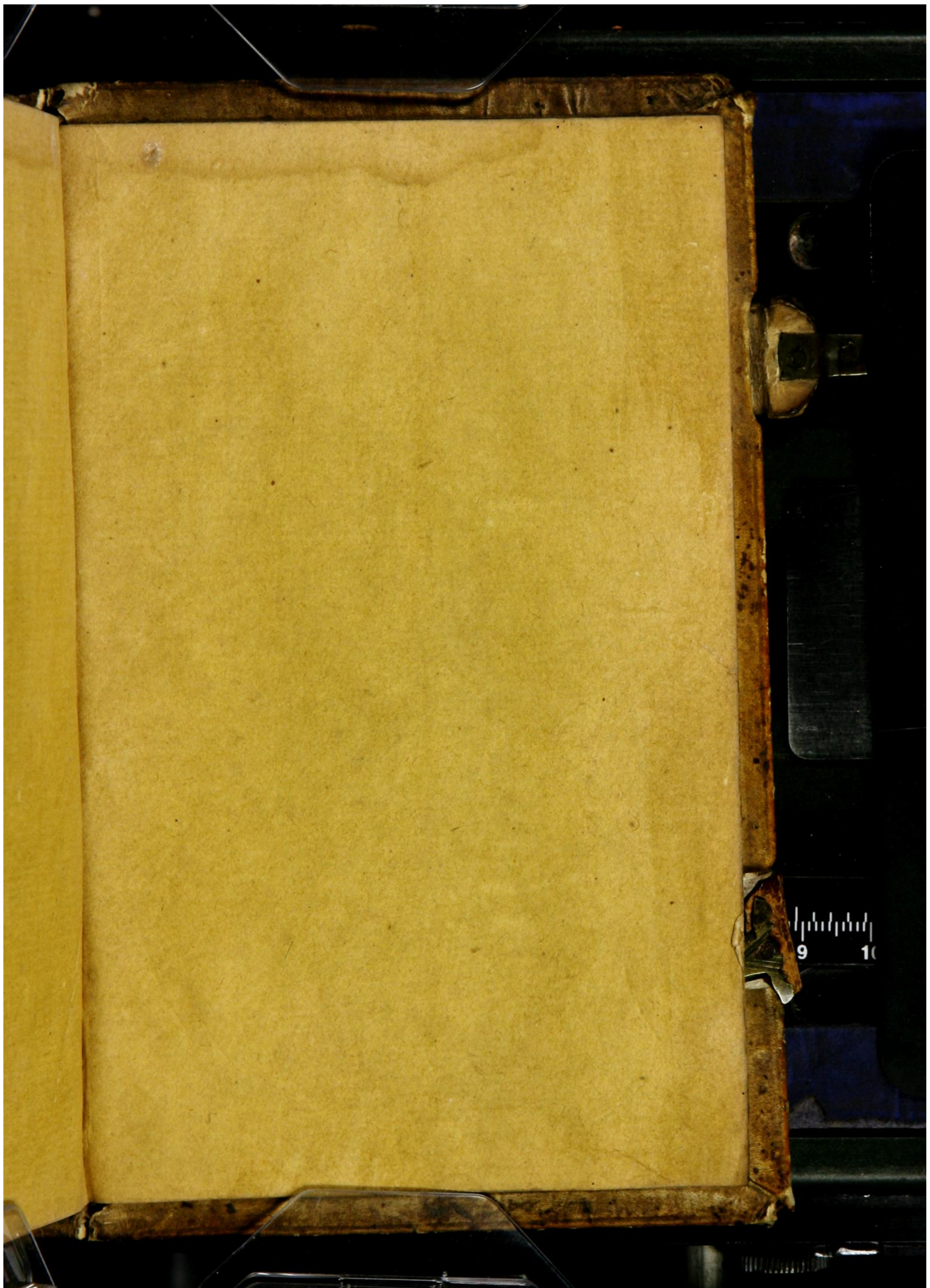

amen.

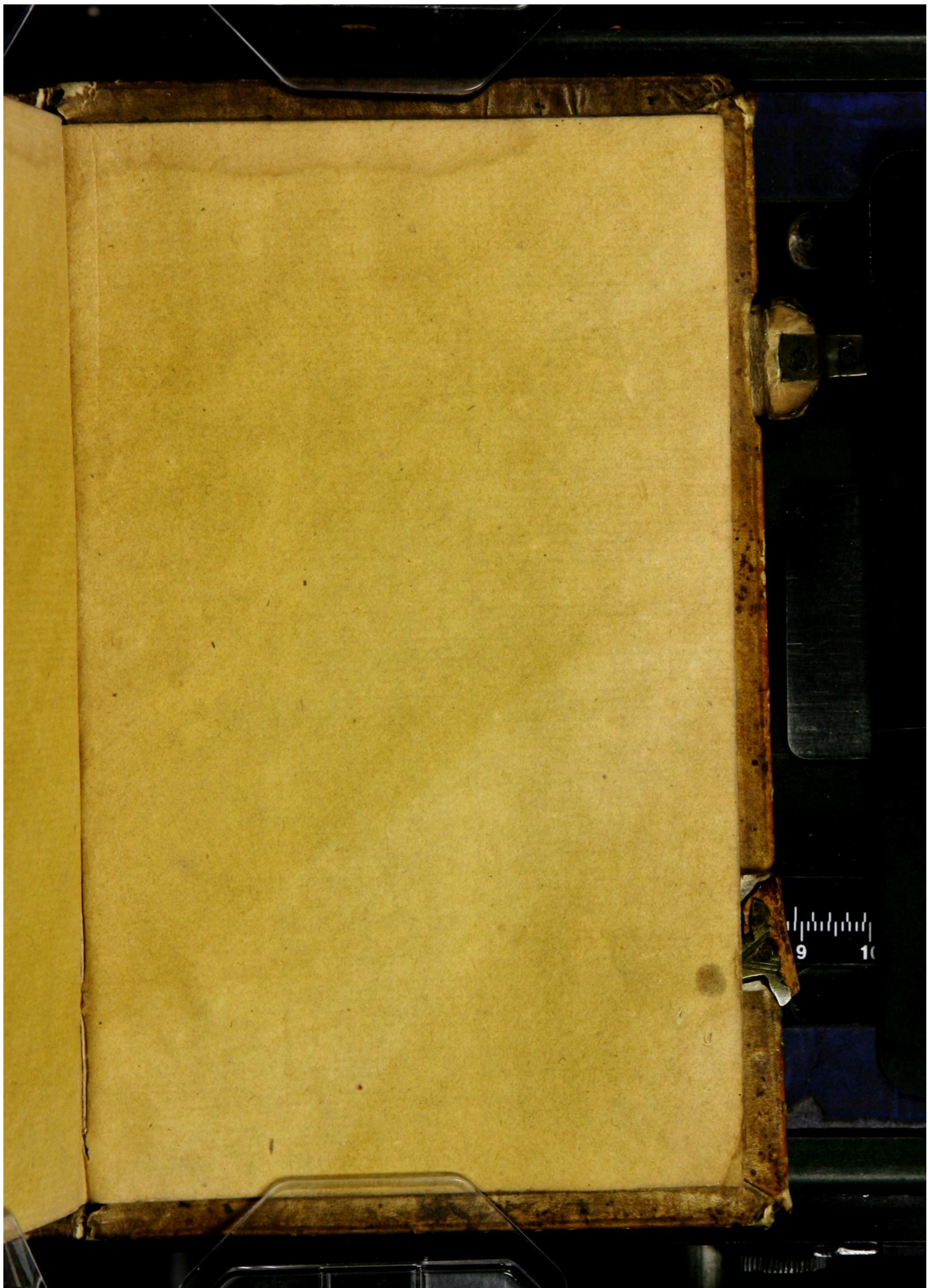

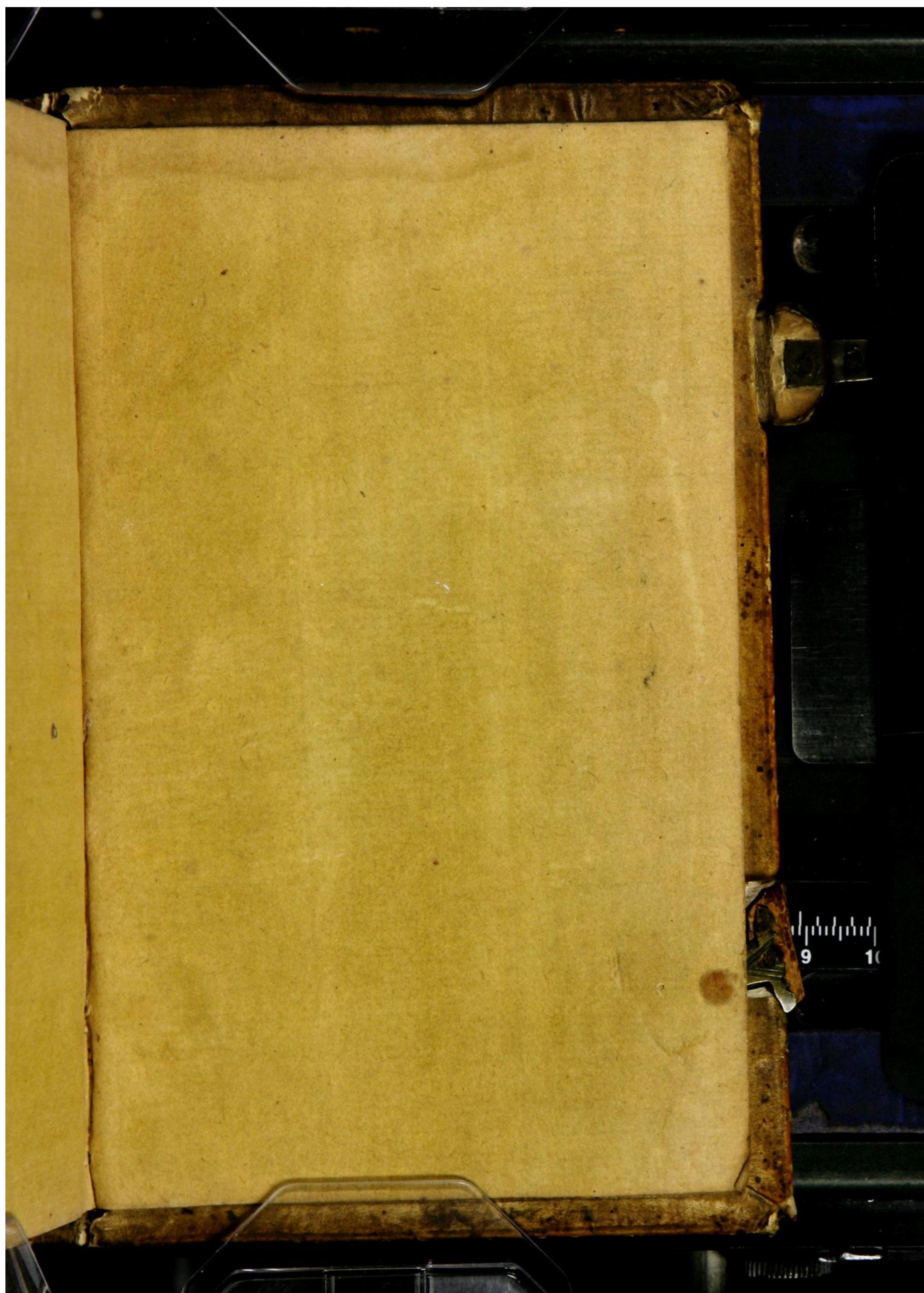

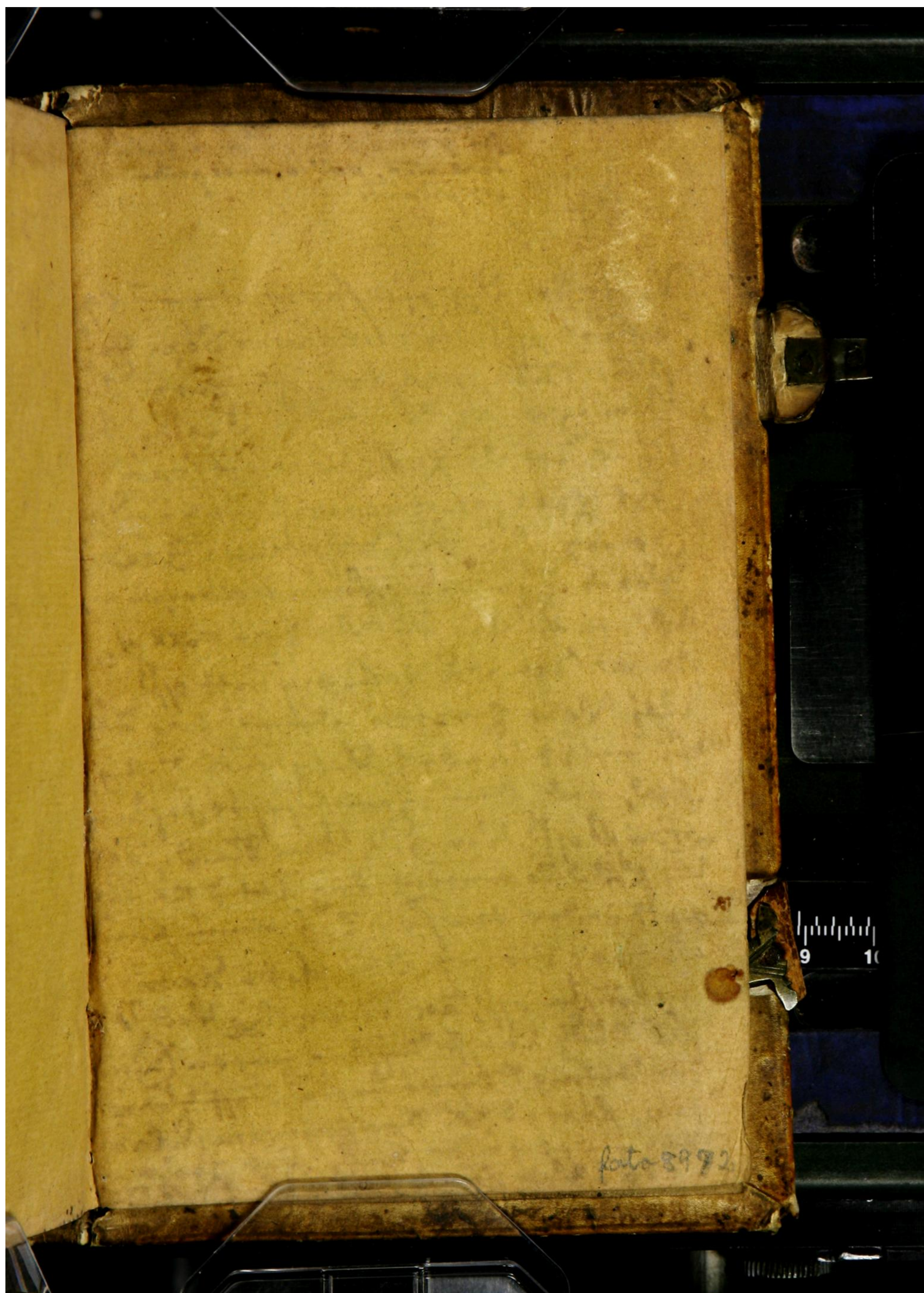

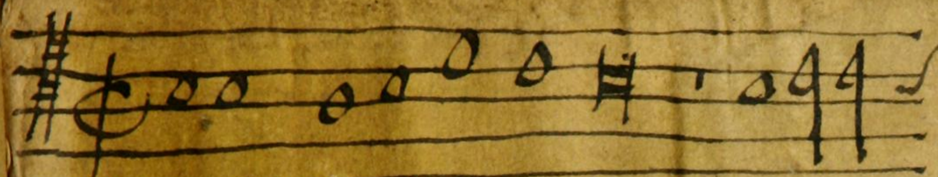

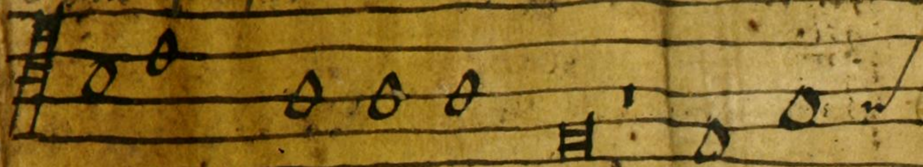

foto 8992

De 7 verbis in cruce a salva-
tore nro paulo antequam
expiravit

Vi tacke dig gud fader, att du haff
giffuet oss din eenbaarne Søn Je-
sum Chrm, paa det att hver den
som troer: Vi tacke dig Jesu
Chre, att du haff vaarett paa
dit hellige legeme vore Synder,
Oc mz dit blod vdslette alle
voris Synders offuertrædelser,
Vi tacke dig du verdige hellig
aand att du haff giffuett oss
i vor hierter denne tro att
vi intet andet vide till Salig-
hed, end den Korssfeste Jesum
Hielp oss vor gud, den Naade, att
vi fuldkommelig tro att alle vo-
re Synder ere for Chri pinis for-
[illegible]; Oc mz din hellig aand
regiere oss, att vi daglig ved Je-
su dødz Krafft affstaa nogen Synd
Oc daglig [illegible] [illegible] aff voris
tro, førend vi ere [illegible] Klar-
lig ! det [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] : Vor herris Jesu [illegible] Amen

Jesus, derpaa hensit død, oc hannem

forløss hans hellige blod, hans saar